

SEANCE DU MERCREDI 30 MAI 1979
VERGADERING VAN WOENSDAG 30 MEI 1979ASSEMBLEE
VOLTALLIGE VERGADERING

SOMMAIRE :

CONGES :

Page 440.

COMMUNICATION :

Page 440.

Parlement européen.

PROJETS DE LOI (Suite de la discussion) :

Projet de loi contenant le budget de l'Education nationale — secteur commun aux régimes français et néerlandais — de l'année budgétaire 1979.

Projet de loi ajustant le budget de l'Education nationale — secteur commun aux régimes français et néerlandais — de l'année budgétaire 1978.

Projet de loi contenant le budget de l'Education nationale — régime néerlandais — de l'année budgétaire 1979.

Projet de loi ajustant le budget de l'Education nationale — régime néerlandais — de l'année budgétaire 1978.

Projet de loi contenant le budget de l'Education nationale — régime français — de l'année budgétaire 1979.

Projet de loi ajustant le budget de l'Education nationale — régime français — de l'année budgétaire 1978.

Interpellation jointe de M. R. Gillet à MM. Hoyaux et Ramaekers, ministres de l'Education nationale, sur « l'ampleur des mouvements de grève dans l'enseignement en protestation contre le surpeuplement des classes maternelles et la nécessité de prendre des mesures conformes aux engagements des ministres et à la déclaration gouvernementale ».

Interpellation jointe de M. De Rouck à M. Ramaekers, ministre de l'Education nationale, sur « l'application des facilités en matière d'enseignement dans les communes de la frontière linguistique et à Linkebeek, et le fait que des cours destinés aux élèves d'une école francophone (l'école professionnelle horticole d'enseignement spécial d'Uccle) sont donnés dans des locaux situés en territoire flamand, à savoir à Beersel ».

Ann. parl. Sénat — Session extraordinaire 1979
Parlem. Hand. Senaat — Buitengewone zitting 1979

INHOUDSOPGAVE :

VERLOF :

Bladzijde 440.

MEDEDELING :

Bladzijde 440.

Europees Parlement.

ONTWERPEN VAN WET (Voortzetting van de bespreking) :

Ontwerp van wet houdende de begroting van Nationale Opvoeding — gemeenschappelijke sector van de Franstalige en de Nederlandstalige regimes — voor het begrotingsjaar 1979.

Ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van Nationale Opvoeding — gemeenschappelijke sector van de Franstalige en de Nederlandstalige regimes — voor het begrotingsjaar 1978.

Ontwerp van wet houdende de begroting van Nationale Opvoeding — Nederlandstalig regime — voor het begrotingsjaar 1979.

Ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van Nationale Opvoeding — Nederlandstalig regime — voor het begrotingsjaar 1978.

Ontwerp van wet houdende de begroting van Nationale Opvoeding — Franstalig regime — voor het begrotingsjaar 1979.

Ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van Nationale Opvoeding — Franstalig regime — voor het begrotingsjaar 1978.

Toegevoegde interpellatie van de heer R. Gillet tot de heren Ramaekers en Hoyaux, ministers van Nationale Opvoeding, over « de omvang van de stakingsbeweging in het onderwijs als protest tegen de overbevolking van de basisscholen en de noodzaak van maatregelen in overeenstemming met de verbindenissen van de ministers en met de regeringsverklaring ».

Toegevoegde interpellatie van de heer De Rouck tot de heer Ramaekers, minister van Nationale Opvoeding, over « de toepassing van de onderwijsfaciliteiten in de taalgrensgemeenten en in Linkebeek, en het feit dat lessen aan leerlingen van een Franstalige school (de « école professionnelle horticole d'enseignement spécial » van Ukkel) gegeven worden op Vlaams grondgebied, namelijk te Beersel ».

Discussion générale (suite). — *Orateurs*: Mme Mayence-Goossens, MM. Leemans, Seeuws, Deworme, Vandersmissen, Storme, Moureaux, Deconinck, J. Humblet, Windels, Mme Mathieu-Mohin, MM. Hostekint, Gijs, Bataille, Nauwelaerts, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Bascour, Piot, De Kerpel, R. Gillet, De Rouck, p. 441.

PROPOSITION DE LOI (Dépôt):

Page 476.

M. Jorissen. — Proposition de loi modifiant l'article 1253 *quinquies* du Code judiciaire, inséré par la loi du 14 juillet 1976 relative aux droits et devoirs respectifs des époux et aux régimes matrimoniaux.

Algemene bespreking (voortzetting). — *Sprekers*: Mevr. Mayence-Goossens, de heren Leemans, Seeuws, Deworme, Vandersmissen, Storme, Moureaux, Deconinck, J. Humblet, Windels, Mevr. Mathieu-Mohin, de heren Hostekint, Gijs, Bataille, Nauwelaerts, Mevr. Panneels-Van Baelen, de heren Bascour, Piot, De Kerpel, R. Gillet, De Rouck, blz. 441.

VOORSTEL VAN WET (Indiening):

Bladzijde 476.

De heer Jorissen. — Voorstel van wet tot wijziging van artikel 1253 *quinquies* van het Gerechtelijk Wetboek, ingevoegd bij de wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels.

PRESIDENCE DE M. ROBERT VANDEKERCKHOVE, PRESIDENT

VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER ROBERT VANDEKERCKHOVE, VOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 14 h 05 m.

De vergadering wordt geopend te 14 u. 05 m.

CONGÉS — VERLOF

M. Hismans, pour raisons de santé, demande un congé.
Vraagt verlof: de heer Hismans, wegens ziekte.

— Ce congé est accordé.

Dit verlof wordt toegestaan.

Mme De Loore-Raeymaekers, MM. Toussaint Th., Jorissen, Van Ooteghem, à l'étranger; M. Lahaye, retenu par des devoirs de famille; M. Lutgen et C. De Clercq, retenus par des devoirs administratifs; MM. Paulus et Payfa, retenus par des obligations professionnelles; M. Carpels, pour raisons de santé; Mmes Hanquet et Remy-Oger, empêchées, demandent de les excuser de ne pouvoir assister à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: Mevr. De Loore-Raeymaekers, de heren Toussaint Th., Jorissen, Van Ooteghem, in het buitenland; de heer Lahaye, wegens familieaangelegenheden; de heren Lutgen en C. De Clercq, wegens ambtsbezigheden; de heren Paulus en Payfa, wegens beroepspligten; de heer Carpels, wegens gezondheidsredenen; Mevr. Hanquet en Remy-Oger, belet.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving.

COMMUNICATION — MEDEDELING

Parlement européen — Europees Parlement

M. le Président. — Par lettres du 29 mai 1979 le président du Parlement européen transmet au Sénat:

1° Une résolution sur les agents cancérogènes de l'environnement;

Bij brieven van 29 mei 1979 zendt de voorzitter van het Europees Parlement aan de Senaat:

1° Een resolutie inzake kankerverwekkers in het milieu;

— Renvoi à la commission des Affaires étrangères et, pour information, à la commission de la Santé publique et de la Famille.

Verwezen naar de commissie voor de Buitenlandse Zaken en, ter kennisgeving, naar de commissie voor de Volksgezondheid en de Gezinszorg.

2° Une résolution sur les régions périphériques maritimes de la Communauté européenne;

2° Een resolutie over de aan de kust gelegen randgebieden van de Europese Gemeenschap;

— Renvoi à la commission des Affaires étrangères et, pour information, à la commission des Travaux publics, de l'Aménagement du Territoire et du Logement.

Verwezen naar de commissie voor de Buitenlandse Zaken en, ter kennisgeving, naar de commissie voor de Openbare Werken, de Ruimtelijke Ordening en de Huisvesting.

3° Une résolution sur les mesures à prendre pour améliorer la situation dans le secteur laitier;

3° Een resolutie inzake de maatregelen ter verbetering van de situatie in de zuivelsector;

— Renvoi à la commission des Affaires étrangères et, pour information, à la commission de l'Agriculture.

Verwezen naar de commissie voor de Buitenlandse Zaken en, ter kennisgeving, naar de commissie voor de Landbouw.

4° Une résolution sur la désignation, par le Parlement européen, d'un ombudsman pour la Communauté européenne;

4° Een resolutie inzake de benoeming door het Europees Parlement van een ombudsman voor de Gemeenschap;

— Renvoi à la commission des Affaires étrangères et, pour information, à la commission de la Justice.

Verwezen naar de commissie voor de Buitenlandse Zaken en, ter kennisgeving, naar de commissie voor de Justitie.

5° Une résolution sur la promotion d'une gestion et d'un contrôle efficaces du trafic aérien;

5° Een resolutie inzake de bevordering van een doeltreffende luchtverkeersleiding en -controle;

— Renvoi à la commission des Affaires étrangères et, pour information, à la commission des Communications et des PTT.

Verwezen naar de Commissie voor de Buitenlandse Zaken en, ter kennisgeving, naar de commissie voor het Verkeerswezen en de PTT.

PROJET DE LOI CONTENANT LE BUDGET DE L'EDUCATION NATIONALE — SECTEUR COMMUN AUX REGIMES FRANÇAIS ET NEERLANDAIS — DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1979

PROJET DE LOI AJUSTANT LE BUDGET DE L'EDUCATION NATIONALE — SECTEUR COMMUN AUX REGIMES FRANÇAIS ET NEERLANDAIS — DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1978

PROJET DE LOI CONTENANT LE BUDGET DE L'EDUCATION NATIONALE — REGIME NEERLANDAIS — DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1979.

PROJET DE LOI AJUSTANT LE BUDGET DE L'EDUCATION NATIONALE — REGIME NEERLANDAIS — DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1978

PROJET DE LOI CONTENANT LE BUDGET DE L'EDUCATION NATIONALE — REGIME FRANÇAIS — DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1979.

PROJET DE LOI AJUSTANT LE BUDGET DE L'EDUCATION NATIONALE — REGIME FRANÇAIS — DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1978

Reprise de la discussion générale

1° DE M. ROLAND GILLET A MM. HOYAUX ET RAMAEKERS, MINISTRES DE L'EDUCATION NATIONALE, SUR « L'AMPLEUR DES MOUVEMENTS DE GREVE DANS L'ENSEIGNEMENT EN PROTESTATION CONTRE LE SURPEUPLEMENT DES CLASSES MATERNELLES ET LA NECESSITE DE PRENDRE DES MESURES CONFORMES AUX ENGAGEMENTS DES MINISTRES ET A LA DECLARATION GOUVERNEMENTALE »

2° DE M. DE ROUCK A M. RAMAEKERS, MINISTRE DE L'EDUCATION NATIONALE, SUR L'APPLICATION DES FACILITES EN MATIERE D'ENSEIGNEMENT DANS LES COMMUNES DE LA FRONTIERE LINGUISTIQUE ET A LINKEBEEK, ET LE FAIT QUE DES COURS DESTINES AUX ELEVES D'UNE ECOLE FRANCOPHONE (L'ECOLE PROFESSIONNELLE HORTICOLE D'ENSEIGNEMENT SPECIAL D'UCCLE) SONT DONNES DANS DES LOCAUX SITUES EN TERRITOIRE FLAMAND, A SAVOIR A BEERSEL »

ONTWERP VAN WET HOUDENDE DE BEGROTING VAN NATIONALE OPVOEDING — GEMEENSCHAPPELIJKE SECTOR VAN DE FRANSTALIGE EN DE NEDERLANDSTALIGE REGIMES — VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1979

ONTWERP VAN WET HOUDENDE AANPASSING VAN DE BEGROTING VAN NATIONALE OPVOEDING — GEMEENSCHAPPELIJKE SECTOR VAN DE FRANSTALIGE EN DE NEDERLANDSTALIGE REGIMES — VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1978

ONTWERP VAN WET HOUDENDE DE BEGROTING VAN NATIONALE OPVOEDING — NEDERLANDSTALIG REGIME — VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1979

ONTWERP VAN WET HOUDENDE AANPASSING VAN DE BEGROTING VAN NATIONALE OPVOEDING — NEDERLANDSTALIG REGIME — VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1978

ONTWERP VAN WET HOUDENDE DE BEGROTING VAN NATIONALE OPVOEDING — FRANSTALIG REGIME — VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1979

ONTWERP VAN WET HOUDENDE AANPASSING VAN DE BEGROTING VAN NATIONALE OPVOEDING — FRANSTALIG REGIME — VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1978

Hervatting van de algemene behandeling

TOEGEVOEGDE INTERPELLATIES:

1° VAN DE HEER ROLAND GILLET TOT DE HEREN RAMAEKERS EN HOYAUX, MINISTERS VAN NATIONALE

OPVOEDING, OVER « DE OMVANG VAN DE STAKINGSBEWEGING IN HET ONDERWIJS ALS PROTEST TEGEN DE OVERBEVOLKING VAN DE BASISCHOLEN EN DE NOODZAAK VAN MAATREGELEN IN OVEREENSTEMMING MET DE VERBINTENISSEN VAN DE MINISTERS EN MET DE REGERINGSVERKLARING »

2° VAN DE HEER DE ROUCK TOT DE HEER RAMAEKERS, MINISTER VAN NATIONALE OPVOEDING, OVER « DE TOEPASSING VAN DE ONDERWIJSFACILITEITEN IN DE TAALGRENSGEMEENTEN EN IN LINKEBEEK, EN HET FEIT DAT LESSEN AAN LEERKINGEN VAN EEN FRANSTALIGE SCHOOL (DE ECOLE PROFESSIONNELLE HORTICOLE D'ENSEIGNEMENT SPECIAL » VAN UKKEL) GEGEVEN WORDEN OP VLAAMS GRONDGEBIED, NAMELIJK TE BEERSEL »

M. le Président. — Nous reprenons la discussion générale des projets de loi relatifs aux budgets de l'Education nationale, à laquelle ont été jointes les interpellations de MM. Roland Gillet et De Rouck.

Wij hervatten de algemene bespreking van de ontwerpen van wet betreffende de begrotingen van Nationale opvoeding met de toegevoegde interpellaties van de heren Roland Gillet en De Rouck.

La parole est à Mme Mayence.

Mme Mayence-Goossens. — Monsieur le Président, Monsieur le Ministre, chers collègues, ce n'est pas par hasard, mais délibérément, que j'ai inscrit ma première intervention au sein de la Haute Assemblée dans un débat sur l'Education nationale.

Mme Goor-Eyben, vice-présidente, remplace
M. Robert Vandekerckhove au fauteuil de la présidence

S'il est vrai, selon le mot de Napoléon, que l'éducation d'un enfant se prépare vingt ans avant sa naissance par l'éducation de sa mère, il est tout aussi vrai que l'avenir d'un peuple dépend essentiellement de l'éducation qu'il assure à ses enfants.

Et cette constatation de bon sens est devenue une exigence impérieuse dans le temps où nos nations d'Occident affrontent une crise économique et sociale au cours de laquelle la qualité de nos cerveaux et l'équilibre psychologique et moral de nos concitoyens doivent être nos meilleurs atouts pour traverser au mieux l'orage.

La responsabilité du gouvernement en cette matière est particulièrement lourde. Si un investissement matériel, aussi important soit-il, se révèle une erreur, la seule chose qui est perdue est une somme d'argent et d'efforts dépensés en vain. Si l'éducation de notre jeunesse devait être compromise ou même amoindrie par l'action du gouvernement, ce serait l'enclenchement d'un long processus de détérioration dont les effets lointains sont imprévisibles.

Voilà les raisons que j'avais de choisir ce sujet et l'occasion m'en a été donnée, Messieurs les Ministres, par la discussion de vos budgets et l'émotion soulevée, à juste titre selon moi, dans les milieux de l'enseignement par l'arrêté royal du 21 août 1978 pris en application de l'article 21 de la loi des réformes économiques et budgétaires du 5 août 1978, dite loi anticrise.

Que ceux qui m'écoutent ne se méprennent pas.

Je suis de ceux qui pensent que le gouvernement doit effectivement faire des économies dans la gestion de l'Etat, mais, là aussi, gouverner c'est prévoir et donc d'abord choisir. C'est choisir en préférant pour critère la raison d'Etat et l'intérêt de notre population plutôt que des raisons budgétaires immédiates décidées sans examen approfondi de leurs conséquences.

Le but de la mesure est de faire des économies. Pendant un certain temps, votre prédécesseur a fait sourire en affirmant qu'il était d'ordre pédagogique. Négligeons ces astuces sans dignité et posons-nous la question de savoir si la mesure est de nature à amener de réelles économies, c'est-à-dire si elle atteindra son but.

En cette matière, il n'est pas possible de traiter le problème avec désinvolture. Pourquoi l'arrêté royal a-t-il été pris pendant les vacances scolaires de 1978, c'est-à-dire sans concertation préalable avec les représentants des enseignants, alors qu'un protocole d'accord signé avec eux sous le gouvernement Leburton-Tindemans-De Clercq prévoyait expressément cette concertation et la création de commissions pour en débattre ?

Je profite de l'occasion pour dire que je n'admets pas l'ukase du front commun aux représentants de certains syndicats.

Que signifie cet appel aux manifestants lancé par le ministre de l'Education nationale francophone le 1er mai 1979 ? A-t-il voté comme parlementaire la loi anticrise ? Etait-il au gouvernement lorsqu'a été pris l'arrêté royal du 21 août 1978 ?

N'a-t-il pas approuvé le programme du gouvernement dans lequel il a accepté le portefeuille de l'Education nationale du régime français?

Le problème est sérieux. Il a troublé gravement les enseignants et les parents. Seule une réflexion globale et approfondie peut dicter notre conduite, mais elle doit être claire.

Quant à moi, je suis résolument contre la réduction de l'horaire scolaire à 32 heures dans les circonstances actuelles.

C'est une mauvaise mesure sur le triple plan de la rigueur économique, de la valeur pédagogique et même de l'action politique.

Sur le plan économique, et à court terme, je souhaiterais que le gouvernement s'explique clairement sur les économies qu'il compte faire en appliquant la mesure proposée. La réduction de l'horaire doit logiquement entraîner un chômage accru chez les enseignants. Mais le gouvernement ne voit-il pas qu'il vaut mieux payer des traitements aux enseignants pour une meilleure formation de notre jeunesse que de payer des indemnités de chômage aujourd'hui aux enseignants sans travail et demain à nos jeunes sans formation suffisante?

A moyen terme, la mesure prise par le gouvernement empêche l'enseignement renoué, si péniblement organisé, d'atteindre son but initial: le choix parmi un large éventail de matières données à chaque élève pour l'épanouissement de sa personnalité et le comblement de ses lacunes. Au premier chef, l'étude des langues va en souffrir, le gouvernement estime-t-il que, dans l'Europe qui se fait, les Belges, si péniblement bilingues, seraient trop polyglottes?

L'éducation physique va bientôt apparaître comme un luxe quand tous les praticiens réclament un meilleur équilibre pour notre jeunesse et que, dans le combat de demain, nous savons tous qu'il faudra des cerveaux bien faits mais aussi des santés solides. Ferez-vous payer demain par l'Inami les dépressions nerveuses qu'un manque d'équilibre physique aura engendrées grâce à vos économies sur l'éducation physique?

Et à long terme? Tout le monde sait maintenant que les jeunes devront s'adapter, changer plusieurs fois de métier dans leur vie, faire preuve d'imagination. Investir dans la formation de notre jeunesse est le bon choix pour la Belgique. La plupart de nos régions et particulièrement celle où nous vivons, vous et moi, Monsieur le Ministre, ont besoin d'un renouveau économique et industriel. Vous savez bien qu'un de ses meilleurs fleurons est l'enseignement technique et qu'une de ses plus grandes carences est son absence d'enseignement universitaire. C'est une meilleure formation et non une formation amoindrie qu'il faut offrir à ces jeunes qui vont partir dans la vie sans l'atout des matières premières ou celui des énergies naturelles. Notre richesse à nous, c'est la valeur de notre jeunesse. C'est un capital qu'il faut faire fructifier. Y apporter atteinte est pire qu'un crime, c'est une faute contre nous-mêmes.

Et l'économie nous mène tout droit au social. Nous savons que la mesure néfaste prise par le gouvernement touchera d'abord les enfants des milieux les moins favorisés. Les parents ne pourront pas suppléer eux-mêmes ou par des éducateurs privés aux restrictions des horaires scolaires édictées par le gouvernement.

J'entends si souvent les discours où, la main sur le cœur, les hommes politiques prônent la réduction des inégalités. C'est souvent la justification d'une ponction fiscale pour remédier à la mauvaise gestion de l'Etat. Mais c'est au pied du mur que se juge le maçon. L'occasion était belle de repenser notre enseignement pour réduire autant que faire se peut les inégalités sociales. Bien au contraire, le gouvernement actuel accroît les inégalités sociales par la réduction des horaires scolaires. Je le déplore. Cette mesure est un mauvais service rendu à la Nation, mais c'est une injustice plus grave encore à l'égard de ceux qui sont déjà les plus démunis.

Enfin, politiquement, ce que vous proposez est détestable. Dans la crise où nous sommes, il fallait mobiliser les énergies et, au premier chef, les enseignants. Il faut rendre à nos concitoyens la fierté et le sens du civisme. Qui doit enseigner cela à nos enfants sinon ceux-là que vous avez irrités en ne les consultant pas, que vous avez dressés contre le gouvernement en prenant des mesures socialement, pédagogiquement et économiquement inadéquates?

Dans le rapport de M. van de Put sur le budget de votre département, je lis en page 9 que vous proposez « de prendre par voie de circulaires des mesures tendant d'une part à maintenir l'emploi et d'autre part à organiser notamment l'individualisation tant souhaitée de l'enseignement par l'intensification des cours de rattrapage, de réorganisation et des activités complémentaires ».

Qu'est-ce à dire? Ainsi, par arrêté royal, vous réduisez le nombre d'heures de cours pour faire des économies mais, par circulaire, vous allez veiller à ce que ces économies ne se fassent pas puisque vous allez maintenir l'emploi et organiser d'autres activités!

Permettez-moi de trouver ces mesures hypocrites. La loi sera tournée en dehors de toute analyse pédagogique globale, on essaie de remplacer, dans quelques établissements, certaines heures de cours. Ce n'est pas sérieux.

Décidément, par où qu'on la prenne, cette mesure est mauvaise et, en la retirant, le gouvernement rendra un fier service à notre enseignement et au pays.

Est-ce à dire qu'il n'y ait rien à faire à l'Education nationale? Est-ce à dire que des économies n'y soient pas réalisables? Certes non. Sans m'y attarder trop longtemps, je ne veux pas achever cette intervention sans y apporter une note plus positive et plus optimiste.

Pour moi, il ne faut pas trouver les économies dans des mesures partielles et hâtives relatives au programme des cours. En matière de programme, les économies ne seront réalisables que si l'ensemble du programme est globalement réétudié avec l'aide des enseignants, des milieux scientifiques et professionnels, sans que certains en soient exclus, permettez-moi de le souligner, Monsieur le Ministre.

Il n'est cependant pas douteux que c'est ailleurs que les économies immédiates doivent être réalisées.

Nous devons à cet égard réviser totalement notre mentalité. Le temps de la prospérité est passé.

Le luxe et la richesse doivent être bannis de nos constructions scolaires futures. Il est possible de bâtir simple et efficace. Cela suffit.

La coordination entre les divers établissements devrait être accrue: des laboratoires, des bibliothèques, des infrastructures sportives communes à plusieurs établissements devraient être organisés.

Il n'est pas impensable qu'une bonne et claire collaboration entre les ministères de la Culture française et l'Education nationale permette de confier certaines tâches au premier par le biais d'une aide en hommes et en matériel.

Trop de problèmes sont encore examinés en termes de concurrence entre directions générales!

Pourquoi ne pas permettre l'accès du public à certaines infrastructures scolaires qui pourraient être ainsi rentabilisées?

Monsieur le Ministre, je vous sais prudent, méticuleux, un peu inquiet. Je comprends bien que votre tâche n'est pas facile. On vous dit courageux. Soyez-le dans l'intérêt de notre enseignement qui vous a été confié.

Passant plus haut que le seul souci budgétaire, élevez le débat, insufflez à notre enseignement cet esprit nouveau que je vous suggérerais à l'instant et au lieu de provoquer l'affrontement, organisez la concertation, suscitez la réflexion et soyez à la base non de la désorganisation de notre enseignement mais de son amélioration.

Je sais que vous y songez mais vous savez bien qu'il n'y aura pas de dialogue confiant et constructif avec les enseignants et les parents si vous ne retirez pas la mauvaise mesure de la réduction des horaires.

Il y aura peut-être un armistice sans gloire mais si vous voulez créer un enthousiasme communicatif et une franche collaboration, il faut que le gouvernement fasse un geste.

Ce sera la pierre de touche de sa bonne volonté. (*Applaudissements sur les bancs libéraux.*)

Mme le Président. — Mme Mayence vient de prononcer son *maiden speech*. A cette occasion, je me permets de la féliciter. (*Applaudissements unanimes.*)

Het woord is aan de heer Leemans.

De heer Leemans. — Mevrouw de Voorzitter, Heren Ministers, geachte collega's, na de lange regeringscrisis is dit Parlement wel verplicht de onderscheidene begrotingen sneller te bespreken dan gebruikelijk is. De debatten in commissie en openbare vergaderingen verlopen dus meer in het teken van de komende begrotingen van 1980, en concentreren zich zodoende vooral op de prioriteiten en de meest dringende problemen die in het kader van een zo noodzakelijke nul-groei en in uitvoering van het regeerprogramma toch moeten worden gerealiseerd.

Als ik hier als fractievoorzitter enkele inleidende opmerkingen wens te formuleren, dan is dit om de meningen van mijn groep te verwoorden betreffende de onderwijspolitiek in het algemeen en van minister Ramaekers meer in het bijzonder, want de thans voorliggende begroting is hem immers niet vreemd.

De begroting Nationale Opvoeding is niet alleen de grootste maar wellicht ook de minst doorzichtige en controleerbare van alle begroting, althans voor de parlementsleden die immers niet voldoende technisch gewapend zijn om het ganse pakket van uitgaven op zijn politieke betekenis te analyseren.

Onze fractie realiseert zich zeer goed waarvoor u staat, Mijnheer de Minister, dilemma dat duidelijk werd geformuleerd door de Premier tijdens het Kamerdebat betreffende de Rijksmiddelenbegroting. Ik citeer slechts één paragraaf uit zijn antwoord:

«De regering zal binnen het kader van de budgettaire mogelijkheden maatregelen treffen om tegelijk een dubbele doelstelling te bereiken: de handhaving en zelfs verbetering van de tewerkstelling in het onderwijs en de verbetering en individualisering van de pedagogische opvang van de leerlingen»

De spanning dus tussen kwantiteit en kwaliteit is zeker in deze onderwijsproblematiek scherper gesteld dan ooit. En we hebben daarvoor alle begrip.

Dat dit bovendien om begrijpelijke redenen vandaag mede oorzaak is van bepaalde syndikale acties kunnen we begrijpen, en bovendien zijn we de overtuiging toegedaan dat we de onderwijssyndikaten hun verantwoordelijkheid moeten laten en ze respecteren.

Maar afgezien nu van deze begrotingsproblematiek meent onze fractie toch enkele algemene beschouwingen te moeten formuleren die niet noodzakelijk budgettaire implicaties hebben.

We zijn de jongste jaren vooral getroffen door het improvisatiekarakter van het gevoerde onderwijsbeleid. Herhaaldelijk hebben we in het kader van programmawetten of van de crisiswet, moeten beleven dat bepaalde zogezegde besparingsmaatregelen werden genomen, waarvan zeker niet kan worden gezegd dat ze in een meer algemeen en gefundeerd onderwijsbeleid kaderen. Veel meer nog: ze kwamen ons als ongeloofwaardig over, ook als besparingsmaatregelen, en vaak ook als discriminerend tegenover het gesubsidieerd onderwijs. Bovendien wordt deze aanslepende malaise nog versterkt door het feit dat de meer fundamentele problemen en afspraken, zoals bijvoorbeeld, vervat in de wetten van 11 juli 1973 en 14 juli 1975, nooit tot uitvoering kwamen, ontbrak het ons niet aan regeringsintenties ter zake. Mag ik eraan herinneren dat tijdens de vorige legislatuur, il bedoel Tindemans II, dat tijdens die twee jaar geen enkel ontwerp door de regering werd neergelegd bij de commissie Nationale Opvoeding!

Om meer bij de actualiteit aan te sluiten.

De zogezegde besparingen van de anticrisiswet. Het koninklijk besluit van 21 augustus 1978 voorziet reeds in de artikelen 2 en 7 zulkdanige maatregelen, dat er van besparingen zeker geen sprake meer kan zijn, veel meer zelfs, de integrale uitvoering ervan zal meer kosten dan de vooropgestelde bezuiniging van 900 miljoen. Maar bovendien illustreert deze besluitwet en ook uw circulaire van 30 maart dat u het type I in het secundair onderwijs eenzijdig bevoordelt en zodoende het rijksonderwijs. Ongemerkt doet u hier aan discriminatie tegenover het gesubsidieerd onderwijs. Argumenten van besparing zijn hier achterhaald, beschouwingen over de voor- en nadelen van type I of type II zijn hier niet op hun plaats. Dit laatste debat hoort thuis in een algemene discussie over het beleid op lange termijn, maar zulk debat is blijkbaar in dit land niet mogelijk.

Wat ons bovendien ergert is dat vaak zeer ingrijpende maatregelen in de organisatie van ons onderwijs genomen worden bij ministeriële circulaire. Ofschoon rechtstreeks of onrechtstreeks op deze wijze ingegrepen wordt op de leerprogramma's en deze maatregelen ter discussie zouden moeten worden voorgelegd aan de nationale schoolpactcommissie en bij koninklijk besluit zouden moeten worden bekrachtigd en uitgevoerd, gaan de beide ministers rustig verder met te regeren bij circulaire; ook daar voelt het Parlement zich totaal buiten spel gezet.

De zogenaamde besparingen van de anticrisiswet zijn slechts een illustratie van de improvisatie, de inefficiëntie, de willekeur en de bureaucratie die ons huidig onderwijsbeleid karakteriseren. Dit is het gevoel dat in mijn fractie overwegend aanwezig is.

Zo moeten we de jongste jaren ook binnen het universitair onderwijs een totaal gebrek aan overheidsbeleid vaststellen. Zo bijvoorbeeld het optrekken van het collegegeld tot 10 000 frank; deze maatregel was niet het resultaat van een weloverwogen onderwijsbeleid in deze sector, maar bovendien had hij geen enkel besparingseffect, omdat deze supplementaire inkomsten gewoon niet werden opgenomen in het patrimoniummechanisme. Mag ik beide ministers dringend vragen om nog vóór 1 juli aan alle universitaire instellingen te laten weten of het betreffende koninklijk besluit van kracht blijft of niet? Het is dringend en misschien is hier een circulaire wel op zijn plaats.

En dan spreken we nog niet over de zogenaamde besparingen in het niet-universitair hoger onderwijs. We zitten daar volledig in de mist en het wachten is dus op de eerstvolgende circulaire voor verdere informatie.

Moet ik het probleem van het kleuteronderwijs aansnijden? De regeringsverklaring spreekt van een absolute prioriteit; de verwachtingen zijn of waren hoog gespannen, maar nu reeds weten we dat

ook deze niet kunnen worden ingelost. Het zou reeds zeer goed zijn mochten we het huidige bestand kunnen handhaven. Gebrek aan fondsen. Allicht, maar dit heeft een veel diepere oorzaak: de afwezigheid van een onderwijspolitiek op termijn, en het stellen van prioriteiten in dit kader. De peripetieën rond het vak geschiedenis in het secundair rijksonderwijs stip il slechts aan als het zoveelste voorbeeld van improvisatie.

Mijnheer de Minister, de volksetymologie heeft u een bijnaam gegeven: u bent een «paedagoochelaar».

De werking van de nationale schoolpactcommissie: het Parlement is daarover, om misschien begrijpelijke redenen, niet zo goed geïnformeerd, ofschoon onze commissie Nationale Opvoeding aandringt op een betere doorstroming; uiteindelijk moet dit Parlement, hoe dan ook, toch de laatste verantwoordelijkheid op zich nemen. Maar de werking ervan laat veel te wensen over; de beraadslagingen van de schoolpactcommissie komen ons, niet-leden, over als een pokerspel, waar iedereen slechts bedacht is op bepaalde eigen stellingen en belangen.

Als fractie wensen we onze verantwoordelijkheid op te nemen voor het ganse onderwijsbeleid. Leerlingenvervoer, de Hoge Raad voor de pluralistische school, rationalisatieprojecten, openstelling van de fondsen voor scholenbouw, statuut van het personeel in het gesubsidieerd onderwijs zijn zoveel problemen waarvan wij dachten dat ze een oplossing konden vinden in de schoolpactcommissie. We wachten reeds jaren en u zult dus willen begrijpen dat we nu twijfels formuleren over de werking van deze commissie.

Ik ben evident vlug over deze diverse punten heengegleden. Er zijn er nog andere. De leden van onze fractie die deel uitmaken van de commissie Nationale Opvoeding zullen successief de diverse punten nader toelichten.

Mijnheer de Minister, wij wachten met spanning op uw begroting 1980, die u over enkele maanden in de Kamer zult indienen en waarvan u ongetwijfeld nu reeds werkt. Wij zullen u over enkele maanden dezelfde vragen stellen.

Het gaat ons daarbij, zoals u begrepen hebt, meer om de inhoud van uw beleid en de wijze waarop dit uitgevoerd wordt.

De bureaucratische centraliseringstendens, uw circulaire, uw didactische improvisatie, zelfs het discriminerend karakter van bepaalde maatregelen en vooral de afwezigheid van meer fundamentele beleidsmaatregelen en ontwerpen bekommeren ons meer dan bepaalde verschuivingen van begrotingsposten of bepaalde besparingen.

We laten aan ieder zijn verantwoordelijkheid: de regering, de vakbonden en de schoolpactcommissie.

Maar als fractie staan we ook op onze eigen taak en verantwoordelijkheid. We staan positief tegenover een evenwichtige uitbouw van gans ons onderwijsbestel, zowel van het rijks- als van het gesubsidieerd onderwijs.

Maar dit vraagt duidelijkheid en evenwichtigheid in uw beleid en dit is niet in eerste instantie een budgettaire aangelegenheid.

De goedkeuring van uw begroting door onze fractie is dus conditioneel. Wanneer we over enkele maanden de begroting van 1980 zullen bespreken hoop ik hier een meer positief geluid te mogen formuleren in naam van de fractie. (*Applaus op sommige banken van de meerderheid.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Seeuws.

De heer Seeuws. — Mevrouw de Voorzitter, Mijnheer de Minister, geachte collega's, de begrotingen van Nationale Opvoeding zijn niet enkel veruit de belangrijkste van 's lands thesaurie — het is reeds enkele malen gezegd, maar er mag nog de nadruk worden op gelegd — doch de beide ministers van Nationale Opvoeding zijn daarenboven de grootste werkgevers van ons land.

Deze bedenking kwam meermaals bij ons op bij de voorbereiding van dit openbaar debat, tegen de achtergrond van de beroering en de beurtstakingen in de onderwijswereld.

Wij vernemen gelukkig ondertussen dat de onderhandelingen met de onderwijsvakbonden weer op gang zijn gekomen.

Met veel aandacht hebben we de besprekingen gevolgd in de Senaatscommissie, en de belangrijke toelichtingen die de heer minister van Nationale Opvoeding heeft verstrekt bij de prioriteiten van het onderwijsbeleid, zoals die door de verslaggever in zijn voortreffelijk verslag werden aangegeeft.

Als Vlaamse socialist kunnen we de enkele bedenkingen die volgen ook niet wegdenken uit de totale context waarin ze, in dit verslag aangekondigde algemene beleidsnota door de voorzitter van de Vlaamse Gemeenschapsexecutieve, werden geplaatst.

Primordiaal is wellicht de bevestiging van de invoering van de verlenging van de schoolplicht.

We noteerden hierbij de opmerking van de heer minister dat het om demografische redenen noodzakelijk kan zijn de schoolplicht in 1980 uit de breiden naar beneden toe — naar de 5-jarigen —, en in 1981 naar de 14-15-jarigen toe.

Graag wil ik hierbij twee essentiële opmerkingen kwijt ter overweging aan de heer minister:

Wat het kleuteronderwijs betreft zullen we inderdaad wellicht rekening moeten houden met een demografische terugloop van het aantal leerlingen.

Bij de besprekingen van de beleidsopties verwees de heer minister in de commissie naar de regeringsverklaring inzake de voorgenomen verbetering van de pedagogische begeleiding door de verlaging van de schoolbevolkingsnormen ten behoeve van het kleuteronderwijs. Geruchten daarover spreken dit gedeeltelijk tegen.

Maar zelfs indien deze noodzakelijke maatregelen om financiële redenen niet onmiddellijk en integraal zouden kunnen worden genomen dringen we er bij de minister op aan ten minste tijdelijke maatregelen te nemen die in elk geval de belofte inhouden dat de eventuele demografische weerslag op de schoolbevolkingen in het kleuteronderwijs de huidige betrekkingen niet in gevaar brengen en kunnen behouden blijven.

Wat de verlenging van de schoolplicht naar boven toe aangaat, is men het er algemeen over eens dat deze — de minister heeft het onderstreept — zich voornamelijk in het beroepssecundair onderwijs zal situeren. Het eventueel uitstellen naar 1981 moet dan meteen toelaten dat de opvang van deze nieuwe jonge mensen, die allicht meer dan gewone aandacht vergen, grondig wordt voorbereid naar eventuele, voorlopige experimenten toe. Daarenboven biedt dit de kans om intussen ook het normaalonderwijs aan te passen, ten einde de opleiding van onderwijzers en regenten beter te richten op de technologische en sociale vorming in het kader van de nieuwe behoeften in het technisch en in het beroepssecundair onderwijs.

Wat het basisonderwijs betreft, bepleiten we opnieuw een differentieel aanpak ten aanzien van de scholen die duidelijk in kansarme buurten met sociaal-culturele achterstand gelegen zijn. Maatregelen zijn nodig bij de prilste leeftijd om dit te verhelpen.

We mogen toch niet langer dulden dat er goede en slechte scholen zouden zijn, scholen voor goede leerlingen en scholen voor slechte leerlingen, scholen die degelijk voorbereiden op hoger onderwijs en scholen die maar bestemd zijn voor hen die ten hoogste toch maar een stuk beroepssecundair onderwijs zouden meepikken. In dit verband wil ik opnieuw een lans breken voor wetenschappelijk speurwerk ter zake, ten einde de groeiende kloof tussen hen die weten en hen die niet weten geleidelijk te dempen. Deze massa onmondige, vroegtijdige schoolverlaters behoren later vaak ook tot de bezitslozen, tot de weerloze slachtoffers van de belagers van de democratie en tot de potentiële klanten van de commerciële consumptiemaatschappij. Zij zijn de meest beïnvloedbare.

Tenslotte wijs ik in verband op het niet-denkbare gevaar van de totale vervreemding in de kindonvriendelijke omgeving van supergeposeerde massaconsumptiescholen, die grote diplomafabrieken dreigen te worden onder de mom van het soms kunstmatig creëren van zogenaamde schoolgemeenschappen. Laten wij ervoor zorgen dat het kind zijn eigen identiteit kan behouden en zijn persoonlijkheid niet onderdrukt, maar vrij ontwikkeld wordt.

En zo kom ik tot enkele bedenkingen op het delicate terrein van het secundair onderwijs. Los van de beroeringen over de zeer recente maatregelen waar ik zo dadelijk op terugkom, dringt zich een korte vergelijking op tussen de inhoud van de circulaire van de toenmalige directeur-generaal in 1948 en de recente maatregelen in het VSO.

De circulaire van 1948 vat concreet de kritiek samen die toen in de onderwijswereld leefde: overlagen leerplannen, overbevolkte klassen, onvoldoende psychologisch-pedagogische onderlegdheid van de leerkrachten, onaangepaste schoollokalen en de afwezigheid van een ernstig wetenschappelijk verantwoorde studie-oriëntering ten behoeve van de leerlingen.

Als we dit lezen in 1979, dan is er een ontzaglijke weg afgelegd. De wet van 19 juli 1971 betreffende de structuren en de organisatie van het secundair onderwijs vooral, is aan veel kritiek tegemoetgekomen. Bovendien is in het VSO de overbevolking in de klassen tot het verleden gaan behoren en een stel maatregelen de studie-oriëntering ten behoeve van de leerlingen uitgebouwd, aangevuld met de nieuwste inzichten en tot een theoretisch waardevol instrument van begeleiding als eindresultaat.

Als men deze 30 jaren overziet, dan behoren de overlagen leerplannen en in vele gevallen de onaangepaste schoollokalen eveneens tot het verleden en is een volwaardig net van psycho-medisch-sociale

centra ter begeleiding operationeel geworden. Dit is op zichzelf een zeer positieve balans en ik wilde dit zeker voorafstellen.

Wat betreft de veel besproken omzendbrieven van 16 en 30 maart jl., zal ik niet terugkomen op de vermindering van het aantal wekelijkse lessen, een regeringsbeslissing die als koninklijk besluit nr. 2 voldoende bekend is.

Wel wil ik mij verheugen in de terugkeer naar het oorspronkelijk basisprincipe van het VSO door deze circulaire.

Verder beoordeel ik als positief de terugkeer naar de modelaire structuur met algemene en bijzondere opties en met complementaire activiteiten.

Positief sta ik zeker ook tegen de geboden mogelijkheden tot het organiseren van inhaal- en heroriënteringslessen waardoor de bij-scholingen in de opdracht van de leerkracht wordt ingebouwd en het urenkrediet dat de recyclage van de leerkrachten op een verantwoorde wijze mogelijk maakt.

Maar meest van al verheug ik mij over de opname van de sociale vorming binnen de gemeenschappelijke stam vanaf het 3e jaar. Nog maar enkele maanden geleden heb ik de gelegenheid gehad om op de openbare tribune van de Senaat hiervoor een lans te breken. Mijn pleidooi is dus niet nutteloos geweest.

Eén van uw voorgangers, Mijnheer de Minister, — als ik mij niet vergis minister Vermeylen, — noemde de toenmalige maatschappelijke vorming de hoeksteen van de vernieuwing. En het is in de praktijk ook mogelijk meer, het zal de gelijkwaardigheid van de verschillende vakken in de observatiejaren zelfs bevorderen, mocht de sociale vorming ook daar voorkomen.

Minder opgetogen ben ik over de verklaring als zou deze sociale vorming inhoudelijk alleen of hoofdzakelijk recht en economie bevatten.

De poging om eertijds maatschappelijke vorming te maken tot een mengelmoes van geschiedenis en aardrijkskunde in de observatiecyclus is geen succes geweest, zeker niet.

Maar anderzijds hebben de programma-inhoud in de oriëntatie en de determinatie hun bruikbaarheid bewezen. Meer in het bijzonder in het grootstedelijk secundair onderwijs, waar men een reeds langere ervaring heeft in de maatschappelijke vorming in de oriëntatie en de determinatiejaren op basis van de rijksprogramma's. De indrukken zijn beslist positief, althans overwegend.

Dit zou een uitstekend vertrekpunt kunnen zijn om opnieuw de inhoud van deze sociale vorming vanaf volgend schooljaar te bepalen.

Meer in het bijzonder valt mij in het eerste jaar VSO de ongelijkwaardigheid tussen de twee vakken geschiedenis en aardrijkskunde op. Ik wil persoonlijk pleiten voor het verdelen van deze 3 lessen over gelijkwaardige behandeling in aardrijkskunde, sociale vorming en geschiedenis.

Een gelijkaardige verandering zou ik ook willen bepleiten voor het aanpassingsjaar, de brugklas, het eerste leerjaar B in het observatiejaar.

Het is een uitstekend initiatief, dat brugjaar. Een jaar waarna met een grotere maturiteit heel wat studenten de moderne en zelfs klassieke optie kunnen aan te kunnen. Ook hier werden accenten gelegd die ernstige bezinning vereisen en, voorzichtig gezegd, waar een herziening en ombuiging zich opdringen.

Mijnheer de Minister, ik heb mijn lof niet gespaard en ik ben zeker niet blind voor de talrijke verbeteringen. Ik heb de gelegenheid aangegrepen om positieve suggesties naar voren te brengen. Maar ik vraag mij toch af hoe de ouders daar weer gaan op reageren.

Uit vele gesprekken bleek ook dat de ouders geen genoegen nemen met het ontbreken van cijfers en/of niveaus op de rapporten. Over een voetbalwedstrijd wil men én de eindstand én de commentaar. De ouders krijgen alleen commentaar en dat schenkt hen geen genoegen.

De ouders stellen bovendien geen al te groot vertrouwen in de huidige PMS-centra, die al te administratief overkomen en onvoldoende vertrouwen genieten. Ik weet, Mijnheer de Minister, dat uw belangstelling in het bijzonder gaat naar de hernieuwing van de PMS-centra en wij hopen dan ook dat zeer spoedig maatregelen op dat gebied zullen worden genomen.

En tenslotte, en dit zal mijn laatste opmerking zijn, uitgaande van mijn ervaring in het vormingswerk met volwassenen is het mij opgevallen in deze nieuwe structuur, die veel verder gaat, dat alleen het verminderen van wekelijks een aantal lessen onvoldoende ruimte laat voor het kind en de adolescent om aan het woord te komen met problemen die nergens binnen het hokjesonderwijs een antwoord krijgen. Ik pleit er dan ook voor dat in elke klas, van de eerste tot de zesde klas, een soort vragenuurtje in handen van een ervaren volwas-

sen leerkracht wordt gelegd, wat tot zelfontplooiing van de kinderen en de adolescenten zou kunnen leiden.

In het algemeen dus een positieve balans maar met schaduwzijden en een verzoek om de bewuste circulaire nogmaals te bekijken om daar waar accenten al te eenzijdig liggen of de gelijkwaardigheid in het gedrag komt, in te grijpen.

Ik kan een deel van de kritiek onderschrijven. De ouders moeten inderdaad vertrouwen blijven behouden, de leerkrachten moeten hun idealisme en hun inzet kunnen waarmaken, het rijksonderwijs moet geloofwaardig overkomen.

Het is daarom belangrijk dat ingegaan wordt op de vraag naar het beoefde evaluatierapport inzake het VSO. Sedert 1971 werd slechts één enkel van die rapporten bij de Cultuurraad ingediend.

Na de talloze en hernieuwde herzieningen is een degelijke evaluatie in het VSO meer dan nodig.

We stellen als socialistische fractie voor een omstandig verslag over het vernieuwd secundair onderwijs op te stellen tegen 1981, dit is 10 jaar na de invoering ervan.

Ik moet besluiten. Aangaande het hoger onderwijs noteerden we de bevestiging van de bereidheid van de minister om de vraagstukken die zich voordoen op het administratieve en financiële vlak in verband met de inschrijvingsgelden, grondig te herzien. Evenals de problematiek omtrent de werkelijke doeleinden en de reorganisatie van de sociale sector.

Wat het eerste aangaat, wachten we met belangstelling op de resultaten van de ingestelde werkgroep. In verband met de herziening van de sociale diensten verheugen we ons in de bedoeling van de minister een gelijkwaardigheid te realiseren met het hoger niet-universitair onderwijs.

Van onze kant bepleiten we de toegankelijkheid van deze dienst, zoals restaurants, sportinstallaties andere nuts voorzieningen voor de ganse lokale bevolking.

Een laatste vraag, Mijnheer de Minister. De onderwijsvakbonden beklagen zich over het uitblijven van het sluiten van een nieuw CAO. We nodigen u en uw collega uit al uw invloed aan te wenden bij de regering om op een redelijke wijze tegemoet te komen aan wat terecht als aanpassing van het geldelijk statuut wordt gevraagd.

We weten, Mijnheer de Minister, wat u daarvoor reeds heeft gedaan. We benijden u niet in uw zware en ondankbare opdracht. We blijven u dan ook ons volle vertrouwen toekennen. Daarom zal onze fractie deze begroting goedkeuren. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

Mme le Président. — La parole est à M. Deworme.

M. Deworme. — Madame le Président, Monsieur le Ministre, mes chers collègues, le jeudi 26 avril 1979, en commission de l'Education, j'ai eu l'occasion de dire aux deux ministres et à mes collègues la priorité absolue que j'octroyais à l'école maternelle.

Au moment où les budgets de l'Education nationale sont victimes de coupes sombres, il faut oser dire ce qu'il faut faire, pourquoi et comment le faire.

Lorsque j'ai pris connaissance de la réforme de l'enseignement secondaire en 1968, j'ai apprécié l'effort réalisé pour adapter cet enseignement aux mutations de la société, mais j'ai regretté que l'effort n'ait pas porté d'abord sur l'enseignement maternel, puis sur le primaire, avant de passer au secondaire. Pour ma part, j'irais même jusqu'à dire que l'Etat devrait s'occuper des enfants pour les préparer à la maternelle. Bien sûr, toute cette préparation ne ressortit pas au budget de l'Education nationale, mais elle doit vous intéresser dans le cadre d'une étude globale du problème de l'enfance.

La province de Luxembourg a acquis une certaine expérience dans le fonctionnement des centres pluralistes familiaux qui visent à harmoniser l'intégration affective de l'enfant au sein de la famille. Elle a lancé également le dépistage et le traitement précoces des troubles visuels et auditifs. Il faut, en effet, savoir que 5,6 p.c. d'enfants sont atteints de strabisme et que 2,8 p.c. deviendront amblyopes. Un traitement précoce guérit ou quasiment cette déficience. Les troubles auditifs, s'ils ne sont pas traités précocement, empêchent sinon retardent l'acquisition du langage et provoquent des difficultés caractérielles chez de nombreux sujets.

Nous devons savoir que l'intelligence passe d'abord par les sens. Il importe donc que le dépistage des troubles se fasse d'abord au sein des familles, puis par tous les éducateurs et, bien entendu, par les spécialistes. Il faut qu'une large information sensibilise le public à ces questions.

La province de Luxembourg peut encore se vanter d'avoir mis en activité, à Marche-en-Famenne, la première ludothèque de Belgique.

Elle prête actuellement des jouets éducatifs dans plus de cent dépôts dans la province. A travers ses services culturels, elle a lancé une vaste opération d'initiation précoce à la musique; elle s'occupe du théâtre pour enfants, des disques pour enfants, des centres créatifs et des bibliothèques pour enfants. Ce qui est réalisable dans une province aussi délaissée que la nôtre, doit être possible au niveau national.

Nous avons compris le rapport existant entre le niveau socio-culturel des parents et les réussites ou les échecs scolaires dès la première année primaire. Nous avons voulu d'abord préparer les enfants à entrer à la maternelle et en primaire. Pour ce faire, la province va jusqu'à fournir des jouets éducatifs aux classes maternelles. Ce que nous investissons pour l'éducation des moins de 6 ans permettra de mieux former les enfants, de leur donner un maximum de chances. Et si nous devons parler argent, je vous dirai qu'un tel investissement s'avère rentable, dans la mesure où les enfants s'intègrent plus harmonieusement dans le système scolaire.

L'enseignement spécial est certes nécessaire, nous en sommes tous convaincus; mais ne témoigne-t-il pas parfois dans une certaine mesure, de la faillite de l'enseignement ordinaire?

Nous ne pouvons raisonnablement accepter que 25 p.c. d'enfants entrant en première année primaire soient rejetés dès les premiers mois comme insuffisamment adaptés. Même si l'instituteur ou la direction camoufle l'échec et fait monter l'enfant de classe, cela ne résout qu'imparfaitement le problème: on crée des classes homogènes quant à l'âge et non plus quant aux capacités. De toute façon, les enfants perçoivent les différences et les élèves retardés en sont les victimes, non seulement auprès de leurs maîtres, mais aussi auprès de leurs condisciples.

L'effort que le ministère de l'Education nationale doit consentir au niveau de l'enseignement maternel permettra d'homogénéiser les classes, donc de faciliter la tâche des maîtres du primaire; il diminuera aussi le nombre d'enfants inadaptés.

Quelles sont les données psychologiques justifiant notre intérêt pour l'enseignement maternel?

Très peu de psychologues situent encore les sources de l'inadaptation scolaire dans l'enfant lui-même. Par contre de nombreux chercheurs rendent l'école et la société responsables de ces mêmes difficultés. La formation des maîtres de l'enseignement maternel, la carence en spécialistes de la rééducation à ce niveau, les méthodes mal adaptées, le manque de matériel, les locaux mal conçus ou trop vétustes, les recherches scientifiques ne trouvant pas d'échos chez des maîtres sclérosés, tout cela doit être revu, modernisé, amélioré.

L'école maternelle doit d'abord combler le retard des enfants qui arrivent de milieux socioculturels défavorisés. Toutes les institutrices maternelles le savent: à trois ans, les enfants arrivent à la maternelle avec un bagage affectif et intellectuel différent. René Zazzo constate: «Un fait brutal se dégage des recherches consacrées aux effets du milieu sur le développement intellectuel: déjà chez les enfants de 3 ans, on constate une certaine liaison entre leur niveau d'intelligence et le niveau social des parents.»

Je vous ai montré dans la première partie de mon exposé comment nous avions réagi pour éviter ce départ malheureux de certains enfants dans la vie. Nous avons fait une étude sociologique poussée à partir de la ludothèque de Marche-en-Famenne et nous avons pu constater que ce sont les enfants de milieux favorisés qui sont les plus demandeurs de jouets éducatifs. Il faut donc bien en convenir, il n'est pas facile de donner des chances égales à tous.

L'enseignement obligatoire tel que nous le connaissons n'a pas réalisé le rêve de ceux qui, au début du vingtième siècle, croyaient pouvoir instaurer l'égalité par les études; l'enseignement a accentué ces inégalités plus qu'il ne les a colmatées.

L'école maternelle peut, dans une certaine mesure, apporter une plus grande égalité de chances.

Comme chacun le sait, le support biologique de la pensée est le cerveau. Or tous les enfants naissent avec sensiblement le même nombre de cellules nerveuses, 15 milliards environ. Mais l'élément déterminant dans le fonctionnement du cerveau, le synapse, n'est pas donné à la naissance; il se crée par le passage répété de l'influx nerveux. Plus les frayages nerveux sont nombreux et diversifiés, plus l'intelligence est en mesure de se développer.

Il y a bien sûr une interrelation entre le biologique et le social, mais nous sommes en mesure de démontrer que la part du milieu est déterminante.

Quel est le rôle capital de l'école maternelle?

La quasi-totalité des liaisons nerveuses étant établie à l'âge de sept ans, on comprend le rôle capital de l'école maternelle. En effet, c'est à elle que revient le privilège de favoriser la communication avec l'en-

tourage, de développer les aptitudes psychomotrices, de structurer les notions d'espace-temps, de développer la créativité, d'insérer l'enfant dans un groupe et, bien sûr, de l'aider à surmonter ses handicaps en dehors de toute compétitivité.

Pour cela, il faut que nous ayons des équipes pluridisciplinaires dans les écoles maternelles.

Comme vous le comprenez aisément, cette tâche est essentielle, lourde et spécialisée. Elle n'est plus à la dimension d'une seule personne, mais relève de la compétence d'une équipe pluridisciplinaire. La place centrale revient à l'institutrice ou à l'instituteur de ce niveau, entouré d'un psychologue, d'un psychomotricien et d'un logopède. L'équipe doit être mixte pour permettre à l'enfant de trouver des modèles paternels ou maternels suivant ses besoins.

L'apport essentiel de l'enseignant, c'est d'abord sa disponibilité, son équilibre, assorti d'une excellente formation psychologique; de bonnes connaissances artistiques et linguistiques; des notions de physiologie de l'enfant sont également nécessaires. Il doit encore être rompu aux techniques d'observation et être animateur de groupe.

La formation doit être surtout axée sur les sciences humaines. Elle établira un échange permanent entre la théorie et la pratique, non seulement pendant les études, mais surtout au cours de la vie active. Comme dans tous les domaines, une formation continuée s'avère donc indispensable.

L'idée que je vais maintenant développer va à contre-courant de celles qui prévalent dans pas mal de milieux à l'heure actuelle.

On dit volontiers que la durée des études des enseignants du maternel, du primaire et du secondaire inférieur devrait être identique et on cite généralement quatre ans après les humanités. Pour ma part, j'y vois bien plus d'inconvénients que d'avantages.

D'abord, je crois que le prolongement des études devient abusif. Il augmente la dépendance de l'étudiant à l'égard de la famille et de la société, et l'habitude à être materné. De plus, tous les étudiants ne sont pas disposés à poursuivre de longues études ou ils n'en ont pas tous les possibilités intellectuelles. Il faut, au contraire, raccourcir le temps des études et exiger une formation continuée, car il est certain que plus personne aujourd'hui ne peut prétendre vivre sur l'acquis de ses connaissances, si complètes qu'elles aient pu être.

Mon souci de garder les meilleurs enseignants pour l'enseignement de base m'inciterait, au contraire, à récompenser les enseignants qui suivraient les cours de recyclage tout en étant dans la pratique. Cinq ans, après sa sortie de l'école, et après avoir été confronté à la vie d'une classe, l'enseignant aurait la possibilité de suivre des cours dans un institut supérieur de pédagogie. Il y en aurait un par province et il serait pluraliste. Après trois ans de cours et un examen, cet institut serait habilité à délivrer un diplôme de licencié en enseignement maternel, primaire ou secondaire inférieur. Le grand avantage de cette formule est de permettre le recrutement d'enseignants de qualité et de les maintenir à des postes essentiels tout en les récompensant pécuniairement. De plus, cela résoudrait le problème des carrières planes. Ces licenciés auraient la responsabilité de stagiaire et de jeunes enseignants dans leur institution, et ce serait parmi eux que se recruteraient les directeurs et les inspecteurs. Cette formation, étayée par une expérience vécue, serait bien plus fructueuse pour tous et récompenserait les éléments méritants.

Vous avez décidé de réduire les normes des écoles maternelles et d'accepter les dédoublements à partir de 26 enfants au lieu de 31. C'est un progrès certain et je vous en félicite. Il faut savoir que 30 élèves par classe relève de la garderie et qu'il est impossible de donner une éducation soignée à un tel nombre de bambins.

Permettez-moi cependant de vous dire, Messieurs les Ministres, que j'aurais pratiqué d'une autre façon si j'avais dû apporter une solution à ce problème. Je me serais basé sur deux critères pratiques: d'une part, les élèves de trois à quatre ans, de l'autre, les quatre à six ans. J'aurais envisagé, pour la première classe d'âge, un dédoublement à partir de 20 enfants, et pour les 4 à 6 ans, à partir de 25 élèves. J'aurais encore prévu un dédoublement possible à Pâques. Chacun sait, en effet, que de nombreux enfants entrent à l'école à partir de cette fête et que nous avons alors des classes surpeuplées. Il n'est dès lors plus possible de prêter à chaque enfant l'attention particulière qu'il mérite.

C'est au niveau de l'école maternelle et dès la petite section, que les handicaps linguistiques ont des chances d'être partiellement compensés, c'est à ce niveau que notre action peut encore être déterminante et c'est là que nous devons l'entreprendre. C'est là que l'enfant qui n'a pas la possibilité d'être écouté au sein de la famille doit pouvoir être entendu par un adulte, mais également par des condisciples.

Cette communication avec l'entourage est capitale pour son développement intellectuel mais également pour son intégration future dans la société.

Mais ce que j'ai dit pour les activités orales est aussi valable pour les expériences spatio-temporelles.

Chaque enfant a déjà son rythme et sa maturation propres. L'adulte doit répondre affectivement à tout progrès et c'est par cette stimulation que l'enfant prospecte, découvre et, finalement, se valorise pleinement.

Pour que les classes maternelles jouent pleinement leur rôle et apportent à tous les enfants, mais en particulier aux enfants de milieux socioculturels défavorisés, l'indispensable appoint culturel, il faut des institutrices maternelles et des équipes pédagogiques bien formées, conscientes de leur mission. Il faut encore, et j'ai suffisamment insisté sur ce point, des classes moins peuplées.

Une troisième nécessité se profile: ce sont les moyens financiers pour que chaque classe dispose d'un matériel éducatif varié. Ce matériel doit être constamment renouvelé et enrichi selon les dernières découvertes.

Messieurs les Ministres, chers collègues, si vous ne vouliez pas me suivre dans ma proposition de refonte de l'école maternelle, vous perpétueriez un clivage de la société, un clivage qui ne serait pas nécessairement basé sur des salaires, mais sur une intégration culturelle. Vous continueriez à laisser croire aux privilégiés culturels que leur acquis n'est dû qu'à leurs dons et mérites, alors qu'il est dû pour l'essentiel à la chance de naître dans telle famille ou dans telle autre.

On n'a pas le droit de parler d'une école démocratique tant qu'on n'aura pas tenté de donner des chances égales à chacun. Dès six ans le sort de la majorité des enfants est scellé; deux orientations se développent d'une façon irréversible dès la première année primaire: celle du primaire-professionnel et celle du primaire-supérieur.

Les instituteurs ne s'y trompent pas, et même, inconsciemment, participent à cette ségrégation.

Toutes les découvertes ont toujours profité d'abord aux favorisés. L'efficacité de la première éducation est maintenant démontrée. La tentation des milieux privilégiés sera de se l'approprier pour maintenir son pouvoir à travers ses enfants.

C'est à une assemblée comme la nôtre de dire à nos ministres ce que nous attendons d'eux pour une société véritablement plus juste. *(Applaudissements sur les bancs de la majorité.)*

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Vandersmissen.

De heer Vandersmissen. — Mevrouw de Voorzitter, Heren Ministers, Dames en Heren, als hoofdverantwoordelijke voor het doorzicht en functioneel verloop van het grootste bedrijf in het land, namelijk het onderwijs, de grootste werkgever en ook de grootste gelduitgever met een begroting van 190 miljard, volgde minister Ramaekers zichzelf op. Op het eerste gezicht lijkt dit een goede zaak. Een dergelijk reusachtig bedrijf vereist immers essentieel een overwogen beleidsplanning, een gefundeerde beleidsvastheid, een nauwkeurigheid op elkaar aansluitende beleidsvoortzetting. Vanuit objectieve bezorgdheid voor de onderwijssituatie en onderwijsgezondheid zou men zich dan ook kunnen verheugen, ondanks eigen afwijkende opvattingen, over het feit dat althans het aangezette beleid in dezelfde zin voortgezet en doorgevoerd zal worden en dat geen nieuwe uitgangspunten de organisatie en uitbouw van het onderwijs, nog maar eens, door elkaar zullen schudden.

Maar het concrete door de minister gevoerde beleid, of liever de opvallende afwezigheid van een duidelijk onderwijsbeleid in termen van klare standpunten en het storend gebrek aan een sluitende totaalvisie op de onderwijsproblematiek, maken het gewoon onmogelijk deze principiële gedachtenlijn aan te houden en door te trekken. De voortzetting van het onderwijsbeleid van minister Ramaekers betekent herneming en bevestiging van, in één woord, improvisatie.

In de Kamer noemde CVP-er Frank Swaelen, tijdens de bespreking van de regeringsverklaring, het onderwijsvraagstuk de achillespees van de regering. De indrukwekkende reeks al dan niet formeel uitgesproken veto's tijdens het meer dan honderd dagen durende formatie-beraad, waaronder het socialistisch veto tegen een CVP-minister op het onderwijsdepartement, en de recente oprichting van een « christelijke onderwijscel » in het kabinet van Eerste minister Martens drukken daarbij overduidelijk en tastbaar de wederzijdse argwaan binnen de meerderheid uit. Het gemis aan een herkenbare, bewuste en geplande globale onderwijsvisie bij de onderwijsminister maakt deze regeringsachillespees zo mogelijk nog kwetsbaarder.

De PVV wenst geen goedkope negatieve oppositietaal van integrale afwijzing en gewilde vooringenomenheid te voeren. De PVV tracht, via de democratische spelregels van meerderheid en oppositie, haar taak van nauwgezet toezicht en scherpe controle te verbinden met ernstig overwogen alternatieven en voorstellen. Wij spreken geen veto's uit. De PVV wil echter nadrukkelijk de regering en vooral de

Onderwijsminister vragen de huidige chaotische improvisatie dringend om te bouwen tot een verantwoord onderwijsbeleid ten dienste van de gehele bevolking.

Ik gebruik daarbij de term improvisatie niet ondoordacht, niet toevallig, niet overtrokken, maar welbewust als een wezenlijke karakteristiek van de huidige onderwijsaanpak. En ik wil dit aantonen.

Daar is allereerst de leerplichtverlenging. Ter gelegenheid van de bespreking van de onderwijsbegroting 1978 heb ik hier, vanop deze tribune, de essentiële kernproblematiek van een uitbreiding van de leerplicht aangegeven. Ik heb toen zijdelings gewezen op het onjuist gebruik door de minister van « schoolplicht » onjuist en onhaalbaar gezien strijdigheid met de Grondwet, term nog steeds in de principiële mogelijkheid van huisonderwijs voorziet.

De door de minister herhaaldelijk gebruikte term schoolplicht bij het aanduiden van de prioriteiten in het beleid — ik verwijs naar het verslag van de commissie voor de Nationale Opvoeding; document 5-XIX-2 van 17 mei 1979 — blijkt immers na analyse van de context in feite als leerplicht bedoeld. Dus: geen schoolplicht, maar leerplicht. Hoewel: precies nu in het kader van de grondwetwijziging nieuwe wettelijkheden kunnen worden gecreëerd. Het gaat mij daarbij niet wezenlijk over het al of niet in het leven houden van de mogelijkheid tot huisonderwijs. Dit is trouwens grotendeels een onwerkelijk en theoretisch probleem, dat de overgrote meerderheid van onze bevolking niet concreet raakt. Ik haal dit slechts even aan als een illustratie van het huidige improvisatiedenken. Eerst lanceert de minister de idee van de schoolplicht. Wanneer dan de PVV wijst op grondwettelijke onmogelijkheid wordt het ingenomen standpunt verlaten. Intussen biedt echter de voorziene grondwetwijziging nieuwe mogelijkheden. Maar men is blijkaar de oorspronkelijke idee van het invoeren van een algemeen geldende schoolplicht alweer vergeten. Dergelijk vlinderend beleid verraadt het gemis aan duidelijke standpunten, bewijst afwezigheid van een gebundelde visie op halflange termijn.

Schoolplicht of niet, de eigenlijke problematiek situeert zich essentieel op het vormelijk-inhoudelijk en onderwijs-organisatorisch vlak.

Vanzelfsprekend stelt een vervroeging van de leerplicht geen materiële opvangproblemen. Bijna alle ouders — 97 pct. — sturen immers hun vijfjarige kinderen naar de derde kleuterklas. Een omschakeling van deze feitelijkheid tot wettelijkheid biedt echter de unieke kans de kleuterschool en de lagere school pedagogisch, didactisch en kinderpsychologisch te herdenken, te herschikken, beter op elkaar af te stemmen. De centrale opgave wordt daarbij de instapmogelijkheden van het kind in de wereld van de school te versoepelen door het doorbreken van het jaarklassen-leersysteem, het wegwerken van elke klassikale aanpak en vooral het gericht stimuleren van het kind tot schoolrijpheid. Deze kans is uniek. Elk jaar verlaten in België bijna 25 pct. kinderen de basisschool met één of meerdere jaren pedagogische achterstand. In deze groep van schoolzwakken vindt men verhoudingsgewijze te veel kinderen uit de economisch-sociale kansarme milieus, te veel kinderen van gastarbeiders. Uit deze groep groeien de latere marginalen. Een vervroeging van de leerplicht laat toe ook en vooral inhoudelijk-vormelijk in te grijpen, een koersverandering door te voeren door een schoolrijpheidsbevorderende didactiek in de derde kleuterklas in te voegen, waardoor uitnodigende en veilige bruggen gebouwd worden tussen kleuterschool en lagere school. Welke voorbereidende initiatieven heeft de minister echter ter zake concreet getroffen? Welke richtlijnen en initiatieven uitgetoetst? Welke concrete realisaties groeien op dit vlak uit de commissie Onderwijsvernieuwing Basisschool? Een vernieuwende didactische verruiming van de basisschool betekent meer dan de mentaliteitsverandering, die de COB-begeleidingsteams als hun hoofdpoging, ten onrechte, blijven beschouwen. Bij de oprichting van het VLO-experiment tijdens het schooljaar 1973-1974 opteerde de toenmalige commissie van onderwijsdeskundigen, belast met het bepalen van de VLO-strategie, voor een sensibiliseringsactie gekoppeld aan een gelijktijdige inventarisering van de vernieuwingsproblematiek. Een inderdaad aanvaardbaar uitgangspunt ter voorbereiding van het eigenlijke vernieuwingswerk. Ik wil aannemen dat het VLO-experiment na vijf jaren bezig zijn — wat een niet onaardig miljoenenbedrag moet hebben gekost aan lonen en werkingsgelden — aan deze voorbereidende opdracht eindelijk heeft beantwoord, hoewel ik vaststel, onder meer, dat de hopeeloos verouderde examens in de derdegraadsklassen nog steeds niet vervangen zijn door nieuwe evaluatiewerkwijzen. Het is echter volstrekt onbegrijpelijk dat nog steeds geen concreet uitgeschreven en ruim verspreide globaalvisie op de eigenlijke onderwijsvernieuwing van de basisschool klaar is. Het is onbegrijpelijk dat de vele innovatie-inspanningen, her en der verspreid doorheen de drie onderwijs-

netten — de opvang van migrantenkinderen, aanpassingsklassen, vernieuwd wiskundeonderwijs — nog steeds niet ingekaderd zijn in een globale planning, en niet vanuit een overkoepelende vernieuwingsvisie worden gebundeld, ondersteund, bijgestuurd, of begeleid. Onderwijsvernieuwing betekent een andere kijk op het kind en een andere manier van werken met spel, leerstof en milieu. Het betekent ook een vernieuwde opgave en een andere aanpak, een eigentijdse werkwijze die echter moet worden verduidelijkt, uitgedragen, gedemonstreerd, gepropagandeerd, aangeleerd en stelselmatig moet worden georganiseerd. En als met dit begeleidingswerk niet dringend gestart wordt zal de vervroeging van de leerplicht een gemiste kans blijken, de zoveelste papieren maatregel.

Nog veel complexer is de uitbreiding van de leerplicht naar boven toe, de verschuiving van 14 jaar naar 16 jaar. Wat zal men tijdens deze twee jaren aanvangen met deze jongeren, die meestal opgelucht het traditionele schoolsysteem voortijdig verlieten, de school waar zij zich niet echt thuisvoelden, de school, die hen in de kou liet staan door gemis aan een aangepaste werkwijze? Nu weet ik wel dat de onderwijsminister aan een pragmatische vorm binnen het vernieuwd beroeps secundair onderwijs voor deze schoolmoeën denkt. Welke concreet voorbereidende maatregelen werden echter ter zake getroffen? Welke planning? Het is toch ondenkbaar deze groep van jongeren in het huidige onderwijssysteem in te schakelen en in te passen. Er moet worden gezocht naar deeltijdse verbindingen met de bestaande middenstandopleidingen, mogelijk met een gedurfde organisatie van een praktijkgerichte opleiding in de stijl van het leercontract. Dit wil echter niet zeggen dat het leercontract als dusdanig — of andere vormen uit de middenstandopleiding — een zinnig en adequaat antwoord zouden vormen voor het opvangen van de leerplichtverlenging. In zijn huidige vorm sluit het leercontract onvoldoende aan bij de nieuwe pedagogische inzichten en didactische verworvenheden.

Leerplichtverlenging als opgave voor het onderwijsbeleid betekent het voorbereidend uitwerken en organiseren van zowel geschikte schoolvormen als aangepaste aanpakwijzen. Hierbij dient geleerd van de middenstandopleidingen en gebruik gemaakt van de verworvenheden en ervaringen van het vormingswerk; gebruik maken wil zeggen de in de praktijk vruchtbaar gebleken methodieken van het sociaal-culturele werk mede inschakelen en aanwenden. De verlenging van de leerplicht is echter een specifieke opgave voor Nationale Opvoeding, die, althans in principe, zowel over de materiële infrastructuur als over de didactisch-pedagogische werkmiddelen beschikt. Maar Nationale Opvoeding kan in deze uitdagende opgave enkel slagen mits de voorbereidende fase grondig te organiseren. Enige verspreide gedachten ter zake volstaan niet. Er moet worden gewerkt met een concrete expliciete strategie voor ogen, met aanwijsbare tussen- en einddoelen. Beschikt de minister echter over een plan? Welke voorbereidende stappen werden tot nog toe concreet gezet? Werden de ervaringen verzameld opgedaan met het leercontract? Was er overleg met het vormingswerk? Werd de pedagogische inspectie ter voorbereiding ingeschakeld? Werden de pedagogische faculteiten van onze universiteiten aangesproken? Werden de leerkrachten van het vernieuwd secundair beroepsonderwijs bij deze nieuwe taak betrokken? De technische regentaten? De D-cursussen?

Uit mijn vele contacten met de onderwijswereld blijkt het antwoord op deze vanzelfsprekende vragen vrijwel negatief. Bij pedagogisch bezorgden groeit de overtuiging steeds meer en meer dat tot de verlenging van de leerplicht tot 16 jaar in de eerste plaats werd besloten om een deel van de jeugdwerkloosheid op te lossen door de vijftien- en zestienjarigen weg te halen uit de beangstigende werkloosheidsstatistieken. Van de onderwijsminister mocht toch worden verwacht dat nu reeds een tussentijds rapport zou beschikbaar zijn met uitgetoetste aanduidingen en concrete richtlijnen op welke wijze men deze school-moeilijke groep denkt te kunnen opvangen, met welke combinatie van persoonsvorming, beroepsvoorbereidende ervaring en functionele handvaardigheidstraining men deze verwaarloosde groep hoopt te kunnen begeleiden tot democratische mondigheid, tot van volwassenheid getuigende redzaamheid, van ondergeschikt naar bevrijdende zelfbevestiging. Zelfs Fabrimetal, bij monde van haar adviseur, Rik Baek, pleitte enige weken geleden tijdens een lezing te Antwerpen voor een breed opgezet vormend beroepsonderwijs, niet beperkt tot rechtstreekse dienstbaarheid aan de beroepstechnische noden van de bedrijfswereld. Als deze industrie oog gekregen heeft voor de voorrang van welzijn op welvaart en in het door haar aangekondigde, eerlang te verschijnen witboek ter zake een meer algemeen vormend beroepsonderwijs voorstaat, afgestemd op het stimuleren en ontplooiën van de zelfstandigheid, de creativiteit, de kritische ingesteldheid, sociale vaardigheid enzovoort, mocht toch

worden verwacht dat de onderwijsminister deze ruimte reeds voorbereidend had ingevuld door middel van zorgvuldig voorbereide, concreet opgezette, in omvang beperkte en nauwkeurig begeleide proefnemingen. Ik huiver bij de gedachte dat de minister de concrete formulering en beschrijving van de te organiseren opvang en schoolopleiding voor deze moeilijke leerlingengroep nu nog niet voorbereidend klaar heeft, dat — nog maar eens — het onderwijsbeleid zich zal verbergen achter enige vaagklinkende modernistisch aandoende uitgangspunten om dan zonder meer in september 1980 de leerplichtverlenging door te drukken. Zonder ernstige voorbereiding, zonder uitgediepte aanpakrichtlijnen.

Nog maar enige dagen geleden las ik in een Vrije Tribune van *De Standaard*, naar aanleiding van de zoveelste VSO-ombouw, van de hand van uw partijgenoot, oud-rector van de VUB, Aloïs Gerlo:

«Nooit heeft men in de geschiedenis van de opvoeding meegeemaakt dat werd geëxperimenteerd met een heel schoolnet; dat zo drastische hervormingen veralgemeend werden zonder op hun deugdelijkheid en bruikbaarheid te zijn uitgetest. Dat zoiets in België mogelijk is geweest, is voorwaar geen reden tot fierheid.»

Indedaad, het huidige beleid mist doordachte, pedagogisch onderbouwde vastberadenheid, planmatigheid, een doelstellingsvisie op wat langere termijn. De huidige beleids- en vernieuwingsideeën doen rommelig aan, zonder bedachtzame planning, doen denken aan toevallige invallen.

Zo richt de heer minister dit schooljaar zogenoemde regionale pedagogische bureaus op; een vijftal studiecentra, telkens samengesteld uit een van lessen vrijgesteld pedagoog en enkele eveneens vrijgestelde leerkrachten uit de verschillende onderwijsniveaus. Waarom werd dit initiatief niet openbaar gemaakt langs de daarvoor bestaande kanalen, zodanig dat niet enkel syndicaal beschermde of politiek uitverkorenen, maar iedereen op basis van bevoegdheid en bereidheid zich op deze mogelijkheid inspielen kon? Op welke wijze werden geschikte kandidaten geselecteerd? Op welke criteria heeft men gesteund bij de aanwerving? Op welke betalingspost van de nu voorliggende begroting werden deze personeelsleden geplaatst? Uit mijn informatie leid ik vooral af dat de werking van deze diensten een merkwaardig voorbeeld vormt van de huidige improvisatiesfeer van het onderwijsbeleid. Geen duidelijke werkopgave, geen werkelijke coördinatie. Waarom deze studiediensten niet mede belast met voorbereidende initiatieven zowel op het vlak van de leerplichtvervroeging als de leerplichtverlenging? Ik zou de minister dankbaar zijn de administratieve status van dit personeel te mogen vernemen, de gevolgde aanstellingsprocedure, de voorziene onderzoeksopdrachten en vooral enige gegevens inzake de onderlinge coördinatie en toekomstige opdrachten.

In de huidige stakingsonrust bij het totale onderwijzend personeel van de verschillende onderwijsniveaus en uit de diverse netten herkent men als centraal probleem de bezorgdheid om de tewerkstelling.

Zowel de verlenging van de leerplicht als een redelijke verlaging van de leerlingennormen kunnen enige honderden betrekkingen opleveren. Dit is een verheugend perspectief, zeker voor de meer dan duizend werkzoekende kleuterleidsters in Vlaanderen. Ik wil echter in dit verband de minister met aandrang wijzen op twee hierbij aansluitende probleemgebieden:

In 1974 al werd de studieduur van de opleiding kleuterleidster op hetzelfde peil gebracht als die van onderwijzer en regent. Aldus werd de pedagogische gelijkwaardigheid van deze onderwijsniveaus terecht gedemonstreerd. Maar op hun post- of bankrekening ontvangen de kleuterleidsters nog altijd slechts 85 pct. van de onderwijzerswedde.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Uw partij behoorde tot de meerderheid in 1974. Waarom hebt u dat probleem toen zelf niet geregeld?

De heer Vandersmissen. — Ik zeg dat het nog altijd zo is, Mijnheer de Minister. Het optrekken van de weddeschalen van de kleuterleidsters kan niet langer worden uitgesteld. Wanneer CVP-minister Van Elslande enkele maanden geleden de inkomsten van de notarissen liet stijgen met liefst 25 pct. komen huidige budgettaire regeringsbezwaren voor de sinds lang onderbetaalde kleuterleidsters op zijn minst onbegrijpelijk, om geen ander woord te gebruiken, over.

In het middelbaar onderwijs zullen uit de beperking van het aantal lestijden tot 32 uur niet alleen terbeschikkingstellingen volgen, maar ook onvermijdelijk een aanzienlijke inkrimping van het aantal arbeidsplaatsen voor de nieuw afgestudeerden.

Ik wil het hier in dit korte tijdsbestek niet hebben over de langzame onthoofding van vooral de leervakken aardrijkskunde en geschiedenis. De aantasting van een historische kijk en geografische oriëntatie betekenen onvermijdelijk een fundamentele vermindering van de

verhoopte vernieuwd-harmonische vorming, een verdere uitholling van de oorspronkelijke VSO-verwachtingen.

Ik las in het informatieblad van uw departement, *Mijnheer de Minister*, in het aprilnummer dat enkele weken geleden in de bus werd gestopt bij alle leerkrachten van het rijksonderwijs, in een synthese-artikel van het verslag van de Belgische Nationale Commissie van de Unesco:

«De grootste aandacht werd geschonken aan de historische dimensie van de sociale verschijnselen en aan het belang van de geschiedenis in het kader van de sociale wetenschappen...»

Intussen breekt u echter deze historische vormingskansen verder af.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — U behoort blijkbaar tot degenen die het nieuw leerprogramma niet kennen.

De heer Vandersmissen. — Trouwens, de voortdurend aangebrachte wijzigingen en ommezwaaiingen op het vlak van de gewenste leerinhouden illustreren nogmaals de verregaande vlinderende improvisatiestijl van de huidige onderwijsverantwoordelijken. Onder de socialistische onderwijsminister Vermeylen werd enige jaren geleden «maatschappelijke vorming» ingevoerd en als het onmisbare vak van het vernieuwde leerplan afgeschilderd. Nu echter wordt dit zo hooggeprezen leervak plots weer opgedoekt en vervangen door «sociale vorming», waarvan niemand de eigenlijke en preziese inhoud kent. Geschiedenis als verplicht vak komt enkel nog voor op het leerplan van de eerste twee jaren secundair onderwijs, de zogenoemde observatiegraad. Met het herleiden, aanpassen en herschrijven van het betreffende leerplan moet echter nog gestart worden. Moet men zich dan verwonderen dat de ganse schoolwereld dit niet langer meer neemt, steeds meer in beroering komt? Naar aanleiding van de recente onderwijsstakingen schreef *Gazet van Antwerpen* over het huidige zwakke onderwijsbeleid:

«De onderwijshervorming moet globaal zijn. Broksgewijze opgelegde wijzigingen lossen niets op en scheppen alleen maar conflicten, omdat de inspraak bij de besluitvorming ontbreekt, evengoed als de samenhang van het geheel. Waarom legt de regering haar globaal hervormingsplan niet voor aan vakbonden, onderwijskrachten en inrichtende machten?»

De regering zal echter geen globaal hervormingsplan kunnen voorleggen omdat alles laat vermoeden dat de onderwijsminister niet over een terdege overwogen en grondig bewerkt totaalplan op halflange termijn beschikt.

De 32-uren-verminderingmaatregel is in werkelijkheid een ordinaire besparingspoging ver van elke pedagogische motivering verwijderd. Ik herken evenwel dat de minister de schade op het vlak van de tewerkstelling heeft trachten te beperken door het aantal uren/leraar groter te maken dan het aantal uren/leerling. De onderwijsstaking van vrijdag 4 mei toonde echter overduidelijk aan dat de betrokken leerkrachten niet geloven in de nuchtere haalbaarheid en werkelijkheidszin van deze bijkomende lestijden, deze inhaal- en oriënteringslessen. Wie zal — vooral voor de bedreigde vakken aardrijkskunde en geschiedenis — daar gebruik van maken? Zelfs de voorzitter van de leerplancommissie-rijksonderwijs voor de vakken geschiedenis en sociale vorming verklaarde in een kranteninterview niet in het feitelijk effect van deze keuzemogelijkheid te geloven. Vooral: de negatieve ervaring met keuzevakken in het VSO — in vele scholen bestaan de voorziene keuzemogelijkheden gewoonweg niet of werden als niet haalbaar herleid tot een strikt minimum — toont al aan dat deze maatregel in de schoolwerkelijkheid van elke dag dode letter zal blijven. Bovendien gelden voor het hoger onderwijs van het korte type zelfs deze papieren waarborgen niet. Nochtans zal de vermindering van de lestijden voor de professionele vorming onvermijdelijk zware gevolgen hebben voor de tewerkstelling.

Dergelijke maatregelen betekenen slechts besparingen in schijn, omdat, uiteindelijk, de mindere uitgaven voor onderwijs tenietgedaan worden door de meeruitgaven voor de werkloosheid. Eigenlijke onderwijsbesparingen liggen op het vlak van de scholenrationalisatie, dit wil zeggen een beter geordend en minder duur onderwijsaanbod. Zoals de eigenlijke beveiliging van de tewerkstelling in de onderwijssector op een herziening van de leeftijdsvoorwaarden voor op pensioenstelling steunt en op het invoegen van deeltijdse arbeidskansen.

Mevrouw de Voorzitter, Dames en Heren, in de onderwijswereld heerst een diep onbehagen. Het zou een simplistische vergissing zijn deze onderwijsonrust terug te brengen tot een strijd enkel om de werkgelegenheid. Het onbehagen zit veel dieper, vertaalt de onvrede om de afwezigheid van een globaal opgevat, voorzichtig uitgeprobeerd en deskundig vergezeld onderwijsbeleid: een reële planning in termen van grondigheid, volledigheid en haalbaarheid. Volgens alle deskundigen lijkt het mogelijk met de huidige onderwijsbegroting

van 190 miljard een beter onderwijs te verstrekken. Hefbomen daar-
toe zijn de uitbreiding van aan het beleid dienstbare studielichamen,
de bijeenroeping van rondetafelconferenties van deskundigen en de
oprichting van een onderwijsadviesraad voor alle onderwijsbetrok-
kenen.

De Franse president, Valéry Giscard d'Estaing, heeft in oktober
van verleden jaar voor de algemene vergadering van de Unesco ver-
klaard:

«... aux difficultés accrues que connaissent les maîtres d'aujourd'hui doit répondre une dignité nouvelle.»

Ik wil met deze inspirerende gedachte besluiten en hopen dat de
onderwijsminister ook in dit land aan het gehele onderwijs — leerlin-
gen en leerkrachten — een nieuwe waardigheid zal helpen verlenen.
Ik durfde verwachten dat het huidige onderwijsbeleid zich zal weten in
te spelen op de grote uitdagingen van deze tijd, ruimte zal weten vrij
te maken in de herdachte leerkrachtenopleidingen en in de verschil-
lende vernieuwde onderwijsniveaus voor Europees internationaal
denken, voor een zinverlenende, eigentijdse benadering van arbeid en
leven, van inzet en medeverantwoordelijkheid. (*Applaus op de libera-
le banken.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Storme.

De heer Storme. — Mevrouw de Voorzitter, Heren Ministers, Da-
mes en Heren, tijdens het vorige begrotingsdebat in mei 1978 mocht
ik pleiten voor een nationale onderwijsconferentie, omdat in verwar-
ring van de geesten deze samenspraak aangewezen is.

Was het niet Masereel die in antwoord op het waarom van zijn
Histoire de fou zei:

Ik heb getracht daarin de verwarring aan te tonen die in onze tijd
heerst, zowel op het gebied van het gevoel, de economie, de financies,
op elk gebied. Ik vind dat de verwarring zo groot geworden is dat
niemand nog klaar ziet. In deze consumptiemaatschappij, vol van
technocratie, schijnen de mensen meer en meer gek.

Het is vandaag zo, dat de verwarring van de geesten de hele onder-
wijssector heeft aangetast en dat het beleid hier blijkbaar niet vrijuit
gaat.

Graag vernam ik dan ook van de heren ministers op welke wijze zij
de rust en de sereniteit terug zullen verzekeren. Waar blijft o.m. de
installatie van de Nationale Onderwijsraad?

Ik zou hoofdzakelijk twee punten willen aansnijden, namelijk het
VSO, enerzijds, en het universitair onderwijs, anderzijds.

Over het vernieuwd secundair onderwijs en de verdere ontwikke-
ling ervan mocht ik ook vorige maal enkele elementen in het debat
brengen. Ten einde niet in herhaling te vallen, moge ik mij beperken
tot enkele vragen.

Vooraf moet het mij nochtans van het hart dat ik de indruk heb
dat na de verheven doelstellingen die vertaald werden in de kaderwet
van 19 juli 1971, sindsdien de herhaalde kerswijzigingen en bijsturin-
gen van dien aard zijn dat men soms wel eens de indruk heeft een
slechte wederuitgave van de Chinese culturele revolutie mee te
maken.

Indien het bovendien de bedoeling zou blijven om langs het veralg-
gemeend VSO uiteindelijk over te stappen naar de zogeheten plurali-
stische eenheidsschool — zoals minister Ramaekers op 28 april 1978
verklaarde —, is het begrijpelijk dat deze ontwikkeling toch wel vra-
gen doet rijzen.

Een eerste vraag betreft de fundamentele beleidsvisie die ten
grondslag ligt aan de bijsturing van het VSO vanaf september 1979.
Een tweede vraag: in de meeste ons omringende landen, bijvoorbeeld
Frankrijk, Engeland enzovoort, coëxisteren verschillende schooltypes.
Wat wordt in ons land ondernomen om de alternatieven in stand te
houden in plaats van een gestroomlijnde en opgelegde groei naar één
onderwijstype, waarvan op dit ogenblik — het werd door onze ge-
achte collega's reeds onderstreept — niet eens de nodige objectief-
wetenschappelijke gegevens voorhanden zijn?

Met betrekking tot deze twee gegevens wens ik twee randbeden-
kingen te maken: ik beschik wel over de uitslagen van een vergelij-
kend onderzoek van de studenten eerste kandidatuur die behoren tot
de eerste twee generaties van het VSO.

Dit betekent in percentages van de geslaagden eerste kandidatuur,
eerste en tweede zittijd, samengevoegd voor het rijksonderwijs, alge-
meen secundair onderwijs: in type I 37 pct., in type II 39 pct. ge-
slaagden.

Voor de studenten afkomstig van het algemeen secundair onder-
wijs van de vrije sector betekent dit voor type I 48 pct. geslaagden en
voor type II 52 pct. geslaagden.

De eerste indicaties uit deze uiteraard beperkte vergelijking zijn de
volgende:

Er zijn, wat wij reeds wisten, belangrijke verschillen tussen de on-
derwijsnetten onderling. Binnen elk onderwijsnet ontwaart men even-
wel geen noemenswaardige verschillen tussen type I en type II, hoe-
wel dit laatste iets beter schijnt te liggen.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Hoe-
veel studenten waren bij dit vergelijkend onderzoek betrokken, Mijn-
heer Storme?

De heer Storme. — Dit onderzoek werd uitgevoerd bij alle studen-
ten aan de Universiteit te Gent, Mijnheer de Minister.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Hoe-
veel studenten zijn dat?

De heer Storme. — Dat zijn een tweeduizendtal studenten per jaar
in de eerste kandidatuur, Mijnheer de Minister.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — U ver-
gelijkt de studenten eerste kandidatuur van de eerste twee generaties
van het VSO. Mijn vraag is om hoeveel studenten het gaat.

De heer Storme. — In absolute cijfers?

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Ja.

De heer Storme. — Ik vermoed dat het gaat om een tweeduizendtal
studenten per jaar.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Dat is
onmogelijk.

De heer Storme. — Dat zijn de cijfers voor de studenten die bij het
onderzoek betrokken waren, Mijnheer de Minister. Het gaat niet om
een steekproef bij de studenten, maar om een onderzoek over alle
studenten aan de Rijksuniversiteit te Gent. Men zegt mij dat de ver-
kregen resultaten niet beduidend verschillend zijn van deze van
Leuven.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Mijn-
heer Storme, er zijn zopas in de dagbladen andere cijfers verschenen.
Die percentages werden berekend op basis van een studie waarbij een
welbepaald aantal studenten betrokken waren. Ik word voorzichtig
in dergelijke zaken.

Een pro-rector heeft zich eveneens uitgesproken over de waarde
van de VSO-studenten. Achteraf werd beweerd dat die man daarvan
niet juist op de hoogte is. U geeft nu percentages, Mijnheer Storme.
Ik herhaal dan ook mijn vraag om hoeveel studenten het gaat.

De heer Storme. — En ik herhaal, Mijnheer de Minister, dat het
gaat om een tweeduizendtal studenten eerste kandidatuur per acade-
miejaar.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Dat
kan niet.

De heer Storme. — Waarom zou dat niet kunnen? Het gaat om de
beide netten en de types I en II.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Als u
percentages citeert, Mijnheer Storme, mag ik toch ook verwachten
dat u precies weet om hoeveel studenten het gaat. U spreekt van een
wetenschappelijke evaluatie. Als het om een wetenschappelijk onder-
zoek gaat, zou men ook juist moeten kunnen zeggen hoeveel studen-
ten erbij betrokken waren.

De heer Storme. — Het gaat om een gemiddeld percentage dat
berekend is, niet op basis van een steekproef, Mijnheer de Minister,
maar op basis van het onderzoek uitgevoerd bij alle studenten, eerste
kandidatuur. Het kan toch niet ruimer zijn!

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — U zou
wel precies moeten weten om hoeveel studenten het gaat, Mijnheer
Storme. Als men percentages geeft, moet men ook de absolute cijfers
kennen.

De heer Storme. — Indien ik absolute cijfers zou geven, Mijnheer
de Minister, zou men mij waarschijnlijk vragen wat de resultaten per-
centagewijze betekenen. Bij dergelijke onderzoeken werkt men al-
tijd met percentages.

De heer Ramaekers, Minister van Opvoeding. — Misschien kunt u mij na het debat de juiste cijfers bezorgen, Mijnheer Storme.

De heer Storme. — Mijnheer de Minister, ik heb mijn uiteenzetting aangevat met de verklaring dat er een gebrek is aan objectieve wetenschappelijke gegevens. U weet beter dan wie ook dat er verschillende cijfers worden genoemd en dat deze van universitair centrum tot universitair centrum om tal van uiteenlopende redenen verschillend kunnen zijn. Er zijn inderdaad in de kranten andere cijfers geciteerd. Ik beperk mij tot de cijfers van de universitaire instelling die ik toevallig beter ken dan de andere. Er zijn echter uiteenlopende gegevens die u ertoe moeten aanzetten, Mijnheer de Minister, om binnen de kortst mogelijke tijd een objectief wetenschappelijk verlag uit te brengen, niet op basis van een steekproef, maar van een analyse in alle universitaire instellingen van het Rijk.

Ik herhaal dat, wanneer wij de cijfers vergelijken, er geen noemenswaardige verschillen zijn tussen type I en type II, hoewel de situatie voor type II iets beter ligt.

Dit leidt mij tot de conclusies, dat het voorbarig is, zoals u in de commissie gedaan hebt, Mijnheer de Minister, en zoals het genoteerd is in het uitstekend rapport van collega Mesotten, te verklaren: « dat het VSO beter voorbereidt tot de universiteit ».

Doch afgezien van de kansen op slagen, zou ik graag vernemen — dat is een ander aspect — welke in verkiepelijkheid de democratische doorstroming is van het VSO naar het hoger onderwijs. Is die doorstroming toegenomen met een absolute gelijkheid van kansen, zoals dit het oorspronkelijk opzet was?

De derde vraag sluit aan bij wat onze fractievoorzitter, de heer Leemans, terecht heeft onderstreept, namelijk of de werkingstoelagenpolitiek ten gunste van type I niet tot een verkapt discriminatie tussen de netten leidt.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Wanneer u dit herhaalt, zou ik willen vragen op welke cijfers u steunt om dat te kunnen beweren. Ik stel allen maar een vraag.

De heer Storme. — Mijnheer de Minister, als u mijn vragen beantwoordt met andere vragen, dan is dit geen antwoord op de gestelde vragen.

De vierde vraag betreft het geschiedenisonderwijs. Ik zal het verhaal ter zake niet meer doen, het is u wellicht voldoende bekend en het is even eentonig geworden als het verhaal van Multatuli, naar het is bijna even tragisch. Ik ga geen voorbeelden citeren, ze zijn ruimschoots verspreid geworden door onze communicatiemedia. Wanneer we samenvattend de evolutie bekijken van het vak geschiedenis sinds 1970, dan stellen we vast dat de afbraak van dit vak geleidelijk geprogrammeerd is geworden. Tot 1970 werd voor alle leerlingen middelbaar onderwijs in totaal 12 uur geschiedenis gedoceerd. Voor alle leerlingen zal dit met ingang van september 1979 herleid worden tot 3 uur.

U hebt daarnet reeds allusie gemaakt — u zult er vermoedelijk op terugkomen — op de sociale vorming. Indien de sociale vorming, onder meer, de sociale wetgeving inhoudt, zoals in de commissie werd beklemtoond, dan kan ik deze ontwikkeling persoonlijk toejuichen. In het commissieverslag staat dat de sociale vorming, onder meer, de sociale wetgeving zou omvatten.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Wie heeft dat gezegd?

De heer Storme. — Dat is verklaard geworden, Mijnheer de Minister. U onderbreekt mij te vroeg want ik wou juist zeggen dat ik het toejuich dat de sociale wetgeving zou vallen onder de sociale vorming omdat wij er moeten van uitgaan dat de opleiding van de burger tot het juridisch systeem in ons land hem beter in staat zal stellen zijn juridische situatie te begrijpen. Maar zeggen, zoals herhaaldelijk in het publiek is verklaard geworden, dat de sociale vorming in wezen hetzelfde is als geschiedenis, is, op zijn zachtst uitgedrukt, een verkeerde voorstelling van zaken. Dit doet mij denken aan het verhaal van de leraar in een Engels college die blijkens de statuten geen hond mocht bezitten doch alleen een kat. Omdat deze leraar graag gezien was, wou men hem zijn hond laten behouden en daarom werd er gestemd om te weten of zijn hond al dan niet een kat was. De uitslag was positief ten gunste van de kat en hij mocht derhalve zijn hond behouden. (*Glimlachjes*.)

Ik ben helaas geen historicus maar u zult beter mijn gevoeligheid voor de ontwikkeling van dit vak begrijpen wanneer u weet dat ik ten aanzien van dit vak door twee jeugdgebeurtenissen sterk getekend ben geworden.

Ik behoor tot een generatie die tijdens de bezetting in 1941 op een maandagmorgen zijn geschiedenisboeken op bevel van de bezetter moest inleveren en deze boeken een week later terugontving met de vaststelling dat hieruit een aantal bladzijden waren verwijderd en vervangen door nieuwe bladzijden met een door de bezetter « aangepaste geschiedenis ».

Nog een tweede voorval. Aan de universiteit mocht ik, onder meer, mijn opleiding krijgen van de betreurde hoogleraar Jan Dhondt, één van onze grote Belgische historici, waarvan het historisch onderzoek altijd gekenmerkt is geweest door het zoeken naar het terugkerende in het menselijk gedrag. Dit wordt ook de recurrente geschiedenis genoemd. In een bijdrage over recurrente geschiedenis schreef Dhondt: « Si l'histoire disparaît comme science explicative de l'évolution humaine totale, elle ne sera pas remplacée. »

Hoe zou men tenslotte de toetreding van Griekenland tot de gemeenschappelijke markt, die vorige maandag 28 mei werd officieel ondertekend, begrijpen indien men niet weet dat buiten de produktie van olijfolie en rozijnen Griekenland ook nog de bakermat is geweest van de democratie?

Tenslotte moge ik n.a.v. deze vragen over het VSO eveneens aan de minister vragen of er een dienst planning en programmatie in de schoot van het departement van Nationale Opvoeding is ingebouwd en welke de werking is van deze dienst. Uit inlichtingen die mij werden verstrekt zou blijken dat België niet in staat is een programmatie voor te leggen aan de OESO met betrekking tot zijn onderwijsbeleid.

In het tweede en laatste deel van mijn tussenkomst zou ik graag met betrekking tot het beleid inzake universitair onderwijs enkele vaststellingen willen doen, enkele wensen willen uitdrukken en enkele vragen willen stellen.

In de eerste plaats stellen wij vast dat sinds 1953 de autonomie van onze universiteiten, en vooral van de rijksuniversiteiten, verder en verder is uitgehold geworden. Dit openbaart zich voornamelijk met betrekking tot de benoemingspolitiek en het personeelsbeleid.

In de commissie hebt u, Mijnheer de Minister, gesproken van een ziekelijke vorm van inteelt bij de benoeming van het onderwijzend personeel. Deze ziekelijke vorm van inteelt is, indien hij voorkomt, noodzakelijk geworden door het beleid van het departement dat om zogeheten financiële overwegingen een openverklaring van heel wat cursussen weigert, zodat de inteelt als het ware opgedrongen wordt. Natuurlijk dateren deze moeilijkheden niet van vandaag.

Het is duidelijk dat de beheerstructuren van onze universiteiten dringend moeten hervormd worden, met als uiteindelijk doel een grotere vrijheid en een grotere verantwoordelijkheid.

Graag ook enkele wensen:

In de eerste plaats de wens dat de groei, het weze dan de zogeheten nulgroei, van de universitaire begrotingen een gelijke tred zou houden met de begroting van Nationale Opvoeding in het algemeen.

Onze wensen betreffen niet uitsluitend het centrale universitaire beleid, vermits het toch duidelijk is dat ook een bepaalde rationalisatie door de instellingen zelf moet worden verwezenlijkt. Hierbij denk ik aan de voorstellen om nieuwe programma's uitsluitend te laten goedkeuren op gunstig advies van de Vlaamse Interuniversitaire Raad en denk ik ook aan de voorstellen om de onderbezette studies dank zij werkverdeling tot één enkel exemplaar in de beide landsgedeelten Vlaanderen te herleiden.

Een eerste vraag werd reeds gesteld door onze fractievoorzitter en andere collega's en betreft de herziening van het koninklijk besluit op de 10 000. Welke is de bestemming van de meeropbrengst dank zij de doorgevoerde verhoging? Welke zijn de vooruitzichten voor oktober 1979?

Ten tweede, u hebt, Mijnheer de Minister, tijdens uw inleiding herinnerd aan de herziening van de wetgeving op de academische graden. Deze herziening is inderdaad van kapitaal belang voor de hervorming van het universitair onderwijs in ons land. Indien het evenwel de bedoeling blijft de bevoegdheid tot het bepalen van programma's, titels, studieduur enz. niet toe te vertrouwen aan de wetgever, noch aan de universiteiten, doch enkel aan de uitvoerende macht, dan moet ik u zeggen dat deze basisoriëntatie genedeels kan worden aanvaard. Graag ontving ik desbetreffend nadere toelichting.

Ten derde in het kader van de hervorming van de wetgeving op de academische graden zal wellicht ook de Hoge Raad voor het Universitair Onderwijs worden opgericht. Hierbij moet in ieder geval gevrijwaard blijven dat de vrije programmatie en coördinatie door de universiteiten zelf zou geschieden. Dit is slechts mogelijk door de programma's toe te vertrouwen aan interuniversitaire programmacommissies die bevoegd zijn voor de grote vakgebieden. Ook graag kreeg ik desbetreffend van de ministers enige toelichting, daar wat ik gehoord heb over de plannen met de Conseil des institutions Universitaires francophones niet bepaald geruststellend is op dit stuk.

Ten vierde, met betrekking tot de investeringskredieten moge ik herinneren aan de uitvoering van de vroeger genomen verbintenissen enerzijds en aan de noodzaak om voor de schijf van 1979 in een wettelijke basis te voorzien, die op het ogenblik nog niet bestaat? Graag desbetreffend ook enige toezegging.

Ten vijfde, welke zijn de vooruitzichten met betrekking tot de wijziging van de wet van 28 april 1953 op de rijksuniversiteiten, wet die, wegens de zogenaamde gelijkwaardigheid, ook haar weerslag heeft op de andere universitaire instellingen in ons land.

Mevrouw de Voorzitter, Heren Ministers, zo mijn tussenkomst als vrij kritisch mocht overgekomen zijn, dan moge ik eraan herinneren dat het tot de verheven en dwingende taak van het Parlement behoort kritisch te zijn, ook vanuit de parlementaire meerderheidsgroepen. *(Applaus op de banken van de meerderheid.)*

Mme le Président. — La parole est à M. Moureaux.

M. Moureaux. — Madame le Président, Mesdames, Messieurs, j'essaierai d'éviter de prolonger ce débat en entrant dans trop de technicité. En effet, les problèmes techniques doivent surtout être traités au sein des commissions parlementaires.

Je me bornerai donc à des considérations essentiellement politiques, ce qui m'amènera automatiquement à relever dans trop d'indulgence un certain nombre d'insuffisances mais aussi à exprimer quelques espérances.

Les insuffisances d'abord. Je voudrais dire très clairement que le Sénat, et plus précisément sa commission de l'Education nationale, n'a pas apprécié la manière dont ont été organisés les travaux de ladite commission. Nous pensons que les discussions y ont été largement insuffisantes. Puisque le budget est d'abord venu en discussion au Sénat, nous aurions pu espérer que notre commission spécialisée puisse travailler dans d'autres conditions que celles qu'elle a connues; j'entends par là sans une telle précipitation.

M. Ramaekers, Ministre de l'Education nationale. — Je suppose que vous vous adressez en ce moment au président de la commission? Ce ne sont pas les ministres qui règlent les travaux de la commission!

M. Moureaux. — N'essayez pas de détourner les traits que j'adresse à qui de droit, c'est-à-dire à l'exécutif. C'est lui qui veut rattraper le temps perdu, à la suite de circonstances politiques dont il n'est d'ailleurs pas responsable, en activant les débats parlementaires.

M. Ramaekers, Ministre de l'Education nationale. — Les deux ministres de l'Education nationale ont été à la disposition de la commission quand celle-ci le souhaitait. Je le répète, c'est la commission qui règle ses travaux.

De heer De Seranno. — Dat is juist!

M. Moureaux. — Le gouvernement a insisté pour obtenir un vote alors qu'il n'était pas encore en mesure de répondre complètement aux questions des commissaires; c'est lui qui a pressé la commission de se décider.

J'estime anormal qu'une demi-heure seulement soit consacrée à l'examen des questions posées par les commissaires francophones. La modestie du rapport de notre collègue, M. van de Put, que je ne mets nullement en cause, montre bien l'extrême importance attachée à ces travaux...

M. Vanderpoorten. — En période de sobriété, il faut bien faire quelque chose!...

M. Moureaux. — Le procédé est regrettable et nous souhaitons qu'à l'avenir, le temps nécessaire soit consacré à l'examen sérieux d'un budget aussi important que celui de l'Education nationale, secteur français. Je sais, Monsieur le Ministre Ramaekers, que vous avez eu largement le temps de vous expliquer en commission. A notre estime, ce ne fut pas le cas de votre collègue francophone.

En deuxième lieu, je regrette également l'insuffisance des moyens budgétaires dont disposent les ministres de l'Education nationale. A cet égard, il suffit d'ailleurs de se reporter, page 4 du document lui-même, à l'exposé du ministre pour apprendre que le budget de 1979 enregistre une croissance de 3,4 p.c. C'est la croissance la plus faible enregistrée depuis fort longtemps. Elle a été de 8,5 p.c. en 1978, de 14 p.c. en 1977, de 15,5 p.c. en 1976, de 24 p.c. en 1975. L'ensemble de la progression du budget de l'Etat est de 6,75 p.c., soit près du double de celle du département de l'Education nationale.

Lors de la discussion du budget des Travaux publics, j'ai dit à M. Mathot qu'il pouvait légitimement sourire, car il était privilégié. Il pouvait, en effet, d'une année à l'autre, annoncer une progression de 8 à 15 p.c. des disponibilités budgétaires de son département. Cette situation devra être modifiée et, à mon sens, le Parlement ne pourra plus accepter que les économies soient uniquement réalisées sur les budgets de l'Education nationale alors que l'on continue à augmenter inconsiderément les crédits dans d'autres départements ministériels dont l'influence est moins grande sur l'avenir de nos enfants et, par conséquent, sur le devenir de notre pays.

En dehors de ces considérations générales sur ce qui nous apparaît comme des insuffisances fondamentales — et je ne m'adresse pas seulement aux ministres de l'Education nationale, mais à tout le gouvernement qui devra revoir l'enveloppe budgétaire pour l'adapter aux exigences d'une action efficace en cette matière — je tiens à dire que nous n'adhérons pas les yeux fermés à des budgets aussi « rétrécis » qui ne laissent finalement à nos ministres qu'une marge de manœuvre insuffisante.

Certains problèmes concrets découlent de cette situation, notamment celui de la réduction des horaires de 36 à 32 heures. Ce problème préoccupe toute la communauté d'enseignement: les enseignants, les enseignants, les parents. Il y a peut-être une disproportion entre les 30 000 personnes qui manifestaient dans les rues l'autre jour et l'attention qu'accordent certains à une discussion comme celle-ci. On peut déplorer qu'on n'évalue pas toujours dans notre pays les répercussions lointaines des problèmes qui surgissent actuellement.

La réduction d'horaire à 32 heures — d'autres collègues l'ont évoquée — entraîne des conséquences désastreuses sur le plan de la qualité de l'enseignement et de la pédagogie. Même si le Parlement, et c'est vrai, a sa part de responsabilités puisque les membres de la majorité ont voté la loi qui a permis de prendre les arrêtés de réduction d'horaire, il est toujours permis, après plus ample information, de faire amende honorable et de renverser le vapeur. C'est persévérer qui est diabolique et non reconnaître ses erreurs.

Aussi, nous demandons au ministre d'admettre que les mesures qui ont été prises risquent, sans économies sérieuses en contrepartie, de compromettre la qualité de l'enseignement.

Un autre problème est également tributaire des enveloppes budgétaires dont vous disposez: celui des normes de population scolaire. Notre collègue, M. Roland Gillot, a introduit une demande d'interpellation jointe au budget; je ne vais donc pas m'étendre sur ce sujet.

Le gouvernement a, dans sa déclaration, pris des engagements de réduction de normes, notamment dans l'enseignement maternel. Nous attendons qu'il tienne ses promesses. Dans certaines grandes villes, à Bruxelles notamment, et dans certaines régions, le Limbourg, par exemple, la présence d'une grande quantité d'enfants de travailleurs immigrés pose des problèmes très aigus au niveau de la scolarisation.

Nous savons, par exemple, que la population scolaire à Bruxelles est, à 40 p.c., composée d'enfants d'immigrés et le surpeuplement des classes est la cause d'une difficulté supplémentaire.

Il vous faut donc, Monsieur le Ministre, mettre à la disposition des enseignants les moyens qui leur permettent de faire face à cette situation.

Je voudrais aussi vous redire notre très vive préoccupation en ce qui concerne la généralisation de l'enseignement renoué et de la mixité à l'ensemble des réseaux d'enseignement subventionné, et ce si l'on veut sauvegarder la paix scolaire.

Dans l'esprit de certains parents, l'enseignement de type traditionnel est de meilleure qualité. Ceux qui organisent ou qui continuent à organiser cet enseignement — certaines communes, dont quelques communes bruxelloises, et l'enseignement libre — tentent, par ce biais, de drainer vers eux les enfants. Le seul enseignement qui pâtisse de cette situation de concurrence est l'enseignement de l'Etat. Il faudra donc, si l'on croit à l'avenir de l'enseignement renoué — et c'est le cas des ministres puisqu'ils l'ont confirmé en commission — et si l'on souhaite rétablir une égalité réelle, que le renoué soit imposé à tous les réseaux.

Nous nous préoccuons également de la mise sur pied du Conseil supérieur de l'enseignement pluraliste. Il est indispensable que les intentions figurant dans la loi soient traduites dans les faits. Vous avez déclaré que le gouvernement allait mettre sur pied ce Conseil supérieur parallèlement à la solution d'autres problèmes pendant tel celui du transport scolaire. Mais nous serons très attentifs à ce que ces promesses, souvent faites et rarement tenues, soient cette fois suivies d'effets.

Je conclurai en m'adressant plus particulièrement au ministre de l'Education nationale du secteur néerlandais à propos d'un certain

nombre de points qui ont plus ou moins, il s'en doute, une connotation communautaire et linguistique.

Comme tous nos collègues, j'ai observé qu'était jointe à la discussion du budget de l'Education nationale une interpellation qui vise notamment le sort de l'école de Linkebeek et les intentions du gouvernement à cet égard.

Il est évident que nous sommes particulièrement attentifs à la manière dont ce problème sera résolu.

M. Robert Vandekerckhove reprend la présidence à l'assemblée

Nous tenons beaucoup à éviter que, par des mesures inconsidérées, on augmente les tensions inutiles, surtout lorsque ceux qui ont agi l'ont fait en application d'accords politiques qui, s'ils ont été reniés, n'en ont pas moins existé.

Je voudrais dire au ministre de l'Education nationale du secteur néerlandais que je n'ai pas voulu faire du problème de l'enseignement biculturel en Flandre, dont il parle notamment dans son exposé, un problème communautaire. Mais il faut bien comprendre que si l'organisation de cet enseignement biculturel en Flandre, à titre expérimental, avec l'aide des fonds de la CEE, peut se faire en violation de la législation linguistique en matière d'enseignement, il nous paraît particulièrement malvenu qu'en pleine année scolaire, on invoque la stricte application de la législation linguistique pour mettre à la porte de leur école des petits enfants francophones. Nous accepterions mal que ce que l'on peut faire en fonction d'initiatives de la CEE puisse ne pas être possible pour les petits enfants francophones dans la périphérie bruxelloise.

M. Vanderpoorten. — C'est ce que vous avez toujours fait; à Bruxelles, il y avait des écoles européennes, mais pas pour les Flamands.

M. Moureaux. — Monsieur Vanderpoorten, vous savez très bien...

M. Vanderpoorten. — Il ne faut pas pleurer pour cela, Monsieur Moureaux. (*Sourires.*)

M. Moureaux. — Vous savez très bien qu'il y a beaucoup d'écoles flamandes à Bruxelles, qu'on en ouvre encore tous les jours et que ce qui manque le plus dans ces écoles flamandes, ce sont les élèves. (*Exclamations sur certains bancs.*)

Mevr. Staels-Dompas. — En in de Vlaamse scholen zijn het toch allemaal geen vreemdelingen.

M. Moureaux. — Je voudrais dire à l'adresse de mes collègues flamands que je suis épouvanté de voir une certaine presse diffuser un certain nombre de contre-vérités. Ainsi, je lisais hier en première page du *Standaard* qu'à Bruxelles 7 000 enfants flamands suivent les cours de l'enseignement francophone. Je voudrais bien savoir quelle est la base d'une statistique pareille. J'ai fait rapidement le calcul: 7 000 enfants, c'est très exactement la totalité des enfants flamands de Bruxelles de 6 à 10 ans.

Autrement dit, cela signifie que pratiquement plus aucun enfant flamand bruxellois ne fréquente encore l'enseignement néerlandophone, dans les classes primaires. Tout le monde sait que c'est faux et qu'il existe une population scolaire flamande à Bruxelles équivalente à la natalité. Ces informations sont donc parfaitement fausses, destinées à créer des problèmes où il n'en existe pas et à essayer de jeter la zizanie à des moments difficiles de notre vie nationale.

Mevr. Staels-Dompas. — En in de Franse scholen, zijn alleen maar vreemdelingen?

De heer De Seranno. — Zonder Vlamingen bestond Brussel niet meer!

M. Moureaux. — Je démens formellement les chiffres avancés par le *Standaard*. Je connais bien des exemples, qui me sont d'ailleurs proches, Monsieur De Seranno, de familles francophones où les enfants font ou ont fait, à la faveur du rétablissement de la liberté du père de famille, leurs études dans l'enseignement néerlandophone; ce sont de parfaits bilingues et ils en sont heureux, bien qu'ils soient de langue maternelle française.

M. Vernimmen. — La même chose vaut pour les enfants flamands en Wallonie.

M. Moureaux. — Et nous ne nous plaignons pas de ce que certains francophones suivent leurs études dans l'enseignement néerlandais.

Par conséquent, je suis convaincu qu'on cherche là une mauvaise querelle et qu'une fois de plus on essaie, à tort, de jeter la suspicion sur l'attitude des francophones bruxellois à l'égard de la communauté flamande, en ayant l'air de dire qu'il n'y a pas de respect culturel de l'autre communauté. Je démens formellement ces propos.

M. De Seranno. — Pas de l'autre communauté, mais de ses responsables politiques!

M. Moureaux. — Les responsables politiques bruxellois francophones, dont je fais partie, respectent la culture flamande et entendent qu'elle soit respectée.

M. Vernimmen. — Allez voir à Schaerbeek!

M. Moureaux. — Ils demandent simplement que la réciprocité soit vraie pour leurs concitoyens de la périphérie. Jusqu'à nouvel ordre, cela ne me paraît pas une chose acquise et l'interpellation de notre collègue en est une preuve supplémentaire.

M. De Seranno. — Il s'agit d'une autre région.

M. Moureaux. — Il s'agit d'une autre région, mais cela ne change pas la nature des personnes. Je croyais que votre parti était respectueux des personnes. Je constate que vous attribuez une valeur sacrée au sol, qui vous fait nier les personnes. Vous n'êtes donc pas un parti personnaliste. Il peut être utile de le rappeler au moment où vos slogans couvrent les murs en vue des élections européennes! (*Mme Mayence-Goossens applaudit.*)

Je réagis, Monsieur le Ministre, après que le *Standaard* a parlé de 7 000 enfants flamands qui se trouveraient dans l'enseignement francophone et lorsque je vois la *Vrije Universiteit Brussel* s'en prendre aux responsables politiques bruxellois. L'attitude de cette institution à notre égard est inacceptable. Elle ne respecte pas la plus élémentaire vérité.

Depuis des années — et j'en atteste à cette tribune —, les responsables politiques bruxellois ont, à tous les niveaux, déployé des efforts particuliers, principalement dans un esprit d'apaisement communautaire, pour offrir à la *Vrije Universiteit Brussel*, partout où elle le souhaitait, les terrains et les constructions qui lui étaient nécessaires.

J'ai personnellement eu à cœur de contribuer à ce qu'elle dispose de terrains pour la construction de son hôpital universitaire à Jette, alors que, selon les plans d'aménagement, ceux-ci étaient initialement destinés à des logements.

Nous avons voulu lui donner satisfaction, malgré l'importance de la superficie demandée, afin de permettre son extension.

J'ai personnellement contribué à ce que de nombreux hectares à Neder-over-Heembeek soient destinés aux extensions du parc industriel lié à la *Vrije Universiteit Brussel*, malgré certaines affectations prévues par le collège de la Ville de Bruxelles, souvent moins critiqué que celui de l'agglomération.

De plus, j'ai eu à cœur de permettre les extensions de la *Vrije Universiteit Brussel* au campus de la plaine des manœuvres et j'ai obtenu de M. Chabert, ministre des Communications, qu'il débloque à cette fin 3 hectares et demi de terrain de la gare de marchandises d'Etterbeek.

Tout cela a été réalisé par un pouvoir politique que vous qualifiez de francophone bruxellois, et dans un esprit infiniment plus large à l'égard de la *Vrije Universiteit Brussel* que celui qui a jamais été manifesté par vous à l'égard des institutions francophones d'enseignement!

J'ai personnellement pris la responsabilité, sur le plan urbanistique, d'émettre un avis défavorable à certaines extensions d'écoles françaises à Bruxelles.

Vous pouvez rire, Monsieur le Ministre, tant que vous le voulez; cela m'importe peu. Je dis ici la vérité. J'ai veillé à ce qu'aucune difficulté ne soit occasionnée à la *Vrije Universiteit Brussel* sur le plan urbanistique.

Depuis trois ans la collaboration était parfaite et les concertations se déroulaient dans un excellent climat. Je ne sais si c'est dû aux tensions politiques actuelles, à l'arrivée tardive de l'été ou à l'approche des élections européennes du 10 juin, mais subitement une grande offensive est lancée contre le pouvoir bruxellois, sous le prétexte que nous ne voudrions pas collaborer efficacement à l'extension de l'université, ce que je démens formellement.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Mijnheer Moureaux, vertel eens aan het Parlement waarom die reactie van de VUB nu gekomen is, want de leden van deze vergadering kunnen u niet volgen.

De heer De Seranno. — Hij verstaat u niet.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Blijkbaar is er toch een oorzaak waarom de VUB, na 3 jaar van goede samenwerking zoals u zegt, nu plots van houding verandert. Wil u eens aan het Parlement zeggen waarom dit nu gebeurt?

M. Moureaux. — Si j'évoque ici ce problème, Monsieur le Ministre, c'est parce qu'il a été abordé en commission et que vous, ministre de l'Education nationale, avez déclaré appuyer toutes les demandes de la *Vrije Universiteit Brussel*. Je m'adresse donc au ministre flamand de l'Education nationale et non à l'université. C'est vous qui avez la responsabilité politique des décisions d'expropriations relevant du Fonds des constructions universitaires.

M. Ramaekers, Ministre de l'Education nationale. — Je vais m'exprimer en français.

Je voudrais que vous disiez au Parlement pourquoi, après trois années de bonne collaboration, l'attitude de la VUB a changé?

M. Moureaux. — C'est vous qui allez nous le dire. Je voudrais le savoir. C'est à vous que je pose la question, Monsieur le Ministre. Ne me la renvoyez pas. C'est le Parlement qui interroge l'exécutif et non l'inverse.

M. Ramaekers, Ministre de l'Education nationale. — Je vous donnerai la réponse.

M. Vanderpoorten. — Je croyais que vous étiez des amis au sein de la même coalition!

M. Moureaux. — Oui, Monsieur Vanderpoorten, mais vous savez qu'il y a parfois des querelles de ménage...

M. Vanderpoorten. — Elles ne devraient pas apparaître au grand jour!

M. Moureaux. — Il en existe beaucoup en Belgique... Elles n'empêchent pas que l'on puisse tenter de vivre ensemble. Cela devient difficile. Il me paraît toutefois préférable d'exposer les problèmes publiquement et d'essayer de vider les abcès qui ont été artificiellement créés.

Vous avez obtenu, Monsieur le Ministre, une collaboration totale et absolue de notre part pour trouver des formules qui satisfassent intégralement les besoins de la *Vrije Universiteit Brussel*.

Mais il ne peut y avoir de privilégiés dans ce pays. Personne ne devrait pouvoir imposer sa volonté contre les lois et les règlements. Il n'existe pas deux classes de citoyens et le ministre flamand de l'Education nationale est tenu comme son collègue francophone de respecter les dispositions légales. En matière de construction d'écoles à Bruxelles, le ministre Ramaekers, aussi bien que le ministre Hoyaux, doit se conformer aux procédures légales; tous deux, ils doivent respecter la volonté des pouvoirs compétents et se concerter avec eux.

Je dis simplement que si une tendance continuait à se dessiner d'organiser à Bruxelles une sorte de *rijksgebied* que certains appellent de leurs vœux...

M. Ramaekers, Ministre de l'Education nationale. — Etant donné le passé de ceux qui travaillent à la VUB, parler de *rijksgebied* est en dessous de tout!

De Vrije Universiteit Brussel *is* ontstaan uit de Universiteit libre de Bruxelles. Als u de geschiedenis van die universiteit kent en u nu komt spreken van *rijksgebied*, kan ik dit niet aanvaarden. (*Applaus op verschillende banken.*)

M. Moureaux. — Vous êtes applaudi par les membres du groupe CVP, ce qui prouve combien ils sont attachés au libre-examen! Vous cherchez évidemment vos alliés sur ce point, là où vous pouvez les trouver.

Je suis sorti de l'Université de Bruxelles, Monsieur le Ministre, à une époque où déjà y existait une faculté flamande de droit.

M. De Seranno. — En pays flamand, cela ne gêne pas d'être applaudi par le CVP.

M. Moureaux. — Il est assez curieux que, pour une fois, vous applaudissiez une institution libre-exaministe!

M. Ramaekers, Ministre de l'Education nationale. — Non!

M. Moureaux. — Je l'enregistre, mais ceci ne se passe que lorsque joue une solidarité linguistique et jamais en d'autres circonstances. Si je parlais de l'ULB, les applaudissements seraient moins nourris de votre côté, j'en suis persuadé.

M. le Président. — Nous sommes loin de l'enseignement, me semble-t-il!

M. Moureaux. — Je puis vous dire, Monsieur le Ministre, que l'ULB, où j'ai effectué mes études et à laquelle je suis très attaché, a accepté, elle, de se concerter avec les pouvoirs bruxellois pour ce qui concerne ses extensions, aussi indispensables que celles de la VUB.

Il s'agit là d'une simple question de vouloir vivre en harmonie avec ses concitoyens. Ce que l'on demande aux uns, on est en droit de le demander aux autres. Nous vous demandons une seule chose: qu'il n'y ait pas de «super-citoyens» dans ce pays et que vous ne passiez pas au-dessus des règles que chacun respecte, y compris le ministre francophone de l'Education nationale.

M. Vanderpoorten. — C'est son devoir!

M. Moureaux. — Je vous demande simplement, Monsieur le Ministre, que ce soit à Linkebeek ou ailleurs...

M. Ramaekers, Ministre de l'Education nationale. — D'appliquer la loi!

M. Moureaux. — Vous cherchez peut-être à vous faire une auréole de martyr. Soit! Je vous demande simplement d'essayer de respecter la communauté française comme elle essaie de respecter la vôtre.

Mais je vous dis aussi que respect doit être réciproque, car il n'est pas de bon contrat où chacune des parties ne fasse un pas en direction de l'autre. Nous demandons simplement que, demain, vous fassiez preuve à l'égard de la communauté française de la même bonne volonté dont cette dernière souhaite faire preuve à l'égard de la communauté flamande de Bruxelles. (*Applaudissements sur certains bancs de la majorité.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Deconinck.

De heer Deconinck. — Mijnheer de Voorzitter, Heren Ministers, geachte collega's ik zal er mij angstvallig voor hoeden het wetenschappelijk terrein te betreden, want dit geeft aanleiding tot heel wat verwikkelingen. Ik zal mij dus tot het praktische in ons onderwijs beperken.

Ik heb reeds verschillende sprekers horen zeggen dat het aandeel voor de Nationale Opvoeding in de globale staatsbegroting van jaar tot jaar vermindert. De kredieten voor de Nederlandstalige sector bedragen nu 117 miljard. Het is betreurenswaardig dat het aandeel van de onderwijsbegroting elk jaar, ten overstaan van de globale begroting, vermindert omdat wat we vandaag aan onze jeugd besteden, het uitzicht van onze maatschappij van morgen zal bepalen.

Wij hebben hier reeds heel wat kritiek gehoord ten opzichte van de huidige minister van Nationale Opvoeding. Van mijn kant verheug ik mij erover dat wij vandaag dezelfde minister ontmoeten die wij gisteren hadden aan het hoofd van het departement van Nationale Opvoeding, Nederlandstalige sector, omdat dit een zekere continuïteit in het onderwijsbeleid moet weerspiegelen. Ik ben ervan overtuigd dat de huidige minister dit kan realiseren.

Wat mij het meest bekommert, nu spreek ik als tegenwoordiger van de arbeiders en van de Vlaamse socialisten, is de democratisering van ons onderwijs. Het onderwijs kost schijnbaar veel. Wij hadden van die democratisering veel verwacht. Wij moeten echter vaststellen dat wij er tot vandaag niet in geslaagd zijn het onderwijs te democratiseren zoals wij dat zien. Voor ons betekent democratisering van het onderwijs dat iedere onderwijsinstelling, van welk niveau en van welke richting ook, zou openstaan voor ieder begaafd kind in dit land, ook als dit kind uit een eenvoudig gezin komt met bitter weinig financiële mogelijkheden. Tot onze grote spijt stellen wij vast dat de poorten van de universiteit, niemand kan mij dat ten kwade duiden, even hermetisch gesloten blijven voor de grote massa van begaafde jongeren dan ze het gisteren waren. Het percentage van universiteitsstudenten uit arbeidersgezinnen, bedraagt vandaag minder dan enkele jaren geleden. Dat houdt ook in dat het toekennen van studietoelagen niet noodzakelijkerwijze de democratisering van het onderwijs met zich brengt, maar dat wij moeten zoeken naar andere oorzaken die het voor arbeiderskinderen moeilijk maken onderwijs op universitair niveau te volgen.

Mijnheer de Minister, ik richt mij voornamelijk tot de heer Ramaekers die voor de Nederlandse sector bevoegd is, er liggen andere factoren aan de basis van het minder goed slagen van arbeiderskinde-

ren aan de universiteit of op andere niveaus van het hoger onderwijs. Ik denk dat de oorzaak veel meer ligt in de begeleiding. Ik ben in een arbeidersgezin geboren en kon vaststellen dat hoe hoger de studies reiken hoe erger de situatie is; de hulp aan een studerend kind in een eenvoudig arbeidersgezin, waar vader en moeder ten hoogste lager onderwijs genoten, is vrijwel nihil.

Dat geldt voor de hele studieperiode. Daartegenover staat dat de zoon of dochter van een dokter, van een ingenieur en van om het even welke andere universitair afgestudeerde of begoede familie thuis niet alleen de nodige materiële steun krijgt, maar ook moreel wordt gesteund.

Ik haal de cijfers aan die de heer Storme heeft geciteerd om duidelijk te maken wat verkeerd is op dit terrein. Het zijn betwiste cijfers. De heer Ramaekers ontkende de juistheid ervan. Ik neem evenwel aan dat ze juist zijn en meen dat ik het bij het goede eind heb.

De heer Storme verklaarde dat op universitair niveau, voor het eerste jaar, er voor type I 48 pct. en voor type II 52 pct. studenten niet slaagden. Dat komt erop neer dat ongeveer de helft van de studenten die een universitaire richting kiezen, voor het universitair onderwijs ongeschikt waarvan, en dat een massa intellect bij de arbeiders te loorgaat, juist omdat de gelijkheid in kansen niet bestaat, en zij om meerdere redens geen toegang tot de universiteit krijgen, ook al hebben zij er de nodige intellectuele bekwaamheden toe.

Mijnheer de Minister, dat doet mij denken aan één van mijn stokpaardjes, de PMS-centra. Er moet begeleiding zijn bij de kinderen uit de arbeidersklasse, die even intelligent zijn en over evenveel geestelijke vermogens beschikken als de kinderen die geboren zijn in betere milieus; niet alleen het kind maar ook de ouders dienen begeleid worden. Die begeleiding moet gebeuren — ik weet trouwens dat u daar veel belangstelling voor hebt — door de PMS-centra die echter over veel te weinig middelen beschikken en veel te modest zijn uitgebouwd.

Het kind moet worden begeleid vanaf zijn eerste stappen in de school tot op het ogenblik dat hij het heel ver in de gekozen studierichting heeft gebracht. De simultane begeleiding en van kind en van de ouders kan slechts heelzaam zijn voor de ware democratisering van ons onderwijs.

Wanneer men het onderwijs werkelijk wil democratiseren en de poorten van de universiteit ook voor de eenvoudige arbeiderskinderen wijd openen dan moeten ook de ouders bestendig voorgelicht en begeleid worden. Dat is een taak die slechts door één enkele instelling kan worden waargenomen, namelijk het PMS-centrum.

Minister Ramaekers heeft op dat punt reeds een belangrijke stap in de goede richting gezet door de uitbouw van de provinciale centra. Ook hier is echter gebrek aan personeel en aan vorming. Wanneer de minister erin slaagt deze centra volledig uit te bouwen, dan zal hij veel meer bereikt hebben dan wanneer hij het aantal en het bedrag van de studietoelagen verhoogt. Deze studietoelagen kan een kleine hulp zijn in het arbeidersgezin wanneer één van de kinderen universitair onderricht volgt. Ik meen echter dat men er veel beter aan zou doen de revolutionaire slogan toe te passen: «studietoelagen zijn goed maar een pré-salaris voor de studenten ware heel wat beter». Mocht zulks waar zijn en gepaard gaan met een degelijke begeleiding, dan zou in de toekomst de universiteit voor het kind van de arbeider geen utopie meer zijn, zodat ook in deze klasse, personen met een universitaire vorming in voldoende aantal aanwezig zouden zijn.

Ik wil mij beperken tot het praktische. Daareven heb ik een collega horen verklaren dat de opvoeding van het kind begint bij de moeder, 20 jaar vóór de geboorte. Dat kan lachwekkend lijken. Ik vind dit echter juist. Ik ben geen peragoog. Ik durf het niet aan te spreken over de opvoeding van een kind dat nog niet geboren is. Wel heb ik angst voor het kind dat in leven is. Hier denk ik aan de uitbreiding van de leerplicht, waar de ministers van de beide taalgemeenschappen ernstig werk van maken. Het betreft hier de uitbreiding naar omlaag vanaf 5 jaar en de uitbreiding naar boven tot 15 jaar. Ik hoop uit de grond van mijn hart dat de leerplicht tot 16 jaar zal worden verlengd. Wij staan momenteel, wat de uitbreiding ervan betreft, in West-Europa niet aan de top maar hopelijk komt deze uitbreiding er zo spoedig mogelijk. Liever reeds in 1980 dan in 1981.

Ik wil de minister — hij mag het mij niet kwalijk nemen — even spreken over de uitbreiding van de leerplicht naar omlaag, vanaf 5 jaar. In de allereerste plaats denk ik hier aan mijn streek, aan mijn Vlaanderen. Wat de peuterscholen aangaat, staat men in België nog nergens. Ik heb belangrijke pedagogische moeilijkheden horen noemen in verband met de kinderen die vanaf 3 jaar hun eerste stappen zetten in de kleuterscholen. De peuterscholen moeten een belangrijke schakel worden in de overgang van de peuter, van familiekring naar de kleuterschool, en zal als dusdanig ook de werkelijke democratisering van het onderwijs helpen bevorderen.

Nog enkele woorden over de uitbreiding in de hoogte, tot de 15- of 16-jarigen. Het verheugt mij dat de minister die problemen reeds in studie heeft genomen. Vele van de jongeren — ik beweer niet allemaal — lopen verloren in de huidige structuur van het onderwijs en zullen morgen wanneer zij het beroepsonderwijs zullen volgen, gezien de uitbreiding naar boven toe, zullen zich belangrijke problemen stellen.

Men ondervindt in de beroepsleergangen heel wat moeilijkheden, niet alleen omdat sommige jongeren het studeren beu zijn, maar ook omdat er in het beroepsonderwijs te weinig mogelijkheden zijn.

Degenen die morgen het beroepsonderwijs zullen aanvatten, zijn vrijwel uitsluitend kinderen van arbeiders. Een belangrijk facet van uw beleid, Mijnheer de Minister, is hen een beroep bij te brengen die hen in staat moet stellen op een degelijke manier het brood te verdienen.

Dit beroepsonderwijs zal een beroep moeten kunnen doen op gevormde leerkrachten. Jammer genoeg zijn er op het ogenblik niet voldoende van die leerkrachten voorhanden, mensen dus die speciaal gevormd zijn om zich uitsluitend met deze categorie van jongeren bezig te houden. Op dit terrein is een taak weggelegd voor de huidige ministers van Nationale Opvoeding.

Een vraag wat het technisch onderwijs betreft. Ik ben geen specialist ter zake. Men heeft mij echter gewezen op een lacune in het technisch onderwijs.

Iemand uit het technisch onderwijs van het lange leertype die bijvoorbeeld na twee jaar vaststelt dat het niet gaat — die gevallen zijn legio want ook in het technisch onderwijs zijn er velen die mislukken — kan niet overschakelen naar het technisch onderwijs van het korte leertype, tenzij hij vanaf het eerste jaar opnieuw begint. Een leerling van 16 jaar die het technisch onderwijs van het lange leertype gekozen heeft, zou toch zonder verlies van schooljaren moeten kunnen overschakelen naar de technische leergangen van het korte leertype.

Tot besluit een netelige vraag, waarvan ik hoop dat zij niet hetzelfde kabaal zal uitlokken als het betoog van de heer Moureaux, daareven.

In ons land is er veel herrie over de Voer. Wanneer wij over de Voer horen spreken aan de ene kant van de barricade, krijgen wij de indruk dat die streek wordt aangezien als van wereldbelang en van levensbelang, voor het land.

Mijnheer de Minister, u weet het beter dan ik, de Voer, die kleine Vlaamse Voer, telt hoop en al 4 500 inwoners. Maar het schijnt dat kabaal maken, veel tieren, op straat komen, manifesteren in om het even welke zin, in dit land zeer vruchtbaar is.

In de Voer hebben de Franstaligen voor hun kinderen Franstalig onderwijs. Wij hebben daar niets tegen. Maar kabaal maken en demonstren heeft ertoe geleid dat het hoofd van de bende kabaalmakers door Zijne Majesteit de Koning in audiëncie werd ontvangen langs de openbare weg.

Wij zouden u willen wijzen, Mijnheer de Minister, op de toestand in een kleine streek aan de andere zijde van het zeer kleine België. Ook wij in West-Vlaanderen hebben een zogenaamd — Fransstalig inham in ons Vlaamstalig gebied, dat zich Franssprekend moent, maar in feite voor meer dan 50 pct. Vlaamsprekende mensen telt, namelijk de streek van Komen-Waasten.

De heer Claeys. — Zeer juist.

De heer Deconinck. — Deze streek werd om onbegrijpelijke redenen van West-Vlaanderen afgenomen. Wij zijn echter kalme, geduldige mensen. Van de legende van Tjil Uilenspiegel hebben wij, Vlamingen, naar het blijkt slechts iets behouden: de Lamme Goedzak. Daar zouden wij echter eindelijk paal en perk willen aan stellen. Komen-Waasten telt 19 500 inwoners. Dat is niet meer maar ook niet minder dan het aanbelandende Wervik waar ik woon. Ten minste 50 pct. van de bevolking van dat gebied heeft een Vlaamstalige inslag. Het ware goed om de hele Senaat eens naar Komen te brengen, waar in de cafés Vlaams gesproken wordt, waar in de werkplaatsen, die er niet talrijk zijn, eveneens Vlaams gesproken wordt, waar de mensen thuis Vlaams spreken, Vlaams lezen en als Vlaming denken. Daar is echter geen sprake van een Nederlandstalige school. Wanneer ik de heer Moureaux, die spijtig genoeg uit de zaal verdwenen is, zoveel kabaal hoor maken over Linkebeek, een kleine gemeente waar men de cijfers van de schoolbevolking zelfs moet vervalsen om de Franstalige school verder erkend te zien, denk ik aan de vergeten streek Komen-Waasten met zijn 19 500 inwoners, waar de Vlaamstalige bevolking niet één Nederlandstalige school voor haar kinderen heeft. De enige mogelijkheid die de Vlaamse bevolking heeft is het inrichten van vervoer vanaf dat zogenaamde Waalse, maar ik noem het altijd Vlaamse grondgebied, naar Vlaamse scholen, in de Vlaamse randgemeenten.

Ik zou een beroep willen doen op het begrip en de goede wil van onze Nederlandstalige Minister van Nationale Opvoeding. De kinderen van de Vlaamssprekende ouders uit die streek worden, met onze morele en ook financiële steun, opgehaald vanaf Ploegsteert, Waasten en Komen om naar Vlaamstalige scholen te worden gebracht.

Die mensen willen hun kinderen niet laten verfransen en zij eisen het democratische recht op hun kinderen in het Nederlands, in de taal van hun moeder, onderricht te verschaffen. Zij weigeren hun kinderen te laten verwaalsen of verfransen. Zij betalen dat vervoer zelf. Ik weet niet, Mijnheer de Minister, of er wettelijk mogelijkheden zijn om aan de bekommerning van die mensen tegemoet te komen. Heel waarschijnlijk zal men mij antwoorden dat zij een Vlaamse school moeten vragen en dat, wanneer er voldoende inschrijvingen zijn, die Vlaamse school er zal komen. In de Voer wordt er geknokt door Waalse knokploegen, waarvan de leider dan nog door de Koning in audiëntie wordt ontvangen. In Komen wordt echter zeer ernstige morele druk uitgeoefend op ieder die het waagt voor zijn kind Nederlandstalig onderwijs op te eisen.

Ik besluit als volgt, Mijnheer de Minister. Wanneer u iets kunt doen voor de kinderen van de Vlaamse bevolking van Komen-Waasten, zonder kabaal, zonder knokploegen, zonder dat men er voor op straat moet komen, zonder dat men met goedendags moet zwieren, dan zou u de Vlaamse zaak in die Vlaamse streek die vandaag tot Henegouwen behoort, Komen-Waasten, een enorme dienst hebben bewezen waarvoor die Vlaamse mensen u eeuwig dankbaar zullen zijn. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

M. le Président. — La parole est à M. Jean Humblet.

M. J. Humblet. — Monsieur le Président, Messieurs les Ministres, chers collègues, ik moet aan de vorige spreker zeggen dat als de heer Moureaux afwezig was tijdens uw kritiek, ik wel aanwezig was. Ik hoorde van kabaal spreken. Wie heeft in Linkebeek kabaal uitgelokt? Wie heeft kabaal uitgelokt als de Koning onder de verantwoordelijkheid van een minister een burger heeft ontvangen?

Mesdames, Messieurs, je ne ferai pas une intervention-fleuve malgré la multitude des problèmes qui doivent retenir notre attention. Le budget de l'Education nationale m'a amené à déposer un certain nombre d'amendements.

L'enseignement nous préoccupe, de l'école maternelle à l'université, en passant par tous les degrés et y compris l'enseignement spécial et l'éducation permanente.

Ce que je voulais dire ayant déjà peut-être été dit, le principal de mon intervention portera sur l'accroissement de 3,4 p.c. du budget par rapport à un accroissement moyen de 6,75 p.c. Mon groupe, le RW, ne peut accepter cette situation.

Je voudrais cependant aussi exprimer notre inquiétude quant au caractère centralisé, bureaucratique, rigide, trop uniformisé de l'enseignement actuel.

Nous pensons qu'il y a, à propos de l'école pluraliste, des voies nouvelles à explorer.

Je dirai un mot aussi à propos de la réduction du nombre d'heures de classe. On n'a pas dit suffisamment, ce qu'écrivait déjà dans *Le Soir* en 1965 le professeur De Coster, spécialiste des problèmes pédagogiques, à savoir que de 1939 à 1965 le temps de présence dans les enseignements primaire et secondaire a diminué d'un sixième. Cela signifie qu'en pratique le temps d'enseignement, de formation, d'éducation, par rapport à 1939, porte sur cinq ans au lieu de six.

Ces chiffres sont impressionnants. Aujourd'hui, nous en sommes à 145 jours de classe. Ramener la moyenne hebdomadaire à 32 ou 30 heures, c'est réellement porter atteinte à notre richesse essentielle, compte tenu de la situation démographique actuelle. Et l'on peut ajouter que c'est semblable dans les trois régions du pays. Ce n'est pas dans tous les domaines qu'on trouve cette égalité!

Le problème est grave et singulier. Je suis surpris qu'on n'en ait pas parlé davantage et qu'on n'ait pas souligné le fait que des lycéens ont été amenés à manifester non pas pour travailler moins mais pour travailler plus, et cela en liaison avec leurs maîtres et leurs parents.

La ségrégation sociale de fait que cela provoque doit être soulignée. En effet, les enfants issus de milieux déjà défavorisés ne bénéficieront pas d'un accompagnement pédagogique en dehors des heures de classe. Je pense, en l'occurrence, aux enfants de travailleurs migrants, nombreux à Bruxelles, — on a parlé, il y a un instant, de 40 p.c., — et dans les bassins industriels wallons, à Mons-Borinage, à Liège à Charleroi, etc.

Si un problème social se pose dans ce domaine, nous sommes également fort inquiets de constater que les réductions d'horaires risquent de se faire au détriment de la langue maternelle dont la maîtrise reste fondamentale du point de vue de la formation de l'esprit et de la personnalité. Je ne puis malheureusement affirmer que l'on soit en progrès à cet égard. Cette réduction risque en outre de porter atteinte à la formation des élèves aux autres langues, notamment aux langues étrangères. En effet, peut-être existe-t-il chez nous un certain sous-développement dans ce domaine alors qu'il faudrait favoriser l'étude de l'anglais, de l'allemand, de langues romanes, comme l'espagnol et l'italien, ainsi que d'autres langues peu ou pas enseignées, comme le russe enfin, pour certains, du néerlandais.

Il est deux autres domaines dans lesquels nous ne sommes pas exceptionnellement brillants et sur lesquels les réductions d'horaires risquent d'avoir une incidence fâcheuse, que ce soit à Bruxelles, en Wallonie, et, j'imagine, en Flandre également; je songe aux activités artistiques et créatives ainsi qu'à l'éducation physique.

En ce qui concerne l'enseignement secondaire, certains points devraient être soulevés mais je me réserve le droit d'y revenir lorsqu'on abordera le problème que pose actuellement le jury d'homologation.

La réduction des horaires risque de causer un handicap à un certain nombre d'enfants et, par conséquent, de remplir plus qu'elles ne le sont actuellement, les écoles d'enseignement spécial qui, comme les PMS, méritent qu'on s'y intéresse. Certains des amendements que je propose sont relatifs à ce problème: on ne peut accepter d'économies à ce sujet de même que sur les coûts en personnel enseignant, d'autant plus que ce procédé risque de n'être qu'un subterfuge budgétaire. Pourquoi? Parce que finalement l'enseignant qui deviendra chômeur ou figurera dans un cadre spécial temporaire sera également à charge de l'Etat. Cet aspect du problème me paraît important.

On a parlé aujourd'hui d'enseignement pluraliste. Si je crois qu'il faut encourager les initiatives prises dans ce sens, je voudrais cependant répéter ce que j'ai dit d'une manière trop succincte en commission, parce que, comme l'a souligné M. Moureaux, nous y avons disposé d'un temps trop réduit pour répondre à l'exposé fort intéressant que nous a fait le ministre de l'Education nationale de langue française.

Pour le RW, l'école pluraliste, ce n'est pas — et un conseil de l'enseignement pluraliste non plus — la juxtaposition d'une école qui serait neutre ou agnostique avec une autre, qui serait confessionnelle.

On ne peut plus aujourd'hui réduire à ce simplisme la multiplicité des nuances des opinions philosophiques, religieuses ou morales. Il y a bien des familles parmi les marxistes, bien des familles parmi les chrétiens, bien des familles encore parmi les humanistes d'autres obédiences.

Donc, un conseil de l'enseignement pluraliste et des expériences d'écoles pluralistes devraient avoir une large gamme de possibilités, d'options et d'appartenances en ce qui concerne les enseignants. C'est dire que l'école pluraliste devra bénéficier de plus d'autonomie que n'en bénéficient les écoles à l'heure actuelle.

Permettez-moi d'ajouter qu'il importe à mes yeux de repenser la formation et le statut des maîtres. Il est trop tard pour le budget de 1979, mais cela peut être fait pour celui de 1980. Nous ne voyons pas de raisons fondamentales d'assurer un statut différent à un enseignant de l'école maternelle, de l'école primaire, et de l'école secondaire, que ce soit du cycle inférieur ou du cycle supérieur. Tous ont une énorme responsabilité, les uns davantage sur le plan pédagogique et didactique, dans la mesure où on laisse le temps aux enseignants de l'école maternelle de faire autre chose que de la puériculture au sens le plus matériel.

Ne peut-on imaginer un seul statut d'enseignant après une formation post-secondaire de quatre années, l'accent étant mis davantage sur l'élément pédagogique, psychologique et didactique pour ceux qui enseignent aux plus petits et davantage sur les disciplines scientifiques pour ceux qui s'occupent de plus grands enfants?

Il y a lieu de s'inspirer d'un certain nombre de formules étrangères, et notamment des *colleges of education*.

La rigidité de notre distinction entre l'enseignant maternel, l'instituteur, le régent et un licencié ne tient pas. On devrait assurer progressivement à tous, au moyen de nouvelles formules, un statut comparable à celui des actuels licenciés.

Enfin, et pour terminer, je m'en voudrais de ne pas dire un mot de l'enseignement supérieur et des allocations d'études. Je vous citerai un chiffre qui me paraît frappant et qui, de plus, attire l'attention sur un problème humain. Quand un étudiant inscrit en première candi-

dature en sciences naturelles et médicales échoue à la fin de son année, ce qui est fort courant dans ce type de faculté, il double. Soyons optimistes: disons qu'il réussit ensuite et qu'il entre en deuxième candidature. Supposons qu'il échoue alors et qu'il renonce. Qu'a-t-il coûté à l'Etat en budget direct durant les trois ans passés à l'université? Sur la base du financement actuel des universités, près de 900 000 francs, plus les bourses éventuelles, plus les autres frais supportés par ses parents ou qu'il a dû couvrir lui-même. Et l'on se trouve alors en présence d'un aigri. L'effort qu'il a réalisé dans le domaine des sciences physiques et chimiques aboutit à une formation qui n'est pour ainsi dire pas utilisable. Je donne cet exemple, pourquoi? Parce qu'il me paraît essentiel que dans la société d'aujourd'hui, comme cela se pratique à l'étranger, se développent des passerelles entre enseignement supérieur non universitaire de type court et de type long et enseignement universitaire. Il y a là une voie importante pour l'avenir. Le Rassemblement wallon a des propositions précises à formuler sur ce point.

Parallèlement à cette tendance visant à échapper à la rigidité qui n'existe plus dans beaucoup de pays, il est important de développer, dans les divers types d'enseignement supérieur — universitaire et non universitaire de type long et de type court — où se posent aussi des problèmes budgétaires, l'éducation permanente et l'université ouverte.

Traditionnellement, voici une ou deux décennies, on avait à l'esprit que l'on remplissait, dans sa jeunesse, un réservoir de savoir qu'on allait consommer sa vie durant. Ce n'est plus vrai. Les exemples peuplent notre vie quotidienne. On cite souvent le cas d'une grande entreprise chimique nord-américaine: elle sait parfaitement que, dans dix ans, elle assurera la moitié de son chiffre d'affaires, qui est supérieur au budget de la Belgique, grâce à des produits qui n'existent pas aujourd'hui.

Ce monde galopant est un monde d'éducation permanente, un monde d'université ouverte. Il présente des voies nouvelles qu'il est important de rechercher et de trouver. Dans cet esprit, et compte tenu des propositions extrêmement précises qu'il est possible de faire à cet égard, j'en reviens, pour terminer, au problème des allocations d'études, à ce sentiment profond des citoyens, des enseignants, des parents, des jeunes, que notre société d'aujourd'hui ne peut pas sacrifier l'enseignement et ne peut pas sacrifier sa jeunesse.

Je demande donc à la Haute Assemblée et aux ministres de revenir sur certaines de leurs propositions. Je le répète, dans la situation économique actuelle, alors que l'on connaît les retombées économiques des investissements éducatifs, nous ne pouvons accepter de sacrifier véritablement notre jeunesse. (*Applaudissement sur les bancs du FDF-RW.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Windels.

De heer Windels. — Mijnheer de Voorzitter, Heren Ministers, Dames en Heren, de heer minister Ramaekers heeft als inleiding tot dit debat enkele belangwekkende verklaringen afgelegd. Het was een indrukwekkend programma waarin een reeks actuele problemen werden behandeld: de verlengde leerplicht, het kleuteronderwijs, het bijzonder onderwijs en de vier punten ter behandeling in de Schoolpactcommissie.

Meer in het bijzonder wens ik de minister te danken voor zijn verklaring in verband met de erkenning van de centra voor permanente vorming van de middenstand en van zijn afgeleverde diploma's. Het getuigt van een onbevangen benadering van deze opleidingsvorm en de erkenning van de inspanningen door dit systeem geleverd in het verleden.

Ik meen dat alle beroepsorganisaties van de middenstand de leerkrachten en inrichters van deze activiteiten die zienswijze zal weten te waarderen.

In deze uiteenzetting wil ik echter pogen een ander ernstig probleem te behandelen, namelijk de verhouding tussen het VSO of type I en het zogenaamde traditioneel secundair onderwijs of type II.

Hoe is de toestand nu op dit gebied in ons land? Vrijwel alle rijkscholen zijn nu overgegaan naar het VSO. In Wallonië is ongeveer 85 pct. van het vrij onderwijs eveneens overgeschakeld naar het VSO. De toestand in Vlaanderen op dit gebied ligt anders. Volgens het statistisch jaarboek van het vrij katholiek onderwijs volgden in 1978 in totaal 352 281 leerlingen één of andere vorm van vrij algemeen secundair, van vrij secundair technisch of beroepsonderwijs. Daarvan waren 27 171 leerlingen ingeschreven in het VSO of 7 pct., terwijl 325 110 het traditioneel secundair onderwijs volgden, of 93 pct.

Hier richt ik mij tot de heer Moureaux — het is jammer dat hij niet meer aanwezig is — die zoëven in zijn uiteenzetting het traditioneel vrij onderwijs een elite-onderwijs heeft genoemd dat streeft naar

een soort van elitaire opleiding om mensen aan te lokken. Voor zover wij de betekenis van het woord kennen, wijst elite altijd op een beperkte minderheid, met bepaalde voorrechten op gebied van afstamming, geld of geest. Maar het onderwijs van 93 pct. van het aantal leerlingen een elite noemen en dat van de 7 pct. anderen democratisch, schijnt mij toch een omkering van de begrippen en de waarden.

Dit betekent echter geenszins dat in Vlaanderen het VSO wordt verworpen door de overgrote meerderheid van de bevolking.

Bijna alle sociale en pedagogische verantwoordelijken zijn ervan overtuigd dat het VSO een ernstige poging is om een onderwijsstelsel te creëren dat de uitdrukking moet zijn van ons huidig humanitair, democratisch maatschappijbeeld. Zijn principes worden, globaal genomen, niet betwist en in grote mate aanvaard, zoals: gelijke kansen voor iedereen, wat kan er meer democratisch zijn; uitstellen van de definitieve beroepskeuze; voorkeur en aanleg eerbiedigen bij de leerlingen via een ruim pakket keuzevakken; permanente begeleiding en evaluatie.

Wij kunnen oprechte waardering opbrengen voor de hardnekkigheid waarmee u, Mijnheer de Minister, deze principes verdedigt. Het probleem krijgt echter een ander uitzicht als men het terrein van de principes verlaat en op het concrete toepassingsveld komt. Hier moet ieder onbevooroordeeld persoon vaststellen dat wij het experimenteel stadium van deze onderwijsvernieuwing nog niet voorbij zijn. Dit is niet verwonderlijk. Een dergelijke radicale ingreep in een gevestigd stelsel wordt immers niet in enkele jaren volledig gerealiseerd.

Het experimenteel karakter van de VSO-vernieuwing kan met volgende feiten worden geïllustreerd:

1° Sinds zijn ontstaan, een achttal jaren geleden, werden via circulaire en andere teksten voortdurend bijsturingsnota's gestuurd naar directies en organisatoren.

2° Voortdurende discussies en wijzigingen aan de programma's scheppen een element van verwarring en onzekerheid. Denken we maar aan de recente rel over het geschiedenisonderwijs.

3° Het debat over basisvakken en optievakken flakkert elk jaar opnieuw op.

4° Een grondige twijfel tegenover het VSO-programma is wel dat het nog geen raad weet met het integreren van de technologische componenten in de gemeenschappelijke jaren van het onderwijs en ook de beperkte tijd die aan deze specifieke denkrichting wordt besteed. Vandaar een grondig meningsverschil met het technisch onderwijs.

5° Vrijwel niemand weet raad met het opnemen van het beroeps-onderwijs in de structuren van het VSO.

6° De leerkrachten zijn niet voldoende voorbereid op deze enorme ommekeer en een aantal onder hen, vooral uit het traditioneel technisch onderwijs, zijn vrijwel zeker dat ze hun betrekking zullen verliezen.

Om al deze redenen die niet noodzakelijk van principiële maar ook van praktische aard zijn, kan men moeilijk de verantwoordelijken van het vrij onderwijs verwijten dat zij de wegen van de geleidelijkheid bewandelen en nuttige lessen trekken uit de experimenten die in een zestigtal van hun scholen met enorme organisatorische en pedagogische inspanningen gebeuren.

Precies in dit verband willen wij erop wijzen dat het niet aanvaardbaar is dat dit traditioneel onderwijs, waar ook grote voorbereidende aanpassingen in de richting van het VSO worden doorgevoerd, op een aantal essentiële punten dusdanig zou worden behandeld dat het — excuseer mij voor deze uitdrukking, Mijnheer de Minister — met het mes op de keel overhaast gedwongen wordt over te stappen naar het VSO.

Ik meen met nadruk te wijzen op enkele maatregelen die van aard zijn een discriminatie tot stand te brengen, namelijk:

1° Het scheppen van nieuwe afdelingen;

2° Het vaststellen van andere normen;

3° De beschikkingen op het gebied van de tewerkstelling;

4° De vermindering van de werkingskosten, wat niet zozeer een discriminatie tussen de onderwijstypes dan wel tussen de onderwijssnetten teweegbrengt.

Allereerst een woord over de nieuwe afdelingen. Door de remwet is het verboden in het secundair onderwijs nieuwe afdelingen in een school op te richten. Dit is nu reeds jaren zo. In het traditioneel onderwijs wordt deze wet met ijzeren hand toegepast, hoe vaak ook in deze snel evoluerende tijd een nieuwe afdeling verantwoord zou zijn.

In het VSO echter wordt deze remwet vaak anders geïnterpreteerd en ontstaan geregeld als nieuw te beschouwen afdelingen, die, zelfs met het grootste begrip, geen vervanging zijn van vroeger bestaande afdelingen. In twee steden van middelbare grootte in West-Vlaanderen heb ik de afdelingen vergeleken in 1974 met die in 1979.

In de eerste stad zijn 7 nieuwe afdelingen bijgekomen plus drie die in ruime zin als vervangafdelingen kunnen worden aangezien. In de tweede stad waren dit er 4 plus één vervangafdeling. Wij aanvaarden oprecht een soepeler houding tegenover het VSO en zijn ingewikkelde structuur, maar deze houding mag geen wapen in de hand zijn om de organisatoren van onderwijstype II te dwingen overhaast van systeem te veranderen.

Een woord over de normen en de tewerkstellingsmaatregelen. In uitvoering van de crisiswet hebt u het aantal lesuren verminderd. Hier werd al herhaaldelijk op gewezen.

U zegt, Mijnheer de Minister, dat het onmenselijk is een student 40 uren per week les te geven terwijl men de arbeidsduur voor de volwassenen zou verminderen. Wij hebben begrip voor deze stelling, maar willen toch het volgende opmerken.

Ten eerste, die 40 uren zijn lesuren van telkens 50 minuten, dus in feite 33 uren.

Ten tweede, mij is geen enkele school in Vlaanderen bekend waar in het algemeen secundair onderwijs 40 uren les worden gegeven.

Ten derde, wanneer er dan toch meer dan 32 uren les worden gegeven, gebeurt dit enkel in het technisch en beroepsonderwijs. Daar zitten de leerlingen echter geen 8 uren per dag op een bank gekluisterd aangezien ze voortdurend, in vele afdelingen meer dan de helft van de tijd, met handen en lichaam tijdens de praktijklessen bezig zijn in atelier of werkplaats.

Terugkerend naar « de twee maten en twee gewichten » zou ik willen wijzen op uw circulaire van 30 maart 1979. Daarin hebt u een aantal maatregelen genomen om het verlies aan leraarsambten door de vermindering van het aantal lesuren tegen te gaan! Helaas gelden deze maatregelen alléén voor het VSO type I en niet voor de andere onderwijsvorm. Dus 70 pct. van alle Vlaamse studenten en leraars worden uitgesloten.

Welke zijn die maatregelen?

Ten eerste, wat de lagere normen betreft, wordt de splitsing toegelaten voor een reeks klassen, de B-klassen, vanaf 16 leerlingen. Per 8 leerlingen wordt de vorming van een optiegroep reeds toegelaten. In het ander onderwijsstelsel ligt de splitsingsnorm bij 31 leerlingen of, in sommige gevallen, bij 28 leerlingen. Wij aanvaarden opnieuw een soepeler normenstelsel voor de moeilijke structuur van het VSO, maar dit onderscheid gaat, ons inziens, te ver. De denataliteit heeft immers invloed op beide stelsels.

Ten tweede, dezelfde circulaire omvat nog belangrijker maatregelen, alleen voor het type I, om het verlies aan leraarsambten te voorkomen. Zo geeft u een pakket vlottende uren, het zogenaamde urenkrediet, dat uiterst ruim is, namelijk 6/15 of 4/15 van het aantal leerlingen. Als lid van de inrichtende macht van een technisch instituut van meer dan 1 800 leerlingen heb ik deze circulaire met aandacht bestudeerd en vastgesteld dat, indien dit urenkrediet, deze recyclageuren, deze complementaire activiteiten, op ons instituut van toepassing zouden zijn, wij per 1 september 20 leraarsambten meer konden aanvaarden. Omdat wij echter niet kunnen profiteren van deze maatregelen, moeten wij per 1 september 6 leerkrachten wegsturen. Daar het een tamelijk jong instituut betreft, zullen deze 6 leraars, die tijdelijk benoemd waren, nu werkloos worden. Plus 20 tegenover minus 6 voor een zelfde schoolbevolking, is niet aanvaardbaar, dat moet u toch toegeven.

Ik heb mij verstout een bondige schatting te maken van de kostprijs van deze maatregelen. Voor de kredieturen alléén moet dat ongeveer 1 miljard zijn, terwijl de recyclageuren en bijzondere activiteiten waarschijnlijk 400 miljoen per jaar zouden kosten, terwijl de crisiswet voorzorg dat een besparing van 981 miljoen zou gebeuren door de opgelegde lesurenvermindering.

U zal opwerpen, Mijnheer de Minister, dat speciale maatregelen voorzien waren voor type I, door het koninklijk besluit van 21 augustus 1978. Daarop zou ik drie zaken wensen te antwoorden:

1° Niemand betwist de grondigheid van een aantal pedagogische maatregelen voor het VSO.

2° Het koninklijk besluit van 21 augustus gaf geen aanwijzing over de omvang van de komende maatregelen uit uw circulaire van 30 maart.

3° Niemand kan u verhinderen een aantal pedagogische maatregelen te treffen ook voor het ander onderwijs type II, daar bestaat een even grote nood aan. U zou evenwel kunnen verhinderen dat een aantal leerkrachten per 1 september worden afgedankt.

U zal een andere opwerping maken, Mijnheer de Minister, en wijzen op de beslissing van de regering die zegt dat de maatregelen, getroffen in uitvoering van de crisiswet, moeten gebeuren in het kader van de kredieten voorzien voor de begroting 1979.

Dit is inderdaad, voor al wie betrokken is bij het huidig probleem van de tewerkstelling in het secundair onderwijs, een uiterst pijnlijke beslissing.

Ik vermoed sterk dat uw circulaire van 30 maart hierdoor moeilijk kan worden uitgevoerd.

Wij vrezen daarenboven dat, indien u enig bedrag kunt vrijmaken op uw bestaande begroting, de verleiding groot zal zijn om dit alléén te gebruiken voor werkverschaffende maatregelen in het VSO en niet in het ander onderwijs. Dit is niet aanvaardbaar. Wij durven het volgende bepleiten:

1° In uitvoering van het koninklijk besluit van 21 augustus zullen vermoedelijk een aantal maatregelen getroffen worden ter ondersteuning van het VSO. Wij vragen redelijkheid ter zake, en niet de volledige tewerkstelling voor de enen en het stempellokaal voor de anderen.

2° Een bedrag op de begroting of hoe dan ook, moet worden gevonden om eveneens een aantal maatregelen te treffen voor het behoud van de werkgelegenheid in onderwijstype II.

3° Aangezien, in dit type II, het technisch en beroepsonderwijs veel sterker zullen getroffen worden dan het algemeen secundair onderwijs, vragen wij met nadruk, dat bij het toewijzen van werkscheppen de maatregelen, daar terdege rekening mee zou worden gehouden.

4° Er is een ander delicaat probleem waarvoor ik uw begrip vraag omdat het soms aanleiding geeft tot een minder goed klimaat. Dat is niet de bedoeling. Het stelt niet twee onderwijstypes tegenover elkaar maar eerder twee onderwijsnetten. Het betreft de vermindering van de werkingskosten toegepast in het vrij gesubsidieerd onderwijs en in het rijksonderwijs.

Door de begrotingswet van december 1977 en door de crisiswet van augustus 1978 werden telkens ernstige verminderingen aangebracht aan de werkingskosten in het onderwijs. De verbintenis werd aangegaan om deze vermindering symmetrisch en in volkomen evenwicht toe te passen op beide onderwijsnetten.

Op 8 juli 1978 bij de bespreking van de crisiswet in de Kamer, verklaarde de minister van Nationale Opvoeding: « Om te komen tot een symmetrische wijze van bezuinigen verbindt de regering er zich toe maandelijks de *budget control* over de artikelen betreffende de kredieten voor het rijksonderwijs aan de leden van de Schoolpactcommissie over te maken... Tijdens de maanden oktober en december zal in de Schoolpactcommissie een evaluatie gebeuren om vast te stellen of in het rijksonderwijs de vooropgestelde bezuinigingen effectief worden verwezenlijkt. »

Eén zaak is duidelijk, de vermindering van de toelagen voor werkingskosten in het vrij onderwijs werden doorgevoerd, aangezien het over forfaitaire bedragen ging gekoppeld aan het indexcijfer. Rekening houdend met het indexcijfer dat door toepassing van beide bezuinigingswetten werd verminderd van 181,3 tot 166,8 werden aldus de werkingstoelagen met 735 miljoen of bijna 6 pct. verminderd voor het vrij onderwijs. Dat is voor een ieder duidelijk.

Wat het rijksonderwijs betreft, is er een grote onduidelijkheid. Ik wil hier niets insinueren, maar alleen vragen of deze maandelijks budgetcontrole gebeurt en of deze gegevens voldoende klaar en doorzichtig zijn, ook voor iemand die geen boekhoudkundige specialist is. Dit kan alleen maar bijdragen tot het scheppen van een klimaat van wederzijds vertrouwen.

Ik besluit met de volgende bedenking: laten wij in alle sereniteit en onbevengden de toenadering tussen de beide typen van onderwijs aanmoedigen en door een stimulerende dialoog bevorderen. De geesten zijn daar rijp voor geworden, ook in Vlaanderen en ook in het vrij onderwijs. Laten wij niet bruuskeren, noch door de dwangbuismethode een overgang forceren die het klimaat grondig kan verknoeien.

We zullen u allen oprecht dankbaar zijn, Mijnheer de Minister, indien u door de komende werkscheppende financiële maatregelen geen enkele vorm van discriminatie tussen de beide typen van secundair onderwijs zou dulden. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

M. le Président. — La parole est à Mme Mathieu.

Mme Mathieu-Mohin. — Monsieur le Président, Mesdames, Messieurs, votre département, Messieurs les Ministres, a depuis toujours fait couler beaucoup d'encre et ces derniers mois s'est beaucoup singularisé. Des grèves généralisées à travers tous les réseaux d'enseignement ont prouvé un immense mécontentement qui se concentre particulièrement sur le désir de voir abroger l'arrêté réduisant l'horaire hebdomadaire des élèves du secondaire à 32 heures, sur la nécessité de diminuer les normes de population des classes à tous les niveaux de l'enseignement, sur la revalorisation du traitement des institutrices maternelles et des auxiliaires d'éducation.

Vous reprenez ce jour vos négociations avec les syndicats d'enseignants à qui vous avez remis un document de travail afin que les entretiens se poursuivent de manière constructive. Vous avez convoqué la commission du Pacte scolaire, M. le ministre Hoyaux a tenu des propos apaisants au cours du déjeuner traditionnel offert par l'ULB aux chefs d'établissements d'enseignement secondaire de l'Etat: voilà des symptômes qui nous montrent votre bonne volonté à défaut de mieux ou de certitude.

Je ne passerai pas en revue tous les points litigieux relevant de la gestion de votre département mais désire soulever quelques problèmes qui me paraissent importants.

Dans la déclaration du gouvernement, l'urgence d'avoir à exécuter les lois du 11 juillet 1973 et du 14 juillet 1975 et de donner ainsi une priorité aux mesures de rationalisation et de programmation de l'enseignement était reconnue.

Malheureusement, je crains fort que ce soit là des vœux pieux et que la commission du Pacte scolaire n'avance guère dans ce domaine.

Une première remarque: les établissements d'enseignement qui souhaitent construire des bâtiments ou ouvrir de nouvelles sections sont trop souvent ou retardés ou bloqués parce que le Fonds national de garantie des bâtiments scolaires n'accorde de crédit qu'à partir du moment où il existe un plan de rationalisation. Or, l'élaboration de ces plans enregistre un énorme retard. Quand espérez-vous remédier à cette lacune sérieuse?

Il est aberrant de voir un comité ministériel restreint prendre des décisions à la place d'un Fonds de garantie privé d'administration.

Dans le même domaine, quels sont les investissements déjà réalisés par le Fonds de constructions scolaires en faveur de l'isolation des bâtiments et de la diminution de la consommation de combustible? Ce point a une très grande importance pour vous qui avez un budget considérable.

J'aimerais savoir où en sont les commissions des programmes scolaires dans le secondaire. Il existe deux commissions de programmes, l'une pour l'enseignement subventionné, l'autre pour l'enseignement de l'Etat.

La commission de l'enseignement subventionné fonctionne depuis plus de deux ans et demi.

La commission de l'enseignement de l'Etat qui, en vertu de la loi de juillet 1971 devrait remplacer les commissions existantes dans l'enseignement technique et moyen, a-t-elle été mise sur pied et le programme n'est-il plus établi par les inspecteurs, comme il l'était jusqu'à il y a peu?

Ce qui m'inquiète plus particulièrement, au moment où le gouvernement décide de prolonger la scolarité, c'est que la commission des programmes ne s'occupe que du secondaire. Ne faudrait-il pas élargir les compétences de cet organisme de façon de permettre d'étudier l'ensemble des programmes depuis le gardien jusqu'à l'enseignement professionnel, technique, universitaire et para-universitaire? Il est essentiel que les différents réseaux travaillent ensemble et veillent à uniformiser les études des différents réseaux et à créer les passerelles suffisantes entre les divers niveaux d'étude.

La loi du 14 juillet 1975 autorise les pouvoirs publics à créer des écoles pluralistes. Seront considérées comme pluralistes les écoles reconnues comme telles par un Conseil de l'enseignement pluraliste dont la compétence, la composition et le fonctionnement seront déterminés par un arrêté royal délibéré en Conseil des ministres. La composition du conseil sera telle qu'aucune tendance philosophique ou religieuse n'y dispose de la majorité.

En fait, la loi prévoit la création d'un quatrième réseau d'enseignement jouissant des mêmes droits que les trois réseaux existants. Mais aucun d'eux ne songe à supprimer d'un coup de baguette magique toutes les écoles libres ou officielles, confessionnelles ou neutres, et à les remplacer du jour au lendemain par des écoles pluralistes. Ce remplacement doit être progressif; l'école pluraliste doit faire ses preuves.

Puis-je vous demander quand les arrêtés d'exécution de la loi de 1975 seront pris pour que soit mis en place le Conseil de l'enseignement pluraliste? La commission nationale du Pacte scolaire a pris, le 13 septembre dernier, une décision allant dans ce sens. En commission, vous nous avez promis un avant-projet d'arrêté fixant la composition et le fonctionnement du Conseil de l'enseignement pluraliste. Puis-je vous demander une date plus précise?

L'instauration d'un réseau unique et pluraliste permettrait de réaliser des économies tout en améliorant la qualité de l'enseignement par l'adoption d'un projet éducatif original.

Je suis surprise du nombre d'établissements qui n'appliquent pas encore la mixité.

En réponse à une question parlementaire dans laquelle je vous demandais, il y a quelques mois, le nombre des établissements tant de l'enseignement de l'Etat que communal, provincial ou libre qui n'ont pas encore adopté la mixité complète tant au niveau primaire que secondaire, vous m'avez fait savoir qu'en ce qui concerne l'enseignement primaire de l'Etat, toutes les écoles sont mixtes.

Il existe encore quinze sections préparatoires et une école d'application où la mixité n'est pas adoptée. Il s'agit, en général, de la section pour filles annexée à un lycée ou à une école moyenne pour jeunes filles et de la section pour garçons annexée à un athénée lorsque les deux établissements secondaires sont situés sur le territoire d'une même commune.

Quant à l'enseignement primaire subventionné par l'Etat, il n'existe pas d'obligation d'instaurer la mixité au niveau primaire et, par conséquent, le service compétent ne tient pas la statistique des écoles mixtes et non mixtes. Seuls les pouvoirs organisateurs pourraient me fournir ces chiffres et connaître les raisons pour lesquelles la mixité complète n'a pas été réalisée.

En ce qui concerne l'enseignement secondaire de l'Etat, vous me disiez que tous les établissements sont ouverts aux garçons et aux filles, sauf dans de rares cas où des réseaux se feraient une concurrence excessive.

Vous ajoutiez qu'il y a cependant lieu de constater que certaines communautés d'éducation ne sont pas encore entièrement gagnées à l'idée de la coéducation.

Lors de la discussion du budget de 1978, j'avais reçu une liste de votre prédécesseur. Je me permettrai de vous poser à ce sujet une question écrite afin d'éviter d'entrer ici dans des détails techniques, sauf si vous pouviez me donner facilement les renseignements souhaités.

Vous ajoutiez, Monsieur le Ministre:

«En ce qui concerne l'enseignement subventionné, mon administration ne dispose d'aucune statistique tenue à jour. La situation évolue d'ailleurs chaque année. A cet égard, il convient aussi de remarquer que nous sommes loin des conditions idéales d'un enseignement mixte, lorsqu'un des deux sexes ne se trouve représenté que par quelques unités.»

Ne pensez-vous pas, Monsieur le Ministre, qu'il est grand temps que tout notre enseignement devienne mixte? Ce serait là un sérieux pas en avant vers la rationalisation et le pluralisme. Ce serait enfin un moyen efficace d'arriver aux économies budgétaires dont votre département rêve depuis plusieurs années et d'assurer aux femmes une égalité qui leur est encore trop souvent refusée.

Une décision de la Commission du Pacte scolaire est-elle toujours attendue en ce qui concerne l'obligation pour les écoles du niveau secondaire d'admettre sans distinction les garçons et les filles? Ceci est une question.

Vous n'ignorez certainement pas qu'en juillet 1978, la FAPEO a interrogé des parents d'élèves de tous les réseaux de l'enseignement officiel, dans tous le pays, sur la manière dont ils voyaient les choix professionnels de leurs enfants. Les choix exprimés par les parents ne sont pas nécessairement ceux pour lesquels opéraient les enfants eux-mêmes. Mais les renseignements obtenus reflètent cependant assez bien et d'une manière générale les mentalités qui conditionnent les orientations.

Une remarque assez intéressante dans ce sondage d'opinion est que les garçons montrent un intérêt grandissant pour les professions généralement considérées comme féminines. C'est là une nouveauté. Dans le secteur paramédical, on comptait, en 1977-1978, 212 élèves masculins contre 99 trois ans plus tôt. Il y a donc là une progression très nette.

Dans le même temps, le nombre des étudiants en branches sociales passait de 50 à 73. Il est très difficile d'arriver dans les faits à une parfaite mixité et d'assurer à chacun, quel que soit son sexe, le libre choix de la profession et des études qui correspondent le mieux à ses compétences.

C'est dans ce but qu'a été créée auprès du ministère de l'Education nationale et de la Culture française, et auprès de la direction générale de l'Organisation des études en particulier, une commission appelée «Commission pour l'égalisation des chances des garçons et des filles dans l'enseignement». Nos meilleurs vœux accompagnent cette mission et j'espère que cette commission remettra très prochainement ses conclusions.

Peut-être, pourriez-vous me dire, Monsieur le Ministre, si cette commission a déjà commencé ses travaux?

M. Hoyaux, Ministre de l'Education nationale. — Pas encore.

Mme Mathieu-Mohin. — Dans la déclaration gouvernementale, l'exécution intégrale de la loi relative à l'enseignement spécial, votée à l'unanimité en 1970, — ce qui est quand même assez rare — est prévue. Qu'en est-il dans la réalité?

Le malheur d'une loi-cadre est qu'elle ne peut entrer dans les faits que par l'intermédiaire d'arrêtés royaux.

Enfin, en 1977, un groupe pluraliste a aidé à la rédaction d'un arrêté royal admissible par l'enseignement spécial.

Ce texte donne enfin à l'enseignement spécial une structure qui lui soit propre mais, dans les faits, reste une disposition vide, car elle doit être complétée par d'autres textes visant les normes de population, les rationalisations et les possibilités de constructions nouvelles.

Comme cet enseignement ne possède toujours pas de normes qui lui soient propres, il doit s'organiser en se référant aux normes de l'enseignement ordinaire, ce qui est très difficile. Deux conséquences: d'abord, pour ce faire, il faut chaque fois une dérogation ministérielle; cela signifie que les établissements vivent dans l'incertitude pendant les trois premiers mois de l'année scolaire en attendant que cette dérogation tombe; c'est dire aussi que le personnel paramédical, par exemple, est toujours, depuis dix ans, dans un statut temporaire.

Deuxième conséquence, la qualité de l'enseignement spécial en pâtit. Il faut, par exemple, cent cinquante élèves déficients de la vue, de l'ouïe ou atteints d'arriération mentale moyenne ou sévère pour se voir attribuer une infirmière; cinquante élèves atteints de troubles graves de la vue et de l'ouïe pour une puéricultrice et trois cents de ces derniers pour un kinésithérapeute.

Permettez-moi de vous rappeler quelques revendications de la Fédération des associations de parents de l'enseignement spécial. Ils souhaitent l'instauration de passerelles avec l'enseignement ordinaire; un enseignement de promotion sociale dispensé au-delà de 21 ans. Faute d'encadrement, beaucoup d'enfants de l'enseignement spécialisé perdent l'acquis de la scolarité dès qu'ils ont quitté ce réseau d'enseignement.

Ils souhaitent qu'il soit dorénavant mieux tenu compte des avis du Conseil supérieur de l'enseignement spécial.

Vous avez reconnu en commission que nombre d'arrêtés royaux sont à prendre. Pour ne pas vous faire perdre du temps, je ne les énumérerai pas; ils sont d'ailleurs repris dans le rapport.

Puis-je vous demander simplement quand vous prévoyez leur mise en place?

D'autre part, et c'est la fin de ce chapitre, comptez-vous prendre les contacts de coordination nécessaires entre l'enseignement spécial, qui relève de l'Education nationale, et d'autres instances d'encadrement, comme par exemple, les centres de revalidation reconnus par le Fonds national de reclassement social des moins valides ainsi que le Fonds de soins médicaux, sociaux et pédagogiques pour handicapés, créés par le ministère de la Santé publique?

Vous nous rappelez dans votre budget, que les frais de transport des élèves de l'enseignement spécial sont pris à charge du département depuis 1974.

Depuis cette époque aussi, je fais remarquer chaque année, au ministre de l'Education nationale, qu'il y a un sérieux problème pour les handicapés francophones habitant la périphérie bruxelloise, les «randgemeenten» et qui suivent des cours à Bruxelles: les cars ne peuvent pas dépasser la frontière linguistique et encore moins s'y arrêter.

Les parents doivent conduire leur handicapé jusqu'à l'arrêt des bus sur la frontière linguistique de Bruxelles et ne sont pas, à ma connaissance, remboursés des frais de déplacement de leur enfant.

Mme Kirschen-Portray, secrétaire générale de l'Association nationale d'aide aux handicapés, s'adressait à votre prédécesseur en ces termes: «il ne faut pas que les enfants handicapés, déjà si défavorisés par le sort, soient en plus victimes de nos querelles linguistiques.»

Je suis déjà intervenue à la Chambre des représentants à diverses reprises et, à l'époque, M. De Croo m'avait répondu qu'avant de prendre une décision, il fallait dresser un inventaire complet des écoles de l'enseignement spécial et étudier chaque cas d'après la distance à parcourir pour disposer d'un enseignement adéquat dans la langue de l'enfant. Jusqu'à présent et malgré plusieurs rappels, je n'ai toujours pas obtenu de réponse valable. Puisque la rationalisation des transports, en discussion à la commission du Pacte scolaire vous fait prévoir pour l'avenir une économie substantielle, ne pourriez-vous envisager des cas d'exception pour le transport des handicapés: il me semble que ce serait prendre là tout simplement une mesure humaine.

Il est évident que je ne néglige pas pour autant l'enseignement ordinaire, dans le cadre de votre souci de rationalisation des transports pour l'ensemble du pays. Je voudrais également attirer votre attention sur l'existence d'élèves francophones de la périphérie bruxelloise

qui se rendent dans les écoles de la capitale. Les nouvelles mesures en tiendront-elles compte?

Dans les centres PMS de l'enseignement spécial que j'ai visités, on se plaint notamment des normes de population. Un centre de l'Etat m'affirme, par exemple, s'occuper de plus ou moins 1 300 élèves répartis dans dix écoles de la province du Brabant avec la seule aide de deux conseillers psychologiques, de deux infirmières et de deux psychologues.

L'arrêté de guidance du 27 juillet 1971 est bon, mais il est irréaliste dans la pratique, étant donné le manque de personnel, les tâches à accomplir et la paperasserie croissante et absorbante empêchent le personnel très spécialisé de s'occuper de guidance et de prévention. Cela est fort dommage!

Cet arrêté prévoit également la nécessité de faire le point régulièrement pour chaque enfant, deux à trois fois par an, ce qui est impossible. Il prévoit aussi la présence du personnel du centre à toutes les réunions du conseil de classe, cela représente deux cents conseils de classe par an pour l'établissement cité plus haut. Cette situation est impossible d'autant plus qu'elle nécessite par ailleurs des déplacements importants à travers tout le Brabant.

Les centres PMS de l'Etat se considèrent un peu comme des parents pauvres comparés aux PMS de l'enseignement subventionné; ceux-ci peuvent, en effet, profiter de subsides supplémentaires en provenance de l'Inami, du Fonds national de reclassement des handicapés, etc. Ces subsides leur permettent de réaliser, entre autres, un meilleur encadrement et d'installer de meilleurs équipements. Les PMS de l'Etat, quant à eux, doivent rester dans le cadre du budget de l'Etat; ils ne peuvent pas bénéficier de subsides particuliers par examen réalisé ou doivent en tout cas remettre l'argent reçu.

Les centres PMS de l'enseignement ordinaire souhaitent aussi certaines améliorations. Ils désirent accueillir toute demande de personnes ne dépendant pas de centre. Je pense en particulier à un enfant de 14 ou de 15 ans ayant terminé sa scolarité mais désirant recevoir des conseils d'ordre psychologique et pédagogique.

Les centres PMS de l'enseignement ordinaire voudraient également contribuer à la formation et aux recyclages pédagogique et psychologique des enseignants et travailler davantage en collaboration avec les logopèdes, des kinésistes, des psychomotriciens, employés à temps partiel suivant les nécessités locales.

Les centres se plaignent de plus d'un manque de personnel pour exercer leur rôle préventif, qui leur paraît presque plus important que leur rôle curatif.

Pour rester dans le domaine préventif, ne conviendrait-il pas de surveiller davantage l'enseignement de l'orthographe dans les écoles normales? La mauvaise qualité de l'orthographe de certains instituteurs est attristante et ceci est d'autant plus important que ce sont les instituteurs qui forment l'orthographe des enfants. Cela concerne particulièrement le secteur français.

Ne conviendrait-il pas qu'il y ait des préposés à l'orthographe, tant au niveau primaire que secondaire, qui corrigeraient tous les cahiers de cours généraux? Il est certain que l'orthographe ne s'acquiert pas seulement au cours des dictées. Malheureusement, les cahiers des cours généraux ne sont jamais corrigés.

L'enseignement communal de la ville de Bruxelles réalise actuellement une expérience intéressante, celle de l'école des devoirs qui consiste à faire aider les enfants mal adaptés du secondaire par les anciens maîtres de l'école primaire. Cette expérience devrait être étendue à d'autres réseaux et pourrait apporter une solution à la correction orthographique des cours généraux.

S'il est une décision qui rencontre l'opposition unanime, c'est bien l'arrêté-loi n° 2 du 21 août 1978 concernant la réduction des horaires à 32 heures qui portera atteinte à plusieurs centaines d'emplois. Les éventuelles économies réalisées dans ce cadre par votre département seraient d'ailleurs neutralisées par les dépenses nouvelles à charge du budget de l'Emploi. Ces mesures portent atteinte à la qualité de l'enseignement, notamment en supprimant des cours indispensables à l'esprit du renouveau, à la santé physique et mentale de la jeunesse. Remarquons en passant que ces mesures risquent d'atteindre principalement la communauté francophone puisque l'enseignement renouveau est répandu à près de 90 p.c. dans le pays, tandis qu'en Flandre, il n'atteint que 20 p.c.

Je vous rappelle, Monsieur le Ministre du secteur français, les paroles que vous avez prononcées récemment à l'ULB. Vous avez dit vouloir définir les orientations d'études où un élève suivra non pas 32, mais 34, 36, voire 38 heures dans certaines conditions. Le but reste pour vous d'organiser l'individualisation de l'enseignement.

Quelles sont les mesures que vous comptez prendre pour réaliser de tels projets et que décidez-vous quant à l'application de l'arrêté incriminé?

Comptez-vous encore accepter, pendant longtemps, que les élèves et les enseignants francophones de beaucoup d'écoles bruxelloises soient handicapés par la fatigue provoquée par des classes surpeuplées?

Seules les écoles néerlandophones de la capitale bénéficient de normes privilégiées. En effet, le rapport population-élève est fixé à 20 p.c. des normes des écoles surpeuplées de Bruxelles, secteur français.

Puis-je vous demander combien d'emplois ont été attribués comme aide spécifique momentanée dans le cadre spécial temporaire dans les écoles maternelles et primaires pendant l'année académique 1978/1979 lorsqu'elles présentaient un effectif de 50 p.c. au moins d'enfants de travailleurs migrants ne parlant pas la langue de l'enseignement? Quelles sont vos prévisions dans ce domaine pour l'année académique prochaine? Ou bien comptez-vous remplacer cette mesure spécifique par une autre?

Ne pensez-vous pas qu'il est temps de décharger de classe les chefs d'écoles maternelles et primaires, afin que cet enseignement soit mis sur pied d'égalité avec l'enseignement secondaire? Je sais que la direction sans classe a été offerte au chef des écoles de plus de 180 élèves, mais cette mesure n'est généreuse qu'en apparence puisqu'elle est vidée de tout effet par l'obligation faite au chef d'école d'assurer 120 jours d'intérim par an. Ne conviendrait-il pas d'abandonner le système des présences moyennes avant-midi et après-midi? De même, si la norme fixée est atteinte durant l'année pendant un mois, la direction d'école maternelle devrait pouvoir être déchargée de classe immédiatement.

Bon nombre de puéricultrices accepteraient d'ailleurs d'être mises au travail pour aider les institutrices maternelles.

Votre prédécesseur avait promis, il y a un an, que la subdivision de maîtres spéciaux en éducation physique pourrait se faire dans le cadre d'une norme de 320 élèves, quitte à utiliser des maîtres spéciaux à temps partiel. Cette mesure a-t-elle été prise ou a-t-elle été abandonnée entre-temps?

Si j'insiste tellement sur le problème des normes à Bruxelles, c'est qu'il est un problème spécifique. Certains de nos collègues vous en ont déjà parlé; d'autres, sans doute, le feront encore. Non seulement les écoles francophones accueillent beaucoup d'enfants de la périphérie bruxelloise, mais encore beaucoup d'enfants d'immigrés. Notons 45 p.c. d'enfants immigrés à Bruxelles-ville; 55 p.c. à Schaerbeek pour l'enseignement fondamental et 70 p.c. à St-Gilles pour l'enseignement primaire et technique.

Outre la fatigue causée aux enseignants, cette situation provoque un retard important chez les jeunes immigrés et parfois chez leurs condisciples belges. Des études très sérieuses ont été faites à ce sujet, notamment dans l'enseignement provincial. Les résultats sont probants. Vous comptez mettre sur pied une commission consultative. Je vous en félicite; elle était indispensable.

Peut-être voudra-t-elle tenir compte des observations ci-après?

Il conviendrait d'assurer une formation spécialisée des enseignants avec information très complète sur les méthodes d'enseignement des langues vivantes. Nous savons à quel point l'étude des deuxième, troisième et quatrième langues est peu poussée chez nous. Les enfants sortent du lycée sans une connaissance suffisante ni même satisfaisante de langues autres que la langue maternelle.

Il faut également créer un climat de confiance entre la famille étrangère et l'école. Les classes d'accueil devraient compter quinze élèves au maximum. Un roulement devrait être établi parmi le personnel enseignant pour ne pas donner toujours les classes à forte population étrangère aux mêmes enseignants, ceci est indispensable pour éviter la fatigue. Les étrangers devraient être dispensés du cours de néerlandais, dans les écoles de Bruxelles; une deuxième langue est bien suffisante, du moins au début. Il faut enseigner aux enfants des règles d'hygiène, et engager des logopèdes en suffisance.

Enfin, une règle me paraît essentielle: ne pas dépasser 20 pour cent d'étrangers par classe et même par école.

Deux expériences satisfaisantes ont eu lieu en matière d'intégration des immigrés. La première est celle de la classe expérimentale pour enfants turcs, à l'école primaire 28/29 de la rue Masui, grâce aux subventions du Conseil de l'Europe et du ministère de l'Éducation nationale. La seconde est celle des «élèves tuteurs»: un «grand» de cinquième ou de sixième primaire s'occupe des bambins de 6 à 7 ans, ce qui parvient généralement à briser la mentalité d'échec lors du démarrage des apprentissages.

Ils sont évidemment plus en confiance avec un enfant à peine plus âgé.

Puis-je vous rappeler, Monsieur le Ministre, que l'abaissement des normes, dans l'enseignement maternel — le secondaire en aurait bien besoin aussi d'ailleurs, dans certains cas, à Bruxelles —, était annon-

cé, dans la déclaration gouvernementale, comme un objectif prioritaire?

Toujours à l'ULB, vous avez déclaré, selon la presse, que vous envisagiez le dédoublement à partir de seize élèves, dans la première année du secondaire. Cette mesure serait spécialement conçue pour les défaillants de l'enseignement primaire.

Trop d'enseignants sont au chômage. Un abaissement des normes procurerait des emplois, ce qui est un des objectifs du gouvernement. Remarquons également que la différence entre un traitement d'instituteur et celui d'un instituteur mis au chômage ne s'élève guère à plus de 4 000 francs.

En outre, il a droit à deux ans de chômage complet, à charge de l'Etat, et ne cotise plus, en cette qualité, aux allocations familiales à la mutuelle ni à la caisse de pensions. Le résultat final est que la mise au chômage des enseignants n'est nullement intéressante pour le budget global du pays et moins encore pour la qualité de l'enseignement.

Pour en terminer sur ce point, puis-je vous demander quelles sont vos intentions dans ce domaine?

Pensez-vous qu'il vous sera possible, dans votre budget, d'envisager favorablement la demande d'alignement des institutrices maternelles sur celles de l'enseignement primaire?

Par ailleurs, quel est le nombre de repas scolaires distribués dans l'ensemble des réseaux d'enseignement? Cette question étant très technique, je ne vous demande pas d'y répondre immédiatement.

Toutes les garanties sont-elles assurées, du point de vue diététique? Vous n'ignorez pas que notre alimentation est généralement trop riche en graisses et en sucre. Puis-je vous demander si les légumes et les fruits sont distribués en quantités suffisantes?

D'autre part, l'hygiène dentaire de nos jeunes est souvent fort déficiente. C'est évidemment dû, en grande partie, à la quantité, certainement plus importante qu'au temps de ma génération, de bonbons, de chocolat, voire de coca-cola qu'ils absorbent.

Ne devrait-on pas demander aux enfants de se brosser les dents obligatoirement après les repas pris le midi, à l'école? Cela exigerait de la surveillance, certes, mais vous connaissez le coût des soins dentaires. Ce serait peut-être là une façon de réaliser des économies.

Dernière question: pourriez-vous me donner des précisions sur la situation de l'école francophone de Linkebeek pour laquelle le ministre de l'Éducation nationale, secteur néerlandais, avait décidé, il y a quelques mois, de couper les subsides? Les milieux francophones, vous le comprendrez aisément, sont assez inquiets à ce sujet.

Je souhaiterais, Monsieur le Ministre, obtenir une réponse assez claire à cette question car, jusqu'à présent, les renseignements qui me sont parvenus me semblent très confus, comme tout ce qui concerne la périphérie bruxelloise.

Je vous remercie déjà, Messieurs les Ministres, des réponses que vous voudrez bien donner à mon intervention. (*Applaudissements sur les bancs de la majorité.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Hostekint.

De heer Hostekint. — Mijnheer de Voorzitter, Heren Ministers, geachte collega's, vóór enkele weken, bij de bespreking van de begroting van Landbouw, verklaarde een spreker vanop deze tribune gelukkig te zijn dat de vroegere minister van Landbouw was teruggekeerd op hetzelfde departement. Welnu, Mijnheer de Minister, ik ook ben gelukkig dat u minister van Nationale Opvoeding gebleven zijt, omdat u in het verleden reeds bewezen hebt de nog talrijk hangende problemen tot een goed einde te kunnen brengen.

Omdat ik het volste vertrouwen in u stel, Mijnheer de Minister, en ervan overtuigd ben dat u in de mate van het mogelijke de bestaande problemen zult oplossen, veroorloof ik mij uw aandacht in het bijzonder te vragen voor enkele losse opmerkingen en beschouwingen.

Ik zal niet spreken over de normen in het kleuteronderwijs en de bezoldigingen van de kleuterleidsters en het hulpopvoedend personeel, waarvoor de beroering thans zeer groot is. Andere sprekers zullen dit doen of hebben dit reeds gedaan. Neen, Mijnheer de Minister, ik wil mij houden aan enkele losse beschouwingen.

Ten eerste, de schoolgebouwen.

Ik weet dat het departement een grote inspanning doet en dat men bezig is aan de reorganisatie van het Fonds der schoolgebouwen om tot een beter rendement te komen. Maar mijn bekommernis gaat vooral naar het in stand houden in sommige gewesten van een oude gewoonte, om steeds oude fabrieken of magazijnen in te huren voor het rijksonderwijs.

Mijnheer de Minister, de schrik slaat mij om het hart wanneer er in mijn streek, het arrondissement Roeselare-Tielt, ergens een firma over de kop gaat of zich op een nieuwe industriezone gaat vestigen,

want dan is de kans zeer groot dat deze oude verlaten gebouwen, soms meer dan 100 jaar oud, ingehuurd worden door het Fonds der schoolgebouwen tegen hoge huurprijzen om er één of andere afdeling van een RITO of middenschool in onder te brengen, wat de Staat met de nodige aanpassingswerken niet alleen verscheidene miljoenen kost, maar waar onze kinderen weer voor jaren in krotten worden gehuisvest.

Ik vraag u, Mijnheer de Minister, daar een einde aan te maken. Ikzelf heb meer dan 30 jaar in zulke gebouwen gewerkt en mijn kinderen hebben praktisch vanaf de kindertuin in zulke lokalen verbleven.

Ten tweede, het buitengewoon onderwijs.

Dit onderwijs ligt mij nauw aan het hart, omdat ik de laatste 10 jaar van mijn loopbaan in dit onderwijs heb doorgebracht.

En hier, Mijnheer de Minister, vraag ik bijzonder uw aandacht voor de gevolgen van de remwet op het buitengewoon technisch onderwijs, wet van 1969, verlengd door de wet van 11 juli 1973, zoals deze is gewijzigd door de wet van 17 januari 1974.

In West-Vlaanderen bestaat thans één RIBTO (rijksinstituut voor buitengewoon technisch onderwijs) en dit te Marke (Kortrijk), zodat gehandicapte jongens en meisjes per dag soms 80 km heen en terug per bus moeten worden vervoerd.

Ik vraag u de Ministerraad voor te stellen de remwet op te heffen voor het buitengewoon onderwijs, al was het alleen maar voor die plaatsen, verschenen in de brochure « Het Buitengewoon Onderwijs » van minister Calewaert d.d. 26 maart 1973 maar zeker dáár het buitengewoon technisch onderwijs in te richten waar de infrastructuur voorhanden is.

Een tweede opmerking voor het buitengewoon onderwijs betreft de normen van opvoedend hulponderwijzend personeel in de internaten van de medisch-pedagogische instituten van de Staat. De gehandicapte kinderen die in het internaat verblijven, zijn 3 tot 13 jaar. De meesten onder hen kunnen zich alleen niet behelpen en vergen dag en nacht zeer veel zorgen, maar de normen voor het aantal opvoedsters of opvoeders zijn juist dezelfde als in het middelbaar of technisch onderwijs. Ik geef graag toe dat dat elk jaar en vooral het laatste jaar, talrijke afwijkingen worden toegestaan. Zijn de toegestane afwijkingen geen bewijs dat het departement van Nationale Opvoeding overtuigd is dat er bijzondere normen moeten worden opgemaakt voor het buitengewoon onderwijs?

En kan er niet vermeden worden dat er licentiaten of regenten worden aangesteld, maar wel onderwijzersessen en liefst nog kleuterleidsters bijgestaan door kinderverzorgsters?

Een laatste opmerking betreft de kaders van het meester-, vak- en dienstpersoneel geregeld bij de koninklijke besluiten van 23 mei 1967 en 10 november 1967. Hier wil ik het vooral hebben over het dienstpersoneel. Deze koninklijke besluiten bestaan reeds 12 jaar en elk jaar op 1 oktober wordt op basis van de onderrichtingen verschenen in voornoemde koninklijke besluiten de getalsterkte van het dienstpersoneel opgemaakt.

Ik heb zelf 12 jaar de berekeningen gemaakt volgens deze onderrichtingen, maar het is meer dan tijd dat deze koninklijke besluiten worden herzien, want zij stemmen absoluut niet overeen met de werkelijkheid. Enkele voorbeelden:

1 uur per dag voor 80 m² bemeubelde oppervlakte;

1 uur per week voor 700 m² speelplaatsen en speelpleinen;

1 uur per week voor 350 m² grasperken;

3 minuten dienstprestatie voor ontbijt of vieruurtje per leerling — opdienen en reinigen refter inbegrepen. Ik weet uit ondervinding dat dit alles niet mogelijk is.

Mag ik u vragen, Mijnheer de Minister, ook deze koninklijke besluiten in de nabije toekomst aan een nieuw onderzoek te willen onderwerpen, want het gaat hier toch ook over duizenden mannen en vrouwen, die in verschillende scholen hun brood verdienen?

Ziedaar, Mijnheer de Voorzitter, Mijnheer de Minister, geachte collega's, enkele beschouwingen bij het verslag over Nationale Opvoeding. Ik heb de rotsvaste overtuiging dat u, Mijnheer de Minister, in de nabije toekomst voor deze problemen een oplossing zult vinden. *(Applaus op de banken van de meerderheid.)*

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Gijs.

De heer Gijs. — Mijnheer de Voorzitter, Mijnheer de Minister, geachte collega's, eerst en vooral een opmerking voor de heer Moureaux, in verband met zijn klacht over de werking van de commissie. Ik moet de minister gelijk geven: het is natuurlijk de commissie die haar werkzaamheden regelt. De commissie heeft wat sneller gewerkt dan overige jaren maar met het akkoord van de grote meerderheid

van de commissieleden. Het is niet gebruikelijk dat op het ogenblik van de stemming en de bespreking van de artikelen, opnieuw de algemene bespreking wordt geopend.

Wat de begroting betreft, wens ik niet te herhalen wat andere sprekers in dit debat hebben gezegd en wens ik evenmin een overzicht te geven van alle hete hangijzers van de huidige onderwijssituatie.

U hebt trouwens over de meeste van die punten in uw interessante inleiding gesproken. U hebt zelfs voor vele van die problemen reeds een oplossing in het vooruitzicht gesteld.

Afgezien van de nieuwe problemen die zich onlangs hebben voorgedaan, zoals uw aankondiging van de verandering van het geschiedenisonderwijs in het rijksonderwijs, de vermindering van het aantal lesuren, zijn de vragen en problemen die door de verscheidene sprekers reeds bij de vorige begrotingen werden geformuleerd, dezelfde gebleven en de meeste daarvan zijn nog actueel. Ook rekening houdend met het vrij gevorderde uur en het aantal nog ingeschreven sprekers, beperk ik mij tot enkele beschouwingen over de manier waarop in ons land het onderwijsbeleid wordt gevoerd waarbij ik geen enkel inhoudelijk aspect zal behandelen.

Ik was van plan enkele vragen te stellen over het hoger niet-universitair onderwijs, onder meer over de instituten voor hoger handelsonderwijs, maar ik zal dat voor een betere gelegenheid bewaren.

Gisteren wees collega Coppieters erop dat er zowat een schoolstrijd in de lucht hangt.

Het Schoolpact heeft niet geleid tot een ware schoolvrede, dit wil zeggen een constructieve vrede die ten goede komt aan alle leerlingen en alle scholen. Die conclusie mogen wij nu reeds trekken. Het Schoolpact heeft er eerder toe geleid dat de schoolstrijd is omgevormd tot een soort gewapende vrede die op ieder ogenblik kan onttaarden in een koude, of zelf een warme schooloorlog, wat wij niet hopen.

In uw inleiding hebt u zelf de wens uitgesproken, Mijnheer de Minister, dat de Schoolpactcommissie, via een nieuwe werkwijze, zou worden omgevormd van een remmend instrument tot een stimulerend instrument. Dat wijst erop dat u misschien dezelfde bekommernis hebt als ikzelf, namelijk een gewapende, en bijgevolg verlammen- de vrede te doen evolueren naar een echte en constructieve schoolvrede.

Met een nieuwe werkwijze alleen, kan men dat doel niet bereiken. Wij leven nu in een crisistijd. De crisis is niet beperkt tot de materiële middelen, maar ook en wellicht hoofdzakelijk te vinden op het vlak van de overtuigingen, de sociale en individuele waardeschalen. Het is noodzakelijk dat een nieuwe bezieling ons schoolwezen inspireert, waarbij wij vooral naar de toekomst moeten kijken, en oude ideologische tegenstellingen die niet meer met de werkelijkheid overeenstemmen, terugbrengen tot hun ware dimensie.

De strijd tussen de ideologische machtsblokken, waar de heer Coppieters ook over gesproken heeft, is voor een deel ook een strijd met een fictieve inzet.

Zij die de school nog zien als een middel om de geesten van de toekomstige generatie te bezitten of onder controle te houden, hebben blijkbaar het contact met de dagelijkse werkelijkheid van het schoolleven verloren, en hebben blijkbaar geen oog voor de televisie, de invloed van de massamedia, in het algemeen, de groepsvorming bij de jongeren en dergelijke meer.

Ik ben een overtuigd voorstander van het vrij onderwijs. Hier maak ik een opmerking aan het adres van de afwezige heer Moureaux. Voor mij heeft het geen belang of dat vrije onderwijs nu christelijk of anders is geëngedeerd. Ik zie niet in waarom mijn collega's en ikzelf niet zouden applaudisseren voor een minister die iets goeds doet voor een vrije school of universiteit, zelfs al is die instelling anders geëngedeerd dan wij. Ik meen dat wij nog te veel in achterhaalde categorieën blijven denken.

Ik ben en ik blijf een voorstander van het vrij onderwijs, maar ook van een onderwijsnet dat door het Rijk wordt ingericht en dat het globale onderwijsaanbod verrijkt en corrigeert.

Het bestaan van verschillende onderwijsnetten kan de gemeenschap ten goede komen op voorwaarde dat niet te veel energie verloren gaat aan steriele strijd, op voorwaarde ook, daar hebben mijn collega's voldoende op gewezen, dat leerkrachten en leerlingen, en de scholen, op gelijke wijze behandeld worden door de overheid, ongeacht het net waartoe ze behoren. Dat is een ideaal dat nog niet is bereikt.

Ik hoop met u dat de leden van de Schoolpactcommissie akkoord zullen gaan met een aantal principes die, samen met de nieuwe werkwijze waarover u hebt, inderdaad zullen leiden tot de uitvoering van de maatregelen die de grootste ongelijkheden zullen uitschakelen en een uitgangspunt vormen voor een constructieve aanpak van een

vernieuwd onderwijsbeleid, aangepast aan de werkelijke uitdagingen van de onmiddellijke en de verdere toekomst.

Bij de debatten naar aanleiding van de vorige begrotingen heb ik er telkens de nadruk op gelegd dat de motivatie, de inzet en de verantwoordelijkheidszin van de leerkrachten belangrijker zijn dan formele pedagogische systemen en methodes. Vorig jaar heb ik erop gewezen dat onderwijsmethodes van vijftig en zelfs honderd jaar geleden niet veel slechter waren dan de huidige op voorwaarde dat de leerkrachten erin geloofden en er zich voor inzetten. Dit geldt nog steeds. Ik heb de indruk dat precies deze kwaliteiten bij de leerkrachten in de loop van de jongste jaren erop achteruitgaan en dit zonder onderscheid tussen de netten. Dit verontrust mij.

Mijn fractievoorzitter heeft daarstraks met nadruk gewezen op de toenemende bureaucratie en centralisatiedrang in uw departement. Ik steek daarvoor geen beschuldigende vinger uit naar u, Mijnheer de Minister, want dit proces is reeds jaren aan de gang. Het stemt wel tot nadenken. Het beheer van een mastodontdepartement zoals dat van Nationale Opvoeding is niet eenvoudig, vooral wanneer rekening wordt gehouden met uw dubbele opdracht. U moet enerzijds optreden als vertegenwoordiger van de inrichtende macht van een belangrijk net, wat u er automatisch toe brengt er ook de verdediger van te zijn, voor zover u zich daartoe niet van nature geroepen voelt, terwijl u anderzijds ook verantwoordelijk bent voor al het onderwijs dat in ons land wordt verstrekt.

De toenemende centralisatie van het onderwijsbeleid en de daarmee gepaard gaande bureaucratie houden een gevaar in voor de toekomst van ons onderwijs dat traditioneel van zeer goede kwaliteit is. Dit laatste wordt dikwijls onderschat.

De degelijke kwaliteit van ons technisch onderwijs bijvoorbeeld is één van de factoren die veel buitenlandse ondernemingen er mede hebben toe aangezet zich in ons land te vestigen. Ons onderwijs is goed omdat veel mensen er zich persoonlijk hebben voor ingezet. Om dit zo te houden moeten wij zorgen dat de noodzakelijke aanpassingen en vernieuwingen werkelijk naar de geest worden toegepast. Dit wil zeggen dat wij moeten beletten dat vernieuwingen beperkt blijven tot louter formele maatregelen en het veranderen van etiketten. Een dergelijk proces vergt een zekere tijd. Het is ook noodzakelijk een inspanning te doen om de leerkrachten, de directies en iedereen die bij het opvoedingsproces betrokken is opnieuw te motiveren en te bezielen. Met de huidige bureaucratische vormen van besluitvorming en met de rem van een steeds byzantijner wordende nationale Schoolpactcommissie waar soms over het geslacht van de engelen wordt gediscussieerd, is een dergelijke herbezieling niet mogelijk.

Het huidig ongenoegen dat heerst in alle onderwijskringen is niet alleen te beperken tot overwegingen inzake tewerkstelling en renumratie. Dit is wel belangrijk maar er zijn diepere oorzaken. Het gevoel dat de ruimte die aan de opvoeder wordt gelaten om zich persoonlijk en op zijn eigen manier te wijden aan zijn opdracht, steeds nauwer wordt, het overstelp wordt door nieuwe reglementen, regels en richtlijnen, kortom, de verplaatsing van de verantwoordelijkheden van de basis naar de top van de hiërarchie kan niet anders dan frustratiegevoelens opwekken, in de eerste plaats bij die leerkrachten die aan hun taak nog een bredere betekenis wensen te geven dan alleen maar een middel om een inkomen te verwerven.

Mijnheer de Minister, het onderwijsbeleid is voor de toekomst van ons land even belangrijk, zonet belangrijker, dan het energiebeleid. Het is een investering die gerust een vijfde van onze totale rijksbegroting mag vormen, op voorwaarde dat iedere frank juist wordt besteed. Een toenemend beroep op de gemeenschap voor de financiering van alle onderwijsnetten moet noodzakelijkerwijze gepaard gaan met een strengere en preciezere controle en met een toename van het aantal te respecteren normen. Maar anderzijds moet opnieuw meer ruimte vrijkomen voor initiatieven, ook op pedagogisch vlak, vanuit de individuele scholen en vooral vanuit de schoolgemeenschappen die u in het vooruitzicht hebt gesteld. Alle pedagogische vernieuwingen en initiatieven hoeven niet per se door Brussel te worden geïnspireerd, georganiseerd en opgelegd, zoals collega Windels deed opmerken. Wanneer een beroep wordt gedaan op de hulp van de gemeenschap voor een pedagogisch of schools initiatief, hebt u natuurlijk de plicht te oordelen, eventueel te beslissen of het initiatief wordt gesteund of begeleid.

Ik hoop dat de rationalisatie en de programmatie van het basisonderwijs en secundair onderwijs geen bijkomende stap zullen betekenen in de richting van een nog sterkere centralisatie van de besluitvorming. Uw uitlatingen omtrent de uitbouw van grote schoolgemeenschappen stemmen me tot een voorzichtig optimisme.

Ik meen dat u hebt begrepen dat men ook in het rijksonderwijs er goed zou aan doen meer verantwoordelijkheid te laten aan de schoolgemeenschappen en dit ook op pedagogisch vlak.

Ook uw mededeling over de regeling van het probleem van de middenstandsopleiding in het raam van de verlenging van de leerplicht, wijst erop dat u gelukkig de extreme centralisatie en concentratie van de pedagogische bevoegdheid niet als een alleenzigmakend middel beschouwt en dat u dit zelfs niet nastreeft.

Ik hoop dat we er inderdaad zullen toe komen de werkwijze en de geest van de nationale Schoolpactcommissie drastisch te veranderen, zonet heeft deze commissie geen zin en kunnen wij beter de hele problematiek opnieuw voor het Parlement brengen waar ze niet minder of niet meer gepolitiseerd zal zijn dan in de nationale Schoolpactcommissie.

De nationale Schoolpactcommissie moet inderdaad worden omgevormd tot een instrument voor de vestiging van een blijvende schoolvrede die de voorwaarde is voor de verdere uitbouw van een degelijk onderwijssysteem, aan de werkelijke huidige en toekomstige noden aangepast. Deze ombuiging van de werking van het beleid moet ook bijdragen tot de verbetering van de besluitvorming. Ik denk aan de besprekingen in de nationale Schoolpactcommissie over punten die nu nog aan de agenda staan, als de rationalisatie en programmatie van het lager en secundair onderwijs, het leerlingenvervoer en de hoge raad voor het pluralistisch onderwijs. Ik heb het gevoel dat wij daar al zo lang over spreken dat wij uitgaan van een situatie die stilaan is achterhaald, dat de sociale en economische toestand zo evolueert dat wanneer wij bijna tot een oplossing komen de basisgegevens zodanig veranderd zijn dat wij bepaalde punten opnieuw moeten behandelen. Deze wijze van werken is beslist niet doelmatig.

Mijnheer de Minister, ik hoef niet te herhalen dat er een malaise is in de onderwijswereld, wat duidelijk bleek uit dit debat, en zeker niet dat mijn partij teleurgesteld is. U hebt wellicht nog niet de kans gehad uw stempel volledig te drukken op het onderwijsbeleid. Zowel onze hoop als onze vrees berusten nog hoofdzakelijk op intentieverklaringen die wel eens verkeerd worden geïnterpreteerd, dat geef ik grif toe. Onze hoop is op u gevestigd voor een ombuiging van het beleid, ook naar de vorm. Omdat deze werkelijke vernieuwing naar de vorm nog niet was aangeraakt in dit debat, achtte ik nuttig dit te doen. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

M. le Président. — La parole est à M. Bataille.

M. Bataille. — Monsieur le Président, Monsieur le Ministre, chers collègues, fréquentant souvent les milieux scolaires, ayant fait partie, durant de nombreuses années, du jury central et, de plus, chargé de cours dans une école secondaire et technique où j'ai enseigné dans le degré inférieur et supérieur pendant plus de trente ans, j'aimerais faire remarquer que le niveau d'instruction des élèves abordant le secondaire baisse d'année en année et, qu'en outre, dans certaines communautés scolaires, le climat laisse vraiment à désirer.

A la sortie du primaire, les enfants ne savent ni s'exprimer ni rédiger. Ils ne connaissent plus la politesse la plus élémentaire; ils attendent tout de la société et ne semblent pas disposés à faire pour elle quoi que ce soit.

Quoi d'étonnant? Sur le plan purement humain, qui les élève, les encourage à l'effort, à la persévérance, à l'altruisme? Les textes des livres de langue maternelle, à tous les degrés du primaire, sont absents de tendances éducatrices ou moralisatrices. On ne parle plus aux élèves de civisme, encore moins de patriotisme. La *Brabançonne* est oubliée.

Je me souviens de mon école primaire communale et rurale où, chaque semaine, une maxime était écrite au tableau noir et, chaque jour pendant cinq minutes, le maître nous invitait à l'appliquer.

Je sais que les temps ont changé, que tout a évolué. C'est inéluctable. Mais il est des choses qui en évoluant se dévaluent... et c'est là le mal.

Les enfants d'aujourd'hui comme ceux de demain ont droit à l'éducation et à l'instruction, ces deux notions étant inséparables. Les maîtres doivent donner l'exemple et enseigner ensuite: l'honnêteté, le civisme, le goût de l'effort, le goût du travail et la persévérance.

Dans ce domaine, un revirement doit se faire, et ceci n'est pas une question de budget: c'est une nouvelle impulsion à donner!

Dernièrement encore, le recteur Michot, de l'Université libre de Bruxelles, déclarait: «Il serait dommageable que l'enseignement ne soit finalement perçu que sous l'angle de la dépense.» De nombreux domaines permettent de faire des économies. Ne les faisons pas sur le dos des élèves.

Permettez-moi d'insister sur le climat qui doit régner dans l'enseignement. Certes, ce climat dépend de la qualité des enseignants, du nombre de jours de classe et d'heures de cours par semaine, du nombre d'élèves par classe, du type d'enseignement: traditionnel ou renouvelé. Mais si des améliorations interviennent, il faut cependant garder

un fil directeur, ce qui ne semble pas avoir été le cas depuis une vingtaine d'années.

Au chapitre premier de la politique du bien-être dans la déclaration gouvernementale, je lis: «La politique de l'enseignement offrira à tous les jeunes gens une possibilité d'épanouissement humain et une formation adaptée».

Ce sont de belles phrases, mais les parents et les enseignants veulent des décisions qui leur permettent de donner le coup de barre nécessaire et de faire de nos élèves d'aujourd'hui les hommes de demain.

Il me revient que les repas scolaires, dans de nombreux établissements, laissent à désirer. Ce service de repas pris à l'école est hautement apprécié dans notre société moderne où hommes et femmes travaillent au-dehors et y prennent leur repas; il est très utile que l'enfant, lui aussi, ait son repas complet à midi. Mais ce repas doit répondre aux normes alimentaires les plus élémentaires: trop souvent il se compose de frites grasses, de peu de viande, de sauces «équivoques» et rarement de légumes. Dans d'autres cas, c'est la préparation qui est mal soignée, les denrées étant valables.

Il faudrait une surveillance plus efficace.

Comme les normes de vitamines, de matières minérales, d'acides aminés sont suffisamment connues, cela ne constitue pas un problème. La meilleure prophylaxie exige une alimentation équilibrée.

J'attire aussi votre attention, Monsieur le Ministre, sur le prix du repas. Il ne peut être entièrement gratuit. L'école n'est pas là pour nourrir les enfants, et si certains subsides sont accordés pour les repas, ils doivent être les mêmes pour les deux réseaux d'enseignement. C'est la justice la plus élémentaire.

J'en viens au troisième problème: celui des internats.

Bon nombre de parents, pour une série de causes légitimes, veulent mettre leur enfant dans un internat. Ils doivent pouvoir trouver un internat correspondant à leurs opinions philosophiques ou religieuses. Le libre-choix doit donc être garanti efficacement. Mais les internats de l'enseignement libre survivent au prix de nombreuses difficultés... Il faut tout faire pour éviter leur suppression, car ils sont l'objet d'une discrimination. Pour preuves: ils ne reçoivent pas de subsides de fonctionnement; ils ne reçoivent pas de subsides pour le personnel éducatif; ils ne reçoivent pas de subsides pour le personnel administratif; ils ne reçoivent pas de subsides pour le personnel ouvrier; ils sont exclus de fonds de garantie pour les constructions.

Or les internats sont indispensables à la démocratisation de l'enseignement, pour plusieurs raisons: géographiques, familiales et pédagogiques.

Pour des raisons géographiques d'abord.

La distance entre le domicile et l'école peut empêcher certains élèves de poursuivre les études qui sont indiquées pour eux; cette situation peut encore se présenter davantage si la rationalisation de l'enseignement aboutit à une plus forte concentration des établissements d'enseignement.

Pour des raisons familiales, ensuite.

L'internat constitue souvent la seule issue pour les enfants de familles désunies; de familles dont les deux parents travaillent à l'extérieur; de familles qui ne sont pas en mesure de prendre leurs responsabilités pour l'éducation de leurs enfants; de familles qui, pour des raisons diverses, ne peuvent assurer à leurs enfants la tranquillité indispensable à l'étude.

Pour des raisons pédagogiques, enfin.

L'internat peut être indiqué pour des élèves qui ont des difficultés dans leurs études. L'internat est la seule solution pour des élèves qui veulent suivre une formation qui n'est dispensée que dans un nombre restreint d'endroits. L'internat peut également s'imposer pour des enfants de faible santé. Enfin, il faut relever le logement trop à l'étroit de certaines familles, où l'étude régulière est impossible.

Mon collègue, M. Lutgen, vous a exposé les raisons pour lesquelles les familles placent leurs enfants dans les internats, tant dans l'enseignement de l'Etat que dans l'enseignement subsidié. Aussi, je ne m'y attarderai pas. J'aimerais cependant vous signaler que des inégalités existent encore aujourd'hui. Je vous en ai déjà touché un mot. Plusieurs de mes collègues vous ont demandé, Monsieur le Ministre, que le gouvernement libère le Fonds des constructions scolaires pour l'enseignement subsidié. La situation actuelle est fort déséquilibrée et il importe de la modifier sans tarder.

Mais il est aussi des inégalités de traitements des internes. Dans l'enseignement de l'Etat, provincial et communal, les parents des in-

ternes paient à peine les frais de nourriture. Le minerval demandé ne couvre probablement pas un quart du coût réel par internes de l'enseignement de l'Etat.

Dans l'enseignement libre, par contre, l'Etat n'accorde absolument aucune subvention aux internats, à l'exception des homes pour enfants et des instituts médico-pédagogiques. Les pouvoirs organisateurs doivent donc, dans toute la mesure du possible, faire peser tous les frais d'internat sur les parents. Et, étant donné l'impossibilité d'imposer une telle charge aux parents, les pouvoirs organisateurs se voient contraints de laisser périliter leurs bâtiments et de maintenir l'internat avec la seule collaboration de religieux de plus en plus vieillissants et surchargés, sans aucune rétribution.

La situation actuelle est donc différente dans l'enseignement de l'Etat et dans l'enseignement libre. Il est clair que, dans de telles circonstances, il est impossible aux internats de l'enseignement libre de se maintenir en vie.

Mais l'internat touche aussi le problème de l'emploi. Supprimer les internats de l'enseignement libre dans toute la Belgique équivaldrait à supprimer l'emploi de 4 300 personnes rétribuées aujourd'hui de façon privée. Déjà, par une rationalisation établie entre 1973 et 1978, 115 internats ont été supprimés, 53 en régime néerlandais et 62 en régime français. Recourir aux mêmes normes d'engagement de personnel que dans l'enseignement de l'Etat permettrait par contre, si cela vous intéresse, Messieurs les Ministres, de créer 5 000 emplois nouveaux.

Enfin, le travail pédagogique des éducateurs n'est pas reconnu au plan social, n'est pas apprécié au niveau professionnel. De plus, il n'est pas valorisé.

Je voudrais enfin insister sur un aspect de l'enseignement technique que je voudrais plus proche de la réalité. En effet, l'importance essentielle de la formation technique dans notre société est marquée. L'inspecteur Bertrand de l'enseignement technique de l'Etat, lors d'une journée à Steenokkerzeel, déclarait que «les techniciens sont les victimes d'une dictature ministérielle formée de pédagogues, de psychologues et de littéraires».

Pour tous ces points soulevés, vous serez, je l'espère, Messieurs les Ministres, les ministres de tous. D'avance, je vous en remercie. (*Applaudissements sur les bancs de la majorité.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Nauwelaerts.

De heer Nauwelaerts. — Mijnheer de Voorzitter, Heren Ministers, geachte collega's, tijdens de bespreking van de onderwijsprojecten in de anticrisiswetten voorspelden we de huidige crisissituatie in de onderwijsmilieus. De kleuterscholen en het basisonderwijs: iedereen weet dat de demografische evolutie een voortdurende geboortedaling aanduidt. In Vlaanderen werden in het schooljaar 1969-1970 het grootste aantal kleuters ingeschreven, namelijk 284 082. Sindsdien verminderde het aantal voortdurend. Prognoses wijzen uit dat de daling nog verder doorgaat. Voor het schooljaar 1978-1979 noteren we 232 210 kleuters. Voor 1979-1980 wordt het totaal wellicht: 229 937. Men mag aannemen dat in een tijdspanne van vijftien jaar het leerlingenaantal met 25 pct. zal gedaald zijn.

In Wallonië blijft het leerlingenaantal in de kleuterscholen sedert 1969-1970 stabiel. Deze situatie wordt verklaard door de vaststelling dat in Wallonië de geboortedaling eerder was ingezet dan in Vlaanderen. Momenteel wordt daar de verder schrijdende geboortedaling gecompenseerd door leerlingen van vreemde nationaliteit.

Door het verminderen van het aantal leerlingen verminderen ook de uitgaven van de Staat voor de werkingskosten in het kleuteronderwijs. Het aantal verloren gegane klassen kan voor de periode 1969-1970 tot 1977-1978 in Vlaanderen geraamd worden op ongeveer 1 900 klassen. Dit aantal zal openen tot ongeveer 2 559 klassen in 1983-1984 als de huidige normen gehandhaafd blijven.

Tot daar in enkele statistieken de dramatische toestand geschetst voor het kleuteronderwijs in Vlaanderen.

De huidige regering beloofde handhaving en zelfs verbetering van de tewerkstelling in het onderwijs en tevens de verbetering en de individualisering van de pedagogische opvang van leerlingen. Nadrukkelijk werd beloofd dat voorrang zal worden verleend aan de verlaging van de normen in het kleuteronderwijs, een maatregel die we absoluut willen zien ingaan vanaf 1 september 1979.

Hopelijk moeten we het voor de laatste maal in de Senaat onderstrepen hoe onlogisch, hoe onverantwoord het nog steeds blijft dat honderden kleuterleidsters moeten gaan stempelen, terwijl in overbevolkte klassen om bijstand wordt gesmeekt.

Alle pedagogen wensen meer aandacht voor individualisering en socialisering. Enerzijds dient elke kleuter aangepakt te worden volgens zijn mogelijkheden, anderzijds worden gezamenlijke opdrachten in groepjes sterk aanbevolen. We kennen toegewijde kleuterleidsters die het zeer pijnlijk aanvoelen dat ze onvoldoende aandacht kunnen besteden aan kinderen met minder taalvaardigheid.

Statistieken leren ons dat thans een gemiddeld aantal kleuters wordt genoteerd van meer dan 24 per leerkracht. Als huidige regeling voor het bepalen der klassen wordt het gemiddeld aantal aanwezige leerlingen geteld per halve dag, gedurende de eerste dertig kalenderdagen, te rekenen van het begin af van het schooljaar. Het bestaan van klassen koppelen aan de gemiddelde aanwezigheid in de eerste dertig kalenderdagen is een zeer betwistbare procedure. Enkele concrete vaststellingen: veel kinderziekten bij jonge kleuters breken juist uit in die eerste maand; sommige ouders nemen nog vakantie in september; groepen kinderen van gastarbeiders komen vaak zelfs eerst begin oktober na vakantie op school; het schoolbezoek van de jongste kleuters is meermaals zeer onregelmatig, precies in die eerste schooldagen.

Het huidige systeem leidt vooral tot overbevolkte kleuterklassen in het midden van het schooljaar. We hebben persoonlijk toestanden vastgesteld die waarlijk onaanvaardbaar zijn voor onze welvaarts-generatie. We hebben een kleuteronderwijzeres zien rondtollen in een klas met 45 kleuters. We weten dat afwijkingen op de regels kunnen worden toegepast, maar die geschieden niet steeds overal in dezelfde mate. Hierbij dient nog onderstreept te worden dat meerdere kleuterscholen niet kunnen beschikken over hulpkrachten of kinderverzorgsters.

Leerrijk zijn de normen van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn; daar steunt men eveneens op de ingeschreven peuters en niet op de gemiddelde aanwezigheid. Voor 100 bedden heeft men daar 5 kleuterleidsters, 5 kinderverzorgsters, 2 verpleegsters en 1 sociale verpleegster. Een kleuterschool met hetzelfde aantal kinderen heeft recht op slechts 4 kleuterleidsters.

We vernamen dat de ministers nieuwe normen plannen. In plaats van splitsing der klas vanaf 31 leerlingen, zou er gedacht worden aan 26 kleuters en zo verder: 55, 80, 105, 130. Maar zou het niet mogelijk zijn het systeem van de dagelijkse gemiddelde aanwezigheid, we blijven het herhalen, te vervangen door het aantal ingeschreven kleuters?

Een bijkomend probleem: het is duidelijk dat de inrichtende machten, bij splitsing van de klassen, ook over lokalen moeten beschikken. Hier botsen we dan weer op de bouwstop, die, ten minste voor essentiële behoeften, dient doorbroken te worden. De opheffing van een onverantwoorde scholenstop is een « must » in het jaar van het kind.

De nieuwe klasnormen voor het kleuteronderwijs zullen beletten dat honderden betrekkingen wegvallen. Is dat geen ideale vorm van zinvolle tewerkstelling?

Als de regering nog minder kleuterleidsters wil laten stempelen, dan kan men eveneens de gelijkstelling realiseren voor het pensioenregime van wereldlijke en geestelijke leerkrachten. We vermoeden dat meerdere senatoren niet weten dat thans nog steeds bejaarde kleuterleidsters verplicht worden langer in dienst te blijven om een pensioen te kunnen verwerven. Pedagogisch en sociaal is dat zeker niet verantwoord.

Vergeten we ook niet dat de studieopleiding van de kleuterleidsters met een paar jaren werd verlengd. Zou het dan ook niet billijk zijn dat aan een weddeaanpassing wordt gedacht?

Maar het allernoodzakelijkste, Mijnheer de Minister, is de essentiële aanpassing van de klasnormen. We rekenen erop dat ze zonder verwijl zullen starten op 1 september aanstaande, dat zal ons toelaten kleuterleidster niet langer met een « lange ij » te schrijven.

Tijdens het schooljaar 1978-1979 telden we in ons lager onderwijs 509 064 leerlingen. In 1979-1980 voorziet men er 495 432. Door deze vermindering met 13 632 leerlingen worden het volgend schooljaar in het Vlaams lager onderwijs nogmaals 681 opdrachten voor onderwijzers bedreigd.

In 1978 noteerden we ongeveer 600 miljoen directe besparingen voor de basissector omwille van het dalend geboortecijfer. Het is dus zeker aangewezen de gevolgen van de denataliteit op te vangen door betere pedagogische maatregelen in te schakelen.

Hierbij denken we aan de taakleraar in de aanpassingsklassen, aan het echt vrijgesteld schoolhoofd, aan bijzondere leermeesters en aan hulppersoneel, ook in kleinere scholen.

Graag prijzen we minister Ramaekers voor de wijze pedagogische beslissing: het handhaven van de aanpassingsklassen en het starten tijdens vorig schooljaar met het schoolhoofd zonder klas voor scholen met 180 leerlingen. We kennen flinke resultaten van taakleraren, die een helende opdracht vervulden voor leerlingen met tijdelijke

moelijkheden. We hopen dat het schoolhoofd zonder klas zal worden vrijgesteld van systematische vervangingsopdracht. En dient de plaatsvervanger van het schoolhoofd nog absoluut via het buitengewoon tijdelijk kader te worden aangeworven?

Het klasvrij maken van het schoolhoofd en het inschakelen van een taakleraar zagen we ook zeer graag proportioneel toegepast voor kleinere scholen. Misschien a rato van bijvoorbeeld 2 uur per gesubsidieerde klas. En waarom ook niet voor een leermeester lichamelijke opvoeding? Het zijn voorstellen die volledig passen in de optie: nuttige tewerkstelling.

Een rationalisatie van het gehele basisonderwijs zou gepland zijn tegen het schooljaar 1981-1982. Ondertussen werkt men in meerdere basisscholen met bedreigde « hangende » klassen. We pleiten, tijdens deze huidige overgangperiode, voor verlenging van dat één genadejaar, zeker als door het afschaffen van bedoeld studiejaar naar een graadklas dient overgeschakeld te worden.

Vele jaren spreekt men over een nationale regeling voor het leerlingenvervoer. Daarover werd ook hier herhaaldelijk reeds gesproken. In de huidige begroting werd een krediet van 30 miljoen ingeschreven voor het inrichten van een nationale dienst. Mogen we van de minister vernemen of er nu vlug een met ongeduld verwachte schikking volgt?

Op alle onderwijsniveaus beschikt men over administratief personeel, soms zelfs zeer uitgebreid. Alleen het basisonderwijs blijft daarvan verstoken. Mijnheer de Minister van Tewerkstelling, daar ligt voor u een dankbaar onontgonnen terrein.

Vorig jaar hadden wij er nog voor gewaarschuwd dat het beperken van het aantal lestijden voor de leerlingen van het secundair onderwijs heel wat reacties zou uitlokken.

Waarschijnlijk zal niemand de pedagogische waarde van deze maatregel betwisten, maar men had vooraf de mogelijke gevolgen moeten onder ogen nemen in verband met de tewerkstelling van het personeel, en dit vooral in het technisch secundair onderwijs, waar de reductie van 38 naar 32 lestijden nog dramatischer aankomt dan in het algemeen onderwijs. Nu het in deze pijnlijke crisisperiode ons aller grote bekommerning moet zijn « duurzame werkplaatsen te creëren en zeker te beschermen, begrijpt men in onderwijskringen niet dat thans het werklozencijfer nog dreigt opgedreven te worden door de vermindering van het aantal lesuren juist nu in te voeren.

De reductie van het aantal lestijden mag daarenboven geen supplementaire discriminatie worden tussen de verschillende onderwijsnetten. Voor type I worden in aanpassingen voorzien via VSO-schikkingen. Maar de beloofde richtlijnen voor type II hebben we nu, einde mei, nog niet gezien. De maatregelen moeten dringend bezorgd worden. Laattijdige vakantie-improvisaties met verrassende ministeriële circulaire, die door het personeel « vakantiekloppen » worden genoemd, moeten definitief tot het verleden behoren. Vele leerkrachten uit het technisch onderwijs leven in de onzekerheid, onder de druk van een dreigende afdanking. Dit kan de kwaliteit van het onderwijs niet ten goede komen.

In verband met het reduceren van de lessenroosters willen we hierbij de speciale aandacht vragen voor de uurvermindering bij de vorming van technische leerkrachten. Hoe kan bijvoorbeeld een beroepsregentes, die voorheen een tweejarige cyclus volgde met wekelijks 40 lesuren, een zelfde opleidingsniveau bereiken met 32 lesuren per week? Of denkt men aan een driejarige studiecycclus?

Het is anderzijds zeker positief dat in de verlengde schoolplicht progressief wordt voorzien van 1 september 1980 af. Dit is een zeer belangrijke beslissing voor onze kansarme jongeren. Maar die planning vergt een ingrijpende herstructurering van het beroepsonderwijs, die dringend ernstig dient voorbereid te worden. We moeten hiervoor een vernieuwde polyvalente beroepsopleidingsvorm creëren, zoals senator Mesotten op bladzijde 13 van zijn uitmuntend verslag ons verder raak aanduidt.

We menen dat in het secundair onderwijs momenteel circa 52 pct. der studenten technisch onderwijs volgen, waarvan 20 pct. beroepsonderwijs. Zonder twijfel dient gestimuleerd de algemene vorming in het secundair onderwijs beter te verzorgen dan voorheen. Maar daarnaast willen we evenzeer sterk onderstrepen, dat, zeker vanaf circa 16 jaar, méér aandacht dient geschonken te worden aan een steeds degelijker en voortdurend aangepaste technische opleiding! Moet in dit kader ook niet gedacht worden aan de herwaarding van de leraar technische vakken en de leraar beroepspraktijk?

En wanneer zullen jongens en meisjes, die een getuigenschrift van beroepsonderwijs verwerven, ook recht hebben op gebeurlijke werklozensteun, evenzeer als gediplomeerde jongeren van meestal meer gegoeude ouders?

Een functie van leerkracht mogen vervullen, zowel in het basis- als in het secundair onderwijs is een zeer belangrijke vertrouwensop-

dracht. We weten evenwel dat door de huidige tijdsomstandigheden en door een ondermijnende gezagscrisis verscheidene leerkrachten vroegtijdig begeven. We kennen ook persoonlijk oudere, idealistische leerkrachten, die zich letterlijk naar de pensioentijd sleepten. Eens die limiet bereikt begaven hun krachten voor immer, een verdiende rust beleefden ze niet meer...

Kan in het kader van verjonging van het onderwijskorps niet worden gedacht aan een versoepeling van de pensioenleeftijd? Vooral oudere vrouwelijke leerkrachten zouden vervroegd pensioen nemen als hun die kans werd gegund. Misschien ligt hier ook een oplossing voor een part-time opdracht met behoud van verworven pensioenrechten na een te bepalen aantal dienstjaren?

Als besluit: de denataliteit bedreigt de tewerkstelling op alle onderwijsniveaus, maar biedt ook de unieke kans kwaliteitsverbetering tot stand te brengen in het onderwijs.

We verwachten vooral onmiddellijk maatregelen voor de kleuterleidsters, we verwijzen ook naar mogelijkheden via uitbreiding van schoolhoofden zonder klas, taakleraars, speciale leermeesters, administratief personeel in het lager onderwijs. Zonder verwijf diene maatregelen genomen te worden om de tewerkstelling in het secundair onderwijs veilig te stellen zowel in type I als in het type II.

Hierbij mag het technisch onderwijs zeker niet worden vergeten.

Heren Ministers, de leerkrachten, de leerlingen en de ouders zullen u zeer dankbaar zijn voor de positieve beslissingen. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan Mevr. Panneels.

Mevr. Panneels-Van Baelen. — Mijnheer de Voorzitter, Heren Ministers, geachte collega's, nauw verbonden met het Nederlandstalig onderwijs te Brussel zou ik in verband hiermede enkele overwegingen in het midden willen brengen.

In het degelijk verslag van de heer Mesotten, vinden wij bij de uiteenzetting van de minister slechts in totaal 4 regels over het Nederlandstalig onderwijs te Brussel. Op pagina 3 lezen wij: «Nieuw zijn ook de kredieten voor toelagen onder vorm van talenpractica aan de gesubsidieerde Nederlandstalige inrichtingen voor basisonderwijs in Brussel-Hoofdstad. Deze kredieten bedragen 31,5 miljoen.»

Wij zijn de minister hier zeer dankbaar voor, alhoewel dit reeds een belofte was, gedaan naar aanleiding en ter compensatie voor de wederinvoering van de vrijheid van het gezinshoofd en tevens opgenomen in het verslag aan de Koning in 1971, ondertekend door de toenmalige minister van Nationale Opvoeding, de heer Vermeylen. Ik citeer even de tekst: «Een wetsontwerp zal de toelating verlenen in het arrondissement Brussel-Hoofdstad vanaf het eerste leerjaar lager onderwijs facultatieve lessen in de gesproken tweede taal in te richten naar rato van twee uren per week. Verder zullen alle lagere scholen, die ten minste zes klassen tellen, zowel de Franstalige als Nederlandstalige, ten laste van de rijksbegroting uitgerust worden met een eenvoudig taallaboratorium.»

De rijkscholen kregen ondertussen de beloofde apparatuur maar de subgesubsidieerde scholen wachten nog steeds in de hoop dat het dit jaar werkelijkheid zal worden.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Men heeft 8 jaar moeten wachten tot ik ben gekomen om hieraan een gevolg te geven.

Mevr. Panneels-Van Baelen. — Dat is juist, Mijnheer de Minister. Er werden wel verschillende beloften ingewilligd.

Men kreeg de verlaging van ontdubbelingsnormen in het lager onderwijs Brussel tot en met de zesde klas die definitief werden koninklijk besluit van 22 september 1977.

Op 23 augustus 1978 werden deze gunstnormen vastgelegd voor het kleuteronderwijs.

Nochtans heeft het Nederlandstalig onderwijs te Brussel om stand te houden ook Brusselse normen nodig voor het secundair onderwijs.

De geest van de gunstmaatregelen die in 1971 werden toegestaan zijn niet gerealiseerd door alleen deze normen toe te passen op het kleuter- en lager onderwijs alleen. Het doortrekken van deze normen tot het secundair onderwijs is zuivere logica. Vlaamse kinderen in Brussel moeten, zowel in het secundair als in kleuter- en lager onderwijs, dezelfde kansen en studiemogelijkheden als alle jongens en meisjes in Vlaanderen.

Naar ik meen te weten, zou de minister toch iets willen doen in die richting.

Mijnheer de Minister, u weet dat het Nederlandstalig onderwijs te Brussel zeer gelukkig is met deze Brusselse normen voor het kleuter-

en het lager onderwijs, maar u weet ook dat het nog grote moeilijkheden inhoudt.

Boven de zesde klas lager onderwijs (85 leerlingen) moet een Vlaamse school te Brussel voor een zevende klas de nationale normen van 155 leerlingen halen. Voor het kleuteronderwijs zijn 35 leerlingen voldoende voor 3 kleuterklassen. Wil men echter een vierde klas oprichten, dan moet men 50 leerlingen meer hebben, dit wil zeggen 85 leerlingen.

Het is zeer duidelijk dat onder deze voorwaarden het haast onmogelijk is om een vierde kleuterklas of een zevende klas lager onderwijs op te richten.

Toch zouden wij de aandacht van de geachte minister hierop willen vestigen, vooral in het vooruitzicht van de komende rationalisatie. Hierbij zouden tal van begeleiders hun ambt zien verloren gaan.

Een voorbeeld ter illustratie: Twee scholen, een meisjes- en een jongensschool, hebben beiden een Franstalige en een Nederlandstalige afdeling. De ene school neemt de Franstalige jongens en meisjes, de andere de Nederlandstalige. Op dit ogenblik hebben beide scholen zes klassen Nederlandstalige onderwijs. Bij fusie bekomen ze rond de 170 leerlingen voldoende om een zevende klas op te richten met het gevolg zwaar bevolkte klassen waardoor de kwaliteit van het onderwijs vermindert en hier vijf arbeidsplaatsen verloren gaan.

Hieruit blijkt klaar en duidelijk dat aangepaste fusienormen zich opdringen bij het samensmelten van twee of meerdere lagere of kleuterscholen, dit met het oog op de rationalisatie.

Rationalisatie moet een soepele herstructurering mogelijk maken. Dit betekent dat in het kader van één school een aantal klassen moeten kunnen worden ondergebracht op één inplantingsplaats en een aantal andere klassen op een andere inplantingsplaats zonder daarom telkens de zes leerjaren te moeten organiseren. Op die wijze is het mogelijk dat een voldoende spreiding van Nederlandstalige instellingen te Brussel gewaarborgd blijft. Een rationalisatie te Brussel mag geen aanleiding zijn tot het opgeven van inplantingspunten — alleen in geval dit werkelijk voordelig blijkt te zijn.

Bepaalde wijkscholen moeten kunnen blijven beantwoorden aan het verlangen van Nederlandstalige ouders in hun buurt te beschikken over nabije scholen voor kleuters en eerste graad. Deze wijkscholen zouden dan wel als afzonderlijke eenheden kunnen worden beschouwd voor de bepaling van het aantal leerlingen wanneer zij als kleuterschool of lagere school van de eerste graad meer dan 750 m langs de weg gelegen zijn van een andere vestigingsplaats van deze school of van een andere school van dezelfde keuze en van dezelfde taalrol.

Dit geldt eveneens voor de lagere school tweede en derde graad met een afstand van 1 500 meter. Deze afstandselementen zijn eveneens ontleend aan het verslag aan de Koning.

Een soepele herstructurering houdt tevens in dat men over de gemeentegrenzen van de 19 heen kan werken. Zo zou ook voor onze Nederlandstalige kinderen in Brussel de mogelijkheid bestaan onderwijs te krijgen van een leermeester lichamelijke opvoeding en van leraars in aanpassingsklassen waarvan ze nu verstoken blijven. Voor de rijkscholen was dit reeds mogelijk. Deze herstructurering ligt helemaal in de geest van het koninklijk besluit van 5 mei 1971; namelijk gelijke kansen op onderwijs, opvoeding en begeleiding als voor de Franstalige kinderen, ook al impliceert dit een leerlingenvervoer.

Rationalisatie houdt logisch in dat scholen aanspraak kunnen maken op de Fondsen voor scholenbouw. Maar zolang de werkingstoelagen leerlinggebonden blijven biedt een dergelijke rationalisatie weinig of geen mogelijkheid of uitkomst voor Nederlandstalige scholen te Brussel. In Brussel zijn de meeste scholen, omwille van de noodzakelijke spreiding, minder bevolkt en zeker niet in staat om aangegane leningen af te betalen. Indien geen andere oplossingen gevonden worden, zullen een aantal scholen, zelfs met vereist leerlingenaantal, om financiële redenen moeten verdwijnen. Waartoe dienen dan alle «aangepaste maatregelen»? Wat met de ene hand gegeven wordt, wordt met de andere teruggenomen.

Zoals het Nederlandstalig onderwijs te Brussel voorkeurnormen kreeg, zou ik ook willen pleiten voor klasgebonden werkingstoelagen. Zij kunnen immers op geen enkele steun rekenen binnen Brussel. Daarbij stellen wij vast in welke huizen — soms menonwaardig — leerlingen moeten schoolgaan.

M. R. Gillet. — Ce que vous dites n'est pas exact, Madame. Les écoles flamandes dans les communes bruxelloises reçoivent tout le soutien des autorités communales bruxelloises.

Mevr. Panneels-Van Baelen. — Mijnheer Gillet, ze zijn niet goed gehuisvest. Ik ken dergelijke scholen.

M. R. Gillet. — Je suis échevin de l'Instruction publique. Je suis donc au courant et le ministre vous fera la même déclaration que moi.

De heer De Kerpel. — In Sint-Pieters-Woluwe misschien, maar niet in Schaarbeek. Laten wij dan maar zwijgen over de toestand in Schaarbeek. Daar doet men alles opdat de kinderen niet naar een Nederlandse school zouden gaan.

De heer Vandezande. — Het is altijd hetzelfde.

Mevr. Panneels-Van Baelen. — Uit ondervinding weet ik dat ze er gaan, omdat ze er graag zijn, omdat de slechte behuizing gekompenseerd wordt door goed onderwijs, degelijke begeleiding en omdat de leraars er hun vrienden zijn.

We hopen dat Vlaanderen zich hier ook mild toont tegenover Brussel want op begrip van de Franstaligen kan zelfs nimmer meer worden gerekend — bedenken we even de uithangborden aan Nederlandstalige scholen in een bepaalde Brusselse gemeente.

Rationalisatie moet te Brussel aanleiding zijn tot het oprichten van een soort « Contactcommissie voor scholenbouw » om een rationeel vestigingsplan van schoolse infrastructuur tot stand te brengen. Door een dergelijk vestigingsplan moet het geheel van de Vlaamse gemeenschap zelf kunnen beslissen over de al dan niet noodzakelijkheid van nog op te richten nieuwe Vlaamse scholen. Het is overduidelijk dat er op dit ogenblik meer dan voldoende Nederlandstalige scholen zijn. Dit belet nochtans niet dat bepaalde inplantingen onder leiding van een dergelijke contactcommissie beter zouden overgebracht worden naar nieuwe woonwijken. Scholen in wijken, door Nederlandstalige inwoners verlaten, kunnen dan overgebracht worden naar volkrijker buurten zonder daardoor nieuwe concurrentieel vestigingen tot stand te zien komen.

Mijnheer de Minister, wat betreft de bevolking van de kleuterschool, zou het gemiddelde aanwezige kleuters moeten worden gewijzigd door het aantal ingeschrevenen. Indien dit niet haalbaar is zou men toch beter een andere maand als referentienorm uitkiezen, dan wel de maand september, om de aanwezige kleuters te tellen.

Immers, in september zijn er nog een groot aantal kleuters in verlof — de kleinsten sukkelen met aanpassingsmoeilijkheden en blijven dan al meer thuis — ook werd vastgesteld dat er in die maand veel ziekten zijn. Daarbij is deze maand juist bepalend voor de aanstelling van het kleuterpersoneel. Deze maatregel is niet alleen belangrijk voor Brussel maar is van nationaal belang.

Een bekend Vlaamse journalist schreef onlangs: « De allereerste verdediging van het Vlaams onderwijs te Brussel bestaat erin aan alle kinderen gelijke kansen te bieden zonder enige vorm van discriminatie. » Ter attentie van de heer Moureaux: deze discriminatie schuilt ook in het feit dat Vlaamstalige ouders uit ideologische overwegingen dikwijls genoopt worden een Franstalige school te kiezen omdat zij niet over een gelijkaardige Nederlandstalige school in een redelijke nabijheid beschikken.

M. R. Gillet. — Chez moi, c'est l'inverse. Ce sont les francophones qui vont dans les écoles gardiennes flamandes parce qu'elles sont moins fréquentées.

De heer Vandezande. — Het zou tijd worden!

Mevr. Panneels-Van Baelen. — Gelijke kansen kunnen dus gewaarborgd worden door een strikte gelijke behandeling van overheidswegen van de verschillende onderwijsnetten.

Mocht het vrij onderwijs zijn bestaande scholen mogen vormen tot hoof- en wijscholen en daartoe de nodige onderhoudstoelagen krijgen, dan zou de aantrekkingskracht van onze Vlaamse scholen gewaarborgd zijn. Tot daar, Mijnheer de Minister, de Brusselse onderwijsproblemen die ik wilde toelichten.

Wij vernamen onlangs via de pers dat er op een nationale onderwijsdag werd gezegd: « Het kabinet staat nog steeds op het standpunt dat scholen met minder dan 282 leerlingen als zelfstandige eenheid moeten verdwijnen. »

In het kader van de rationalisatie worden deze scholen waarschijnlijk opgevangen in een scholengemeenschap. Nochtans sta ik zeer angstig tegenover de « te grote scholen. » Is er nog contact met de ouders in verband met de problemen van hun kinderen? Worden de kinderen geen nummers?

In het geciteerde verslag vinden we tevens dat alles in het werk moet gesteld worden en de mogelijkheid geschapen om kinderen te volgen en te begeleiden. Is dit alles mogelijk in de grote school?

In de kleinere school is er kans om vrij en vriendelijker te werken met de kinderen. Het is bijna sadistisch nog de lof te zwaaien van de kleine school als men ziet hoe de ene na de andere sneuvelt. De kleine school in het dorp of in de stadswijk lijkt mij de enige plaats waar onderwijs en opvoeding (twee woorden die voor mij één woord zijn) hartelijk, eerlijk, niet opdringerig of ambitieus bij het kind kunnen komen. Een school als een grote thuis met aangepaste leefregels waarbij kinderen en leraars zich goed voelen. Als de school moet voorbereiden op het leven, waarom maakt men er dan fabrieken van?

Een goede school moet een goede gemeenschap zijn van kinderen en volwassenen. In zulke school zal het minder begaafde kind niet stikken omdat het geen genie is.

Wat betreft de basisscholen lezen wij in het verslag:

« Sommige basisscholen hebben geen kleuterafdeling, andere wel. Samenvoeging zou een ongezonde vorm van wedijver kunnen veroorzaken. Heeft de minister al gedacht aan maatregelen om zulks te voorkomen? De minister erkent dat er problemen rijzen van lokalen, van mee in te schakelen kleuterleidsters en van basisschoolleerkrachten die anders zullen moeten gaan optreden. »

Tot daar het verslag.

Verder citeerde ook de minister in de commissie dat er verschillende modellen uitgewerkt moesten worden. Dit werd nimmer opgenomen in het verslag, wellicht door een kleine vergetelheid. Ik duid het de geachte verslaggever niet ten kwade maar ik vind het toch belangrijk het hier nog eens te herhalen.

Door de idee geïntegreerde basisschool in te schrijven in het ontwerp van definitief rationalisatieplan voor lager en kleuteronderwijs worden vergaande beleidsopties genomen die tot een grondige hertekening van de onderwijskaart aanleiding kunnen geven, te meer omdat meteen een nieuwe interpretatie gegeven wordt aan een aantal fundamentele principes waarop de schoolvrede in dit land is gesteund.

Een onderzoek van de bestaande toestand in het Vlaams landsge-deelte leert ons, op basis van officiële statistieken over het schooljaar 1977-1978, o.m. het volgende:

— Op een totaal van 2 812 lagere scholen zijn er 796, of 28 pct., zonder kleuterafdeling;

— Anderzijds bestaan er 310 autonome kleuterscholen op een totaal van 2 294 instellingen op kleuterniveau, of 14 pct.;

— Belangrijk is dat van de 753 lagere gemeentescholen er 400, of meer dan 53 pct., zijn die geen kleuterafdeling hebben.

— 84 van de 437 gemeentelijke instellingen voor kleuteronderwijs, of 19 pct., zijn autonoom.

De hoger geciteerde cijfers doen ons nadenken over de gevolgen in ons land. Deze optie bevat des te meer springstof als wij weten dat vooral vele van de bestaande gemeentelijke jongenscholen zijn die geen kleuterafdelingen hebben. De realisatie van de geïntegreerde basisschool in een schoolgemeenschap over de netten heen, op basis van een pedagogisch contract, lijkt een mogelijke en aanvaardbare formule indien men per se de pedagogische autonomie van de twee niveaus wil doorbreken.

Welke weg men met onze scholen ook opgaat, hoe men hun pedagogische acties ook reorganiseren wil, als noodzakelijk blijft: de participatie van de leerkrachten aan alle beslissingen tot samenwerkingsakkoorden, samensmeltingen, fusies, overnamen.

Er mag geen beslissing worden getroffen over de hoofden heen. Alle betrokken partijen zullen moeten trachten afstand te nemen van vooroordelen, misverstanden en gevoelheden. Principes mogen geen alibi's worden.

Waar het op aankomt, is dat eerlijk de beste oplossing wordt gezocht voor alle betrokkenen. Algemene oplossingen moeten worden vermeden, want de realiteit wordt bepaald door concrete mensen, in concrete situaties en met concrete middelen en mogelijkheden.

Mijnheer de Minister, zeker heeft een en ander een budgettaire weerslag, doch de demografische evolutie is nu eenmaal een realiteit, die bij gebrek aan soepele opvang vanwege de overheid gans het systeem op de helling kan zetten. Aangezien rampen moeten worden vermeden, dient mijns inziens deze budgettaire inspanning geleverd, waarbij niet uit het oog mag worden verloren, dat de gunstige weerslag in de sector van de tewerkstelling met daaraan toegevoegd de overlegde reorganisatie, deze operatie vrijwel tot nul kan herleiden.

Mijnheer de Minister, u heeft de leiding over een moeilijk departement, zeker in de huidige omstandigheden, nochtans durf ik te hopen dat u welwillend de verschillende voorstellen wilt onderzoeken ten

bate van onze jeugd die meer dan ooit behoefte heeft aan degelijk onderwijs en begeleiding. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Bascour.

De heer Bascour. — Mijnheer de Voorzitter, Heren Ministers, geachte collega's, na de uiteenzettingen van collega Vandersmissen en van de andere sprekers zal mijn betoog zich hoofdzakelijk beperken tot wat nog altijd het VSO wordt genoemd, maar dat de officiële naam kreeg «onderwijs van het type I». Het is niet de eerste keer dat ik over het VSO handel en wellicht zal het ook niet de laatste keer zijn.

Vooraf wil ik een ander probleem stellen dat ik persoonlijk zeer belangrijk acht — dat betekent geenszins dat het probleem van het VSO niet belangrijk zou zijn —, omwille van een serie principiële redenen, omwille van communautaire redenen, omwille van het waarborgen van het behoud van de werkgelegenheid, omwille van de kwaliteit van alle vormen van onderwijs — wat toch onze prioritaire zorg moet zijn — en tenslotte omwille van de rationalisatie en de programmatie waarvan tot op heden maar bitter weinig in huis is gekomen. Het betreft het probleem van de spreiding van de onderwijsbevoegdheden over verschillende departementen.

Ik zou een voorstel van tussenoplossing ter overweging willen geven.

Uit een enquête georganiseerd in 1975 bleek dat ten minste 17 ministeriële departementen op hun begroting kredieten hebben ingeschreven die verband houden met onderwijs, recyclage van eigen personeel, middenstandsonderwijs, RVA-opleiding enz. Wellicht zijn er nog meer. Maar aangezien het vrij utopisch voorkomt om met één pennetrek het geheel van alle onderwijs- en vormingsactiviteiten in één enkel departement onder te brengen, zijn wij van mening dat tenminste, zowel in de nationale regering als in de toekomstige gemeenschaps- of deelregeringen, een interministerieel comité zou moeten worden opgericht dat elk nieuw initiatief inzake onderwijs zou moeten doorlichten alvorens de betrokken minister toestemming zou krijgen tot de inrichting ervan over te gaan.

Deze doorlichting zou vooral lopen over het uitschakelen van dubbel gebruik, het mogelijk gemeenschappelijk gebruik van infrastructuur en het nastreven van een vergelijkbare pedagogische aanpak.

In een latere fase zou hetzelfde ministerieel comité moeten onderzoeken of in de huidige bestaande opleidingsvormen geen interdepartementale rationalisatie, met dezelfde aangehaalde doelstellingen, mogelijk is. Het is mijns inziens een belangrijk probleem dat ik even wou aansnijden. Ik hoop, Mijnheer de Minister, dat u zo vriendelijk zult zijn ons uw visie ter zake bekend te maken.

Ik wil tevens nog een paar woorden zeggen in verband met de instelling van deeltijdse arbeid in het basisonderwijs — de heer Nauwelaerts heeft daarover zoëven ook gesproken — en de invoering van een eindeloopbaanverlof zonder wedde voor de bijambten en aanpassing van de pensioenwetgeving voor het onderwijzend personeel. Maar hierover zal ik thans niet uitweiden, gezien ik eerstdaags, misschien vandaag nog indien de voorzitter het zou toestaan, een voorstel van wet zal indienen, u kunt het mede ondertekenen, collega Nauwelaerts, dat deze doelstellingen wil verwezenlijken, doelstellingen en maatregelen waardoor het aantal werklozen in de pedagogische sector drastisch zou kunnen worden verminderd, zonder de uitgaven te verhogen, en met de zekerheid dat de maatregel een vrij grote vrijwillige respons zou opleveren vanwege het betrokken personeel.

Nu wil ik het meer bepaald hebben over het specifiek probleem van het VSO. Het minste wat er kan worden over gezegd is dat het VSO naar buiten werd gebracht op een ogenblik dat het verre van rijp was en dat het de grootste moeilijkheden heeft om zich van zijn kinderziekten te ontdoen. Ik vraag mij af of wij nog van kinderziekten kunnen spreken, gelet op het feit dat de essentiële punten van het VSO ten minste door vier opeenvolgende ministers van Nationale Opvoeding nog steeds worden betwist.

Verontrustend is ook dat de onderwijswereld meer en meer namen plakt op instructies die van uw kabinet komen en dat onze onderwijzers de indruk krijgen dat zelf het misschien wel anders zou willen, maar dat u door uw kabinetsomgeving — ik speel als klankbord van hetgeen ik hoor in de onderwijswereld — op wegen wordt geduwd waarvan uzelf echt niet van houdt.

Ik mag het u ronduit zeggen, Mijnheer de Minister, u zult het mij zeker niet ten kwade duiden.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Ik vind het niet netjes mijn kabinet in dit debat te betrekken.

De heer Bascour. — U mag het niet op die manier bekijken. Ik breng uw kabinet hier niet in opspraak. Ik heb de documentatie vóór mij. Ik heb alleen het klankbord willen zijn van wat ik iedere dag in de onderwijswereld verneem.

Maar, Mijnheer de Minister, omdat u het toch ter sprake brengt, ik wou er eerst niets over zeggen, wijs ik erop dat ik nooit eerder heb geweten dat een kabinetschef een populair weekblad en nu zelfs het officiële informatieblad van het departement van Nationale Opvoeding gebruikt om denkbelden te verkondigen waarvan u nog steeds kunt zeggen dat zij niet de uwe zijn.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Het is de minister die verantwoordelijk is voor de politiek die wordt gevoerd.

De heer Bascour. — Daaraan twijfel ik niet.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Dat lijkt inderdaad geen twijfel. Wanneer mijn kabinetschef in een populair weekblad schrijft en zijn minister gaat daarmee akkoord, dan moet u dit hier niet ter sprake brengen want de betrokken persoon kan zich hier niet verdedigen.

Wanneer u het wenst, kunnen wij daarover een privé-gesprek houden.

Ik ben tien jaar in het Parlement. Nooit heb ik geweten dat een kabinetschef hier in opspraak wordt gebracht of becristiseerd.

De heer Bascour. — Ik breng hem niet in opspraak, Mijnheer de Minister. Ik heb gezegd dat ik nog nooit geweten heb dat men een officieel informatieblad gebruikt om standpunten te verdedigen waarvan u kunt zeggen dat het uw ideeën niet zijn.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Dat is mogelijk, Mijnheer Bascour.

De heer Bascour. — Ik kom nu tot het meer technische aspect van mijn betoog, dat voor het grootste deel betrekking zal hebben op wat men «het herbronnen van het VSO» noemt.

Laten wij uitgaan van de probleemstelling. Toen uw voorganger, minister De Croo, zijn ambtstermijn begon in 1974, moest de laatste fase worden afgewerkt van de structurele invoering van het VSO in het rijksonderwijs. Dit betekende dat in een laatste reeks scholen diende te worden overgeschakeld en dat zinvolle combinaties moesten worden bepaald in de determinatiegraad.

Wij herinneren eraan dat in 1974 in het rijksonderwijs een sterke anti-VSO-stroming bestond die dankbaar profiteerde van de initiale tekorten om de principes zelf te bekampen. Deze stroming duurt onverminderd voort in de gesubsidieerde vrije sector.

Op structureel vlak kan worden aangestipt dat de invoering met één jaar werd vertraagd. Intussen werd een grondige studie gewijd aan de geformuleerde kritieken en werden, gespreid over twee jaar, verbeteringen uitgewerkt. Na breedvoerige consultatie van alle betrokkenen — voor het eerst in de geschiedenis ook van de basis —, werd de bijsturing progressief ingevoerd. Deze structuur vond ruime instemming.

Op organisatorisch vlak bestond een perfecte eensgezindheid tussen het Franstalig en het Nederlandstalig kabinet waarbij met alle betrokken instanties werd gewerkt aan het opstellen van de nodige koninklijke besluiten. Dat was in de zogenaamde maandagochtend-commissies.

Op methodologisch en pedagogisch gebied werden maatregelen uitgevaardigd onder meer met betrekking tot de evaluatie en de voorgeschreven documenten per vak.

De ministeriële directieven lieten aan de leidende functionarissen voldoende ruimte om op eigen terrein volgens een wel bepaald schema deze instructies uit te werken. Elke leerplancommissie is haar eigen weg gegaan zonder zich te bekommeren om het geheel.

Wanneer men nu spreekt van bijscholing betreffende evaluatie en klasseraad, dan zij het duidelijk dat de leraars van een klasseraad eerst elkaars pedagogische taal moeten verstaan en begrijpen, met andere woorden men moet het dringend eens worden over de noodzakelijke uitvoeringsprocedures die de verschillende pedagogische stelsels ons bieden. Dan pas kan men aan decentralisatie denken.

Een typisch voorbeeld, Mijnheer de Minister: men vraagt de leraar een appreciatie uit te drukken in relatie tot de gestelde doelstellingen. Afhankelijk van het vak zal men de doelstelling anders rangschikken in waarde omdat het pedagogisch denken anders gestructureerd is. Als de leraars elkaars taal niet begrijpen, hoe wil je dan dat de klasseraad laten functioneren, hoe wil je dan dat de ouders een rapport begrijpen?

Uit deze beschouwingen zijn twee conclusies te trekken:

Er is nog heel wat werk aan de VSO-winkel; de ware problemen zijn nog niet systematisch aan bod gekomen, met nieuwe structuren brengt men geen onderwijsvernieuwing.

De structuur op zichzelf heeft misschien niet zo een groot belang. Men mag echter het vertrouwen niet beschamen, zoniet bereik je nooit het inhoudelijke en daarover gaat het tenslotte.

Ik wens nog de aandacht te vestigen op de afnemende graad van consultatie en inspraak in de onderwijssector. Wij kunnen volledig instemmen met het permanent herdenken van ons levensconcept en van het onderwijs dat er deel van uitmaakt. Wij vinden dat zulks, om het met uw eigen woorden te zeggen, Mijnheer de Minister, op een behoedzame wijze moet gebeuren.

Maar wat stellen wij thans vast? Dat de leerkrachten geconfronteerd worden met een nieuwe vorm van inspraak: de circulaires *bis*, *ter* en *quater*. Bijvoorbeeld op 8 maart 1979 werd een werkdokument verspreid dat op 16 maart 1979 in de vorm van een circulaire werd herwerkt. Op 30 maart verscheen een *bis*-circulaire met de mededeling dat de *ter*, en zo nodig de *quater*, zouden volgen.

Mijnheer de Minister, er wordt nogal met circulaires gegoocheld. Ik breng dit geenszins in verband met de woorden die de CVP-fractieleider, de heer Leemans, heeft gebruikt. Hij had het over een « pedagogischelaar ».

Wanneer men dan toch tot herbronning wilde overgaan, had men ernstig moeten consulteren. De manier waarop deze consultaties zijn gebeurd, hoe belangrijk die ook zijn, acht ik onaanvaardbaar.

In de eerste plaats was er de consultatie van de inspectie. Een zeer beperkt goed uitgekozen groepje werd gehoord. Niet eens alle ideologieën waren vertegenwoordigd. Niet eens alle vakbonden konden aan bod komen. Ik zal het niet hebben over de documenten die er niet waren, maar naar het schijnt — ik heb daar geen bewijs van, maar die geruchten doen de ronde en ik geef ze u voor wat ze waard zijn, Mijnheer de Minister, — kwamen die documenten terecht bij een directeur-generaal die ze achterhield en bij een inspecteur-generaal die in het buitenland vertoefde. Zeg nu niet dat ik die mensen hier aanval, want dat is niet zo; ik deel u zeer eenvoudig mede, wat ik gelezen heb. Ik kan die berichten uiteraard niet controleren. Ik hoop dat wij ooit tot openbaarheid van de administratieve documenten zullen komen, zoals dit zelfs in de kleinste gemeente van ons land het geval is, waar ieder raadslid steeds inzage kan krijgen van alle documenten. Op dat ogenblik zou ik die geruchten kunnen controleren.

In de tweede plaats is er de consultatie van het gemeenschappelijk front. Men zou beter spreken van de consultatie van de ACOD alleen, want het liberaal syndicaat wordt systematisch geweerd en de CURO vertegenwoordigt in het rijksonderwijs geen 5 pct.

In de derde plaats is er de consultatie van de inrichtingshoofden. Ik verwijs naar wat op de VUB in verband met die consultaties gezegd werd bij monde van de heer Schoeters, voorzitter van de vriendenkring, die trouwens scherp heeft geprotesteerd en als zijn mening te kennen gaf dat die vorm van consultatie te verwerpen was.

In verband met de ministeriële circulaires, doe ik u opmerken, Mijnheer de Minister, dat deze vertraagd worden tot een discussiedocument. Daardoor kan men het vertrouwen zeker niet herstellen, vertrouwen dat u met inzet en toewijding wil nastreven en dat wij liefst zo vlug mogelijk hersteld willen zien.

Wat nu het VSO nog betreft zouden we het in de eerste plaats willen hebben over de principes.

Bij de inleiding en *π*-otivering der bijsturing onder uw voorganger werden de VSO-principes zoals omschreven in de memorie van toelichting bijgevalen en gerespecteerd. Zulks werd uitvoerig gecommentarieerd in het document dat ter raadpleging werd verspreid. In een latere bijdrage werd aangetoond dat de bijsturing volledig in de lijn ligt van de resoluties van de Raad van Europa en zelfs bepaalde aspecten beter accentueert.

In weerwil van deze argumenten beweert u, Mijnheer de Minister, in uw beleidsnota dat de beginselen verwaterd zijn, en traditionele elementen na 74 geïnfilterd werden.

Nadere precisering hierover wordt niet gegeven, tenzij de beginselen die richtinggevend zullen zijn voor uw beleid: terugkeer naar het modulair systeem; groter polyvalente vorming; rationele verdeling van studierichtingen over regionale eenheden; herdenken van beroepssecundair onderwijs in de optiek der verlengde leerplicht; begeleiding van de leerkrachten; uniformiseren en daarna veralgemenen van het VSO.

De principes, benadrukt in de nieuwe circulaires zijn: verdaging van de studiekeuze, polyvalente vorming, vermijden van vroegtijdige specialisatie, differentiatie in de opleiding.

Wij moeten echter vaststellen dat de beginselen opgesteld door de overleg- en verbeteringscommissie volkomen worden genegeerd.

In de teksten over de rationalisatie van het secundair onderwijs en ook in de nieuwe doelstellingen wordt de veralgemening van het VSO in het vooruitzicht gesteld.

De rationalisatietekst spreekt van 1983. Met het oog daarop zou u verregaande toegevingen hebben gedaan aan het vrij onderwijs inzake de normen. Wij durven nogmaals te betwijfelen of dit wel de goede methode is.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Spijtig dat de heer Leemans hier niet meer aanwezig is. Die heeft juist het omgekeerde gezegd.

De heer Bascour. — Ik stel u de vraag. Ik veronderstel dat u de opmerkingen van de heer Leemans zoudt bevestigen, vervolledigen of tegenspreken.

De woordvoerder van het vrij onderwijs heeft al verklaard dat hij zulke garanties niet kan geven en dat er op het ogenblik gewerkt wordt aan een bijsturing van het VSO in het vrije net met 1980 als streefdatum. Om tot een echte convergentie te komen ware het dus logischer geweest een eventuele bijsturing gelijktijdig door te voeren met het vrije net. Deze voorstellen werden afgewimpeld als een vertragsmanoeuvre.

En toch is overleg meer dan noodzakelijk. Wij zijn daar allen van overtuigd. De commissie heeft moeizaam een akkoord bereikt over een tekst waarin de verschillende netten het eens zijn over de principes, en dat betekent ook heel wat. Die tekst is erg recent, hij dateert van 16 februari 1979.

Mijnheer de Minister, u heeft het zelfs niet nodig geoordeeld, wordt weer beweerd, de resolutietekst te raadplegen. Ik vermeld dat hier opdat u de gelegenheid zou krijgen om dit recht te zetten als het niet juist is.

De overlegcommissie heeft dus wel degelijk werk verricht maar we vrezen dat de principes niet zullen overeenstemmen met de verdoken politieke achtergronden van de omstreden circulaires.

Verder zou ik nog even willen spreken over de toepassing van deze beginselen, daarbij een aantal aspecten beklemttonend die ik als belangrijk beschouw.

Wat betreft de vrije keuze tussen het lineair en modulair systeem hebben wij de indruk dat de zaken in een wit-zwartverhouding worden voorgesteld.

De Nationale Raad van het Rijksonderwijs heeft in 1975, reeds onduidelijkzinnig stelling genomen voor een blokkensysteem. Het is nochtans gebleken in het eerste VSO-systeem dat de leerlingen in feite niet kunnen kiezen zoals dat voorgespiegeld wordt. Kiezen in de oriënteringsgraad betekent ofwel kiezen voor 4 jaren, wat een lineair systeem van 4 jaar betekent, of in het 5e jaar opnieuw kiezen, wat overeenstemt met een leerstofachterstand van bepaalde vakken. Een ander alternatief is er niet.

Opportunistisch, zonder verantwoordelijkheidszin, moeten wij de nieuwe visie bestempelen die erin bestaat de scholen zelf hun systeem te laten kiezen. We zullen dus zoveel combinaties hebben als scholen. Wat dan met de convergentie? Hoe zal een leerling in een andere school zijn begonnen studie ongehinderd kunnen voortzetten?

Deze nieuwe kijk op de zaak is een duidelijke illustratie van de onzekerheid die heerst over het hele gebeuren. Het modulaire systeem, waar men zo hoog mee uitpakt, wordt prijs gegeven en aan het oordeel van de scholen overgelaten. Het systeem wordt helemaal versnipperd als men weet dat zelfs de klasseraad mag oordelen over het « zinvol » zijn.

Een ander probleem betreft het uitstellen van de vrije studiekeuze dat in feite is gebaseerd op het inhalen van opgelopen achterstand. Het huidige systeem is gebouwd op differentiatiemogelijkheden aangegeven in sporen. De wetenschappelijke richting van de oriënteringsgraad is bijvoorbeeld zo polyvalent dat niet minder dan 5 richtingen van de determinatiegraad openstaan zonder overgangsproblemen.

Om de studiekeuze uit te stellen tot na het derde, soms tot na het vierde jaar, werden uren « zelfstandig werk » ingevoerd. Het heeft een methodische waarde maar is tevens een middel om de leerstof te verdiepen zonder voort te schrijven in de leerstof. Het was een geniale vondst om de keuze uit te stellen. Dit mechanisme wordt overboord gegooid en vervangen door inhaallessen en heroriënteringslessen. Wij juichen deze innovatie toe, Mijnheer de Minister, maar niet als middel om de studiekeuze te verdagen.

Een ander probleem waarbij ik even zou willen blijven stilstaan is dat van de polyvalente vorming. Door de reeks veranderingen, verschuivingen en afschaffingen van verschillende vakken of van het

aantal uren, mag men niet stellen dat het onderwijs polyvalenter zou geworden zijn. Men komt eerder tot het besluit dat deze hervorming het onderwijs schromelijk verarmt in verschillende afdelingen. Het zijn niet de uren van complementaire activiteiten die hier iets kunnen verhelpen.

In meerdere gevallen is de nieuwe toestand armer dan in de toestand van het klassiek onderwijs. Wordt immers de afdeling wetenschappen B niet afgeschaft? In tal van centra van ons land zaten daar de beste leerlingen in gegroepeerd.

Natuurlijk kan deze afdeling wel opnieuw gevormd worden door Latijn te nemen in de complementaire activiteiten in de afdeling wetenschappen. Dit brengt echter een verlies van 1 uur Latijn mee tijdens de eerste oriëntatie en van 2 uur, tijdens het tweede jaar. Hier had men een duidelijk polyvalente vorming: de leerlingen konden nadien zowel de richting klassieke als talen kiezen, als wetenschappen. Nu zullen ze uiterst moeilijk nog de klassieke richting kunnen nemen.

De aardrijkskunde en de geschiedenis afschaffen of terugschroeven in talrijke richtingen is één van die andere pedagogische blunders van de hervormers, en kan zeker niet aangehaald worden in het voordeel van een polyvalente vorming.

Een ander zorgenkind is het VSO-beroepsonderwijs. Ik ga hierover niet uitweiden daar collega Nauwelaerts dit probleem reeds heeft aangehaald. Toch wil ik er nog één zaak aan toevoegen. Er wordt ons medegedeeld dat het ministerie van Sociale Voorzorg en de RVA nog altijd functioneren met reglementen afgestemd op het traditioneel onderwijs. Meisjes uit de familiale afdeling en jongens uit de tuinbouwrichtingen VSO hebben geen recht op werklozensteun.

Alvorens te besluiten betreffende het VSO, zou ik nog even blijven stilstaan bij de kwaliteitsverbetering van het onderwijs. Wij willen objectief zijn en erkennen dat het urenkrediet, de recyclage van de leerkrachten tijdens de werkuren en een ingebouwd stelsel het heroriënteringsstelsel ten goede kan komen aan het onderwijs.

Maar wij mogen u niet verhelen dat het stelsel urenkrediet aanleiding kan geven tot heel wat willekeur. Welke leraar zal hiervan profiteren en welke niet? Hoe zal de administratie dit controleren? Zullen de leerlingen niet gebruikt worden om de leerkrachten uren te verschaffen?

Dit zijn zovele vragen.

Om u te tonen dat wij de zaken objectief bekijken, zou ik zeker niet willen voorstellen dat uw voorganger gelijk had toen hij het zogenoemde VSO een bepaalde richting wilde uitsturen, maar ik wil nog veel minder aannemen dat u zelf nu uiteindelijk op de goede weg bent. Wat ik blijf geloven is dat de grote lijnen van het onderwijsbeleid buiten het gepassioneerde politieke veld moeten worden gehouden. Ik hoop dat u hiermee instemt en dat u het onmogelijke zal doen, om dit te verwezenlijken.

Men spreekt nu al ten minste een zestal jaren over de noodzakelijkheid van de oprichting van wat men noemt « de nationale onderwijsraad », wellicht naar het beeld van wat op het gebied van het wetenschappelijk onderzoek in België tot stand werd gebracht. Indien daar geen werk van gemaakt wordt, vrees ik dat alle opeenvolgende ministers zullen blijven « knoeien » — ik excuseer mij voor dit woord — en spijtig genoeg wordt knoeiwerk in onderwijszaken over generaties uitgesmeerd.

Ik weet dat het een moeilijke opdracht zal zijn de juiste bevoegdheden te bepalen van een nationale onderwijsraad, die nu wel een communautaire onderwijsraad zal worden, maar ik zou liever de energie, die gebruikt wordt om per oonlijke denkbeelden door te drijven, aangewend zien om een orgaan tot stand te brengen dat weliswaar de vrijheid van handelen van de minister enigszins zou kunnen beknotten, maar dat hem toch veilig zal stellen voor de permanente aanvallen die blijvend te verwachten zijn indien elk op zijn eentje voortgaat zijn deel van het onderwijs — of wat hij voor zijn deel houdt — gewaagde experimentele wegen te laten opgaan.

Binnenkort begint de inhoudelijke concurrentiestrijd tussen de onderwijssystemen van onze taalgemeenschappen. Vlaanderen heeft behoefte aan het permanent overlegorgaan dat de nationale onderwijsraad moet worden, willen we ook op dit terrein ons bekend initiatiefvermogen en onze erkende werkkraft voor de toekomst veilig stellen.

U weet, Mijnheer de Minister, en dat heeft mijn partij in het verleden voldoende bewezen onder meer in de Schoolpactcommissie, dat we steeds bereid zijn u een welwillende hand toe te steken indien het onze kinderen en de schoolvrede betreft. Ik vraag u dan ook het stadium van de avonturen te verlaten, waar zulks mogelijk is, en resoluut te kiezen voor het gezamenlijk tot stand brengen van een instrument dat, samen met u, de zware verantwoordelijkheid zal dragen

om de toekomst van onze kinderen op een degelijke manier voor te bereiden.

Voor een dergelijke grote inzet kunt u niet, Mijnheer de Minister, kan geen enkele minister van Nationale Opvoeding, alleen blijven sturen. (*Applaus op de liberale banken.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Piot.

De heer Piot. — Mijnheer de Voorzitter, Mijnheer de Minister, geachte collega's, allereerst zou ik me willen verheugen in een van de besluiten die u, Mijnheer de Minister, geformuleerd heeft bij de bespreking in commissie en die ook op duidelijke wijze door de rapporteur in het verslag zijn weergegeven, bladzijden 11-12, en die u hier heeft herhaald, gisteren, bij de inleiding tot het debat.

U kondigde namelijk aan dat u de partijvoorzitters zou contacteren met het oog op het bijeenroepen van de Schoolpactcommissie, en u had vooraf een reeks punten aangehaald die u als prioriteiten zou behandelen.

Persoonlijk zou ik hierbij willen aanstippen dat het toch eens in herinnering mag worden gebracht dat, wanneer betreurd wordt, en terecht — ik kom er trouwens ook nog op terug — dat een hele reeks problemen onopgelost blijven, en dit sinds tal van jaren, zulks niet wijst op tekortkomingen in de Schoolpactcommissie. Het stoort me enigszins wanneer ik u hoor bevestigen, Mijnheer de Minister, dat de Schoolpactcommissie remmend zou hebben gewerkt.

Wat ik hier zeg is fundamenteel niet in strijd met wat andere leden van mijn fractie hebben verklaard. Het is wel een nuancering. Men vergeet wel eens dat deze commissie immers noch de mogelijkheid, noch de bevoegdheid om zelf teksten op te stellen heeft, zelfs niet om ze te beoordelen in technisch opzicht. Haar taak is eenvoudig, maar het is dan ook een enorm belangrijke taak, advies te formuleren over de teksten die haar door andere instanties worden voorgelegd, advies meer bepaald wat de overeenstemming van die teksten met de geest van het Schoolpact betreft.

De teksten moeten dus van elders komen.

En, me inspirerend op de bezorgdheid die in de jongste jaren zo algemeen tot uiting gebracht wordt met betrekking tot de herwaardering van het Parlement, zou ik hierbij even willen de vraag stellen of wij in dit Parlement niet in een te hoge mate uitgegaan zijn van de hypothese dat het Schoolpact, zoniet tot doel, dan toch tot effect moest hebben dat wij ons zouden onthouden van elk parlementair initiatief inzake onderwijswetgeving. Ik meen werkelijk dat ook parlementaire initiatieven, waarbij gefundeerde en evenwichtige formules vooropgesteld worden, welkom zouden zijn.

Maar het is evident dat, in de normale gang van het openbaar leven, de teksten die aan de Schoolpactcommissie moeten worden voorgelegd, hoofdzakelijk van de regering moeten worden verwacht.

Welnu, Mijnheer de Minister — en dit is zeker geen aanval tegen u of uw collega van Education Nationale, noch tegen uw voorgangers tot welke partij zij ook mogen behoord hebben —, we kunnen niet anders dan constateren dat de ministers van Nationale Opvoeding niet bij machte geweest zijn, in de voorbije 3-4-5 jaar, om de teksten tot stand te brengen die uitvoering moeten geven aan de wetten van 1973 en 1975.

Ik herhaal met nadruk dat ik daarmede geen partijdige affirmatie naar voren breng, dat ik daarmede niet bedoel dat de ministers zouden hebben getuigd van onbekwaamheid of systematische inertie; anderen in hun plaats zouden wellicht ook niet tot het verhoopte eindresultaat gekomen zijn.

En we hebben trouwens met genoeg uw intentieverklaringen gisteren op deze tribune gehoord, en er graag akte van genomen.

Doch het is nu eenmaal zo, en het zal wel zo blijven, dat de materie vaak zo enorm ingewikkeld is; de onderhandelingen met de belanghebbende instanties zijn zo delikaat; de wetgeving die u moet hantieren is overigens niet vrij van onduidelijkheden, noch van contradicties, en het is dan ook verklaarbaar dat aangelegenheden als bijvoorbeeld het personeelsstatuut dat in uitzicht gesteld werd bij artikel 12bis, nog geen oplossing kregen.

Wij hadden de indruk dat u thans enig optimisme koestert in verband daarmede. Mijnerzijds wil ik geen overdreven scepticisme aan de dag leggen, maar ik zal toch, Thomas indachtig, de zichtbare en tastbare feiten afwachten vooraleer met u te juichen.

Alleszins zou ik hier terloops toch de vraag willen stellen of men, bij een eventueel langer uitblijven van een oplossing in deze sector, niet best deemoedig zou erkennen dat men misschien wel te veel hooi op de vork heeft genomen wanneer een volledige uitvoering van artikel 12bis, paragraaf 3, werd nagestreefd, eerder dan genoeg te nemen met een partiële regeling welke blijkbaar wel tot de mogelijke

den behoort, namelijk voor de administratieve standen en de reëffactieregels.

Mijnheer de Voorzitter, geachte collega's, de verslaggever, de minister zelf, verscheidene sprekers die mij zijn voorafgegaan op deze tribune, hebben reeds in reliëf gesteld het probleem van de enorme, onrustwekkende, laten we maar zeggen niet langer duld bare vertraging in de uitvoering van de wetgeving van 1973 en 1975.

Die wetgeving had tot doel, na de vruchtbare eerste fase van de werking van het Schoolpact van 1958-1959, dit laatste aan te passen en te actualiseren.

Het waren belangrijke beslissingen, die het behoud van de schoolvrede als vitaal element in de ordening van ons openbaar leven moesten waarborgen, en de inhoud ervan verder moesten concretiseren.

Ik ga hier niet op mijn beurt de opsomming geven van alles wat had moeten worden gerealiseerd, niet gerealiseerd werd, en bijgevolg nog moet worden doorgevoerd.

Het weze me toegestaan alleen een aantal regelingen te vermelden die werkelijk in de hoogste mate dringend geworden zijn.

In de eerste plaats moet worden verklaard dat in steeds scherpere mate als onduelbaar wordt aangevoeld dat het Waarborgfonds niet effectief opgericht is; dat onhoudbaar wordt de volstrekte radicale blokkering inzake oprichting van nieuwe scholen en van nieuwe afdelingen; dat onaantvaardbaar geworden is de groeiende feitelijke discriminatie in deze aangelegenheid tussen de drie netten.

Er is immers *de facto* mogelijkheid voor het rijksonderwijs om nieuwe scholen tot stand te brengen. Nieuwbouw is namelijk mogelijk voor bestaande scholen, en we hebben de indruk dat dit wel eens méér op extensieve wijze geïnterpreteerd wordt.

Provinciale en gemeentelijke inrichtingen kunnen weliswaar evenmin als het vrij onderwijs leningen aangaan, doch zij kunnen wel in zekere mate een beroep doen op de normale subsidiëeringsmodus voor provinciale en gemeentelijke werken.

Alléén het vrij onderwijs blijft verstoken van elke financiële hulp.

Dit is, ik herhaal het, een niet langer draaglijke situatie.

En hier moet ik, Mijnheer de Minister, uiting geven aan een grote ongerustheid na uw verklaringen van gisteren op deze tribune. Wij hebben u horen zeggen dat wanneer het Waarborgfonds zal zijn opgericht, het slechts in dezelfde mate zal kunnen werken als het ministerieel comité waardoor het tot op heden vervangen werd.

Ik veronderstel dat u dit op descriptieve wijze heeft willen zeggen, dat u aldus niet een eigen onwrikbare houding van uzelf hebt willen verwoorden, maar dat u als verantwoordelijk beleidsman wel de ambitie zult hebben om verder te gaan en een effectieve oplossing na te streven rekening houdend met alle feitelijke elementen en evoluties.

In het kader van een verdraagzaam, billijk en realistisch beleid, kan de uitweg alleen geboden worden door het aanvaarden van een beperkte rationaliseringsformule, op grond van criteria die in een redelijk compromis kunnen worden vastgelegd, op korte termijn, zodat de toegang tot het Waarborgfonds effectief mogelijk wordt tegen het eind van dit kalenderjaar, ook voor de tot op heden uitgesloten niveaus.

Rationalisatie, vermits men inderdaad daartoe komen moet, impliceert noodzakelijkerwijze dat, met een uitgesproken parallelisme, een oplossing gegeven wordt aan twee andere problemen.

Een sterkere concentratie van de inrichtingen vergt immers, het spreekt vanzelf, betere mogelijkheden inzake vervoer van leerlingen, en ook betere mogelijk'eden inzake de internaten.

Wat het eerste punt betreft, Mijnheer de Minister, verheug ik er me in dat u in uw begroting weer een krediet van 30 miljoen ingeschreven heeft voor de oprichting van de Nationale Dienst voor leerlingenvervoer, en vooral dat u bevestigd heeft dat het de vaste wil is van de regering om hiermede effectief te starten in de loop van dit jaar.

De algemeen gunstig beoordeelde experimenten ter zake, in bepaalde Waalse gewesten doorgevoerd onder de impuls van minister Michel, hebben hier overigens in zekere mate de weg geëffend.

Hopelijk zal, bij het in werking stellen van deze dienst, een redelijke oplossing worden beoogd voor het ruime probleem van het leerlingenvervoer.

Onzes inziens ligt ze in een niet-restrictieve toepassing van artikel 4 van de wet van 29 mei 1959, ik bedoel dat ze niet beperkt blijve tot de vrije-keuze-scholen.

Het is echter evident dat, voor wat men in vroegere jaren het comoditeitsvervoer heeft genoemd, gelijke voorwaarden moeten gewaarborgd worden aan alle schoolgaande kinderen, ongeacht de inrichting waar ze ingeschreven zijn.

Wat de internaten betreft: kennelijk beantwoordden zij reeds in het verleden aan reële behoeften; geografische verwijdering ten opzichte van de gekozen school, leefcondities in het gezin, en andere factoren nog, hebben steeds tot gevolg gehad dat voor een aantal leerlingen het internaat de aangewezen formule was.

Die behoefte zal ingevolge de rationalisatie zeker nog toenemen, en een verdere democratisering van het onderwijs duidt in dezelfde richting.

Daarom verheugt het ons dat voor het eerst in de regeringsverklaring een passus voorkomt met betrekking tot de internaten, weze het dan niet in het hoofdstuk over onderwijs en spuurwerk, maar in het daaropvolgend hoofdstuk « Gezinsbeleid », onder punt 14.

In dit opzicht willen wij echter ook met klem een beroep doen op het beginsel van de gelijkberechtiging der kinderen in alle onderwijs-netten.

Het is een onbetwistbaar feit dat in het rijksonderwijs een belangrijk deel van de onkosten met betrekking tot de internaten gedekt worden door overheids gelden, en ik vind het perfect aanvaardbaar dat de ouders slechts gehouden zijn tot het betalen van een kostgeld dat in de praktijk zo ongeveer de kosten voor voeding van de internen dekt. Dat betekent concreet dat, voor de rijksinternaten, de Staat voor zijn rekening neemt het geheel van de kosten die betrekking hebben op de gebouwen, de administratie en het personeel.

Doch ook de vrije internaten hebben recht op een financiële steun.

Blijven ze verder hiervan verstoken, dan zullen de internaatsgebouwen steeds meer door de tand des tijds worden aangeknaagd, en zullen de vrije internaten verder een ruim beroep moeten doen op vrijwillige medewerkers, waarvan elkeen weet dat ze steeds schaarser worden.

Dergelijke evolutie kunnen wij, én om pedagogische redenen, én uit het oogpunt van de veiligheid, niet aanvaarden.

Onzes inziens zou het probleem van de internaten, in de onmiddellijke toekomst, moeten en kunnen worden verholpen langs twee wegen:

1° Werkloos personeel zou kunnen worden ter beschikking gesteld via het bijzonder tijdelijk kader of een andere tewerkstellingsmodus.

2° Ook voor de internaten zou de toegang tot het Waarborgfonds moeten openstaan. Wat voor de sportinfrastructuur kan — en dat is zeer goed — moet ook hiervoor kunnen.

In een verder perspectief zouden we trouwens de vraag willen stellen of geen toelage zou dienen te worden verstrekt, rechtstreeks of onrechtstreeks, ten behoeve van min-gegoede ouders wier kinderen in een internaat zijn opgenomen.

Tenslotte zal u begripen, Mijnheer de Minister, dat ik hier op deze tribune, zoals ik het reeds in de commissie heb gedaan, mijn diepe bezorgdheid wens te uiten over de oplossing die nu toch dringend zal moeten worden gegeven aan de kwestie van de regularisering van de benoemingen in de fondsen voor schoolgebouwen.

Een groot aantal ambtenaren verkeren daar, sinds vele maanden, in een deprimeerende onzekerheid over hun lot.

Rekening houdend met het sociale en humane aspect van deze aangelegenheid, kan ik niet anders dan pleiten voor een regeling die zo dicht mogelijk aansluit bij het bestaande.

En vanuit de bezorgdheid om een doeltreffende werking der betrokken diensten, kan ik me moeilijk voorstellen dat deze het best zou worden bevorderd door nieuwe, fataal lange discussies over de respectieve technische bekwaamheid van elk der geïnteresseerde personeelsleden.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Mijnheer Piot, uw partij heeft een enorm respect voor de adviezen van de Raad van State. Ook ik heb daar zeer veel respect voor. Ik vind dat u dat eveneens zou moeten opbrengen, Mijnheer Piot.

De heer Piot. — Mijnheer de Minister, ik begrijp dat u dat argument inroept, maar ik herhaal dat ik ook denk aan de sociale en humane aspecten van deze aangelegenheid.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Ook voor degenen die in het ongelijk zijn gesteld.

De heer Piot. — Overigens vraag ik me af op grond van welke criteria en door welke onpartijdige instantie zal worden geoordeeld over de individuele bekwaamheid van de betrokken personen.

Want, hoe men het draait of kere, het gaat hier in werkelijkheid niet meer om een benoeming van ambtenaren in de stricte zin: tot een

schifting overgaan zou in feite betekenen dat beslist wordt wie wél en wie niet doorgezonden wordt, en zulks na jaren effectieve dienst.

Daarom ben ik ervan overtuigd dat er werkelijk geen andere billijke oplossing bestaat dan die welke geformuleerd is in het wetsvoorstel 97 dat door collega Kuylens onlangs werd ingediend en dat ertoe strekt de geïnteresseerde personeelsleden in hun ambt te bevestigen.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Mag ik u vragen, Mijnheer Piot, wat u dan doet met al degenen die recht hadden op bevordering en die op een onwettige, niet statutaire en onrechtvaardige manier voorbij zijn gegaan? U bent alleen maar humaan voor degenen die gekregen hebben waar zij geen recht op hadden. De Raad van State heeft dat vastgesteld en vraagt dit te herstellen.

De heer Piot. — Er zullen nog wel fondsen moeten worden opgericht, Mijnheer de Minister, waarvoor in personeel zal moeten worden voorzien. Ik hoor zeggen dat gedacht wordt aan een schifting naargelang van de bekwaamheid. Daarom herhaal ik mijn vraag wie daarover op objectieve wijze zal kunnen oordelen en op grond van welke criteria.

Daaraan wil ik volgende slotbeschouwing wijden.

Mijnheer de Minister, voor zover nodig wil ik onderstrepen dat, indien een andere weg waaraan blijkbaar gedacht wordt, de schifting naargelang van de bekwaamheid, wordt opgegaan, dan moet toch *ab initio* duidelijk worden gesteld dat het ondenkbaar is dat de bekwaamheid maximaal aanwezig zou zijn bij ambtenaren die behoren tot een bepaalde politieke of ideologische strekking en anderzijds volledig zou ontbreken bij degenen die een andere denkrichting vertegenwoordigen.

De heer Ramaekers, Minister van Nationale Opvoeding. — Maar er is ook nog zoiets als diploma's, Mijnheer Piot. Men heeft respect voor een chauffeur, maar ik ken in het departement, of waar dan ook, geen enkel chauffeur die bijvoorbeeld, de graad heeft van adjunct-adviseur. Men kan dus wel volgens de diploma's op een objectieve manier de bekwaamheid van iemand beoordelen. Dit geldt zeker voor de technische functies.

De heer Piot. — Wij zullen dat kritisch bekijken op het gepaste ogenblik, Mijnheer de Minister. (*Applaus op sommige banken van de meerderheid.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Kerpel.

De heer De Kerpel. — Mijnheer de Voorzitter, Mijnheer de Minister, geachte collega's, het zal niemand verwonderen dat ik in de bespreking van deze begroting voor Nationale Opvoeding, speciaal voor de Nederlandse sector, even tussenbeide wil komen, in het bijzonder betreffende de toestand van het Nederlandstalig onderwijs te Brussel.

Ik had de eer dit onderwerp verscheidene malen in de Kamer van volksvertegenwoordigers en in de Nederlandse Cultuurraad te mogen behandelen en nu doe ik dit voor de eerste maal in de Hoge Vergadering, waarvan gezegd wordt dat hier beter naar de argumenten van de sprekers wordt geluisterd, zelfs op dit gevorderde uur, een zeer goede gewoonte overigens.

Mijn tussenkomst zal uiteraard kort zijn en betrekking hebben op drie concrete punten:

Het taalonderricht in het Vlaamse net en in de scholen in Brussel in het algemeen de algemene toestand van het Vlaamse net te Brussel, in aansluiting en als corollarium op wat Mevr. Panneels hierover vandaag heeft gezegd, en de bouw van een rijkslagere school te Schaarbeek, na de teloorgang van de enige Nederlandstalige gemeenteschool in die gemeente.

In de eerste plaats zou ik eens te meer willen wijzen op het belang van het blijvend, goed en intensief aanleren van beide landstalen te Brussel, in het Vlaamse scholennet en in het scholennet in het algemeen.

De taalwet van 1963 voorziet in een bijzondere regeling om de kennis van de andere landstaal te Brussel in het onderwijs aan te moedigen en te bevorderen. In het verslag aan de Koning van die wet werd reeds voorzien in taallaboratoria, waarvoor u, Mijnheer de Minister, de eerste stap hebt gezet.

Het belang van deze bepaling blijft ongewijzigd. Brussel — en deze stelling staat paalvast boven de Zenne — kan slechts de hoofdstad van dit land zijn, of in het raam van de geplande staatshervorming een hoofdstedelijk statuut krijgen dat bevrediging kan schenken aan de beide gemeenschappen en kan alleen een internationale en Europese hoofdstad worden in de mate dat deze hoofdstad tweetalig is en meerdere taalmogelijkheden biedt.

Brussel zal tweetalig zijn of niet, wanneer dit beginsel stoelt op het onderwijs; de tweetaligheid begint in het lager onderwijs. Het is een typische illustratie, ook in dit millenniumjaar, van wat men het Brussels feit noemt. De tweetaligheid te Brussel is geen vrome wens, maar harde realiteit. Dit blijkt uit de dagelijkse plaatsaanbiedingen, in dag- en weekbladen, voor tweetaligen. Ook in de distributiesector komt die tweetaligheid steeds terug als een vereiste, als een *conditio sine qua non*, omdat de Brusselse handelaars weten dat hun klanten ook uit Vlaanderen komen.

Ik wil hierover even uitweiden. De toenadering in Brussel op grond van tweetaligheid kan alleen concrete vormen aannemen als iedere Brusselaar de inspanning wil doen om tweetalig te zijn. Die oplossing ligt voor het grijpen.

Deze dringende opgave geldt ook voor de Franstaligen, die ook hier wat te halen hebben. Ik geef weliswaar toe dat ook hier het klimaat evolueert en dat een aantal Franstalige prominente Nederlanders willen leren en deze tendens heeft zich de laatste jaren meer en meer afgetekend. Laten wij elkaar echter geen Liesbeth noemen, op dit gebied is lang nog niet alles verwezenlijkt, zeker niet in bepaalde Brusselse kringen.

In *Le Figaro* van 13 maart 1974, schrijft Jean-Maurice Chevalier, professor aan het Lycée Marcelin Berthelot te Saint-Maur, onder de kop « Pour une politique d'éducation bilingue »: « Pendant toute une période qu'on pourrait appeler triomphaliste, la doctrine du français seul a régné sans partage et toute contestation eût paru sacrilège. »

De juiste thesis zou volgens hem zijn: « La langue seconde, acquise de façon précoce et employée dans l'enseignement parallèlement à la langue maternelle. »

En hij besloot zijn artikel met een zin die zeker indruk zal wekken: « Dans vingt ans, le sous-développé, ce sera l'unilingue. »

Wanneer men dat als Brusselaar leest vindt men het jammer dat het standpunt niet of zelden in een andere pers komt.

Op 20 september 1974 las in evenwel een hoofdartikel in *Le Soir* met als titel « Le bilinguisme précoce ». Daarin beschreef Sylvain De Coster het werk van een zekere Renzo Titone, en hij eindigde zijn instemmend betoog als volgt: « Le bilinguisme constitue un enrichissement culturel incontestable, puisqu'il ouvre la conscience à des sources d'inspiration nouvelle. Dans ce cas, il s'agit d'un bilinguisme effectif et nous entendons par là la possibilité de parler deux langues; aussi, l'apprentissage précoce est-il souhaitable. »

Dat alles las ik om te bewijzen dat tweetaligheid, ook in het onderwijs in Brussel, reële, enorme kansen biedt voor de toekomst van de kinderen en voor de toekomst van de stad.

Wie spreekt over tweetaligheid in het onderwijs denkt ook aan de bekwaamheid, aan de bevoegdheid van de onderwijzers om deze tweede landstaal aan de kinderen aan te leren.

Hoe staat het nu uiteindelijk, na alle strubbelingen, na uw circulaire, met de toestand van de Nederlandstalige leerkrachten die nog geen examen grondig Frans hebben afgelegd, of dat nog niet konden afleggen, en in een onwettelijke toestand verkeren?

Tegelijk vraag ik aan de collega van de Franstalige sector dezelfde inlichtingen over de toestand van de leerkrachten in het Franstalige net, van wie de taalwetgeving ook een grondige kennis van het Nederlands vereist, en die bovendien ook gemotiveerd moeten zijn om dat Nederlands in de Franse scholen aan te leren, en zo de kinderen op het juiste pad te brengen.

Heren Ministers, werden deze examens ingericht, en zo ja welke zijn de resultaten ervan? Werd de toestand geregulariseerd, en is alles nu in orde met de wet?

Bij de grondige kennis van de leerkrachten begint immers het onderricht in de tweede landstaal. Dit is de basis van de piramide.

Ik blijf ook even stilstaan bij de toestand van het leerlingenbestand in het net van de Vlaamse scholen te Brussel.

De minister van Nationale Opvoeding zal, zoals ongetwijfeld vele collega's, met verbazing kennis hebben genomen van het jongste rapport van de Nederlandse Commissie voor de Cultuur, over de Vlaamse scholen in Brussel.

Hieruit blijkt dat 7 000 kinderen uit homogeen Nederlandstalige gezinnen school lopen in het Franstalig net, wat betekent dat vrijwel 60 pct. van de kinderen van Vlaamse ouders uit de Brusselse agglomeratie in Franstalige scholen zit. Deze ontstellende gegevens hebben het studie bureau en het NCC ertoe genoopt hun inspanningen toe te spitsen...

M. R. Gillet. — Vous croyez sincèrement ce que prétend ce rapport? Soyez sérieux!

De heer De Kerpel. — Dat moet u aan de NCC vragen. Dit onderzoek is op wetenschappelijke basis gebeurd. Ik stel daar vertrouwen in, tenzij u kan bewijzen dat het vals is en dat de zaken verkeerd werden voorgesteld.

M. R. Gillet. — Je serais heureux de connaître les bases scientifiques de ce rapport.

De heer De Kerpel. — Het verslag is wellicht in het Nederlands opgesteld. Het zal dan eerst moeten vertaald worden.

In ieder geval wordt beweerd dat twee elementen in het voordeel werken van het Nederlandstalig onderwijs, namelijk de kleinere klassen in de Vlaamse scholen en de nagenoeg individuele begeleiding — dat weet u, Mijnheer Gillet — en de vreemdelingenstroom in de Franstalige scholen.

De conclusies van hoger vermelde studie zijn verbijsterend en moeten ons tot nadenken stemmen. Men kan met de interpretatie van de gegevens veel kanten uit. Nog deze morgen schreef een bekend journalist in een Brusselse krant dat «het nauwelijks hoeft te worden herhaald dat andere dan taalkundige overwegingen de taalkeuze in Brussel bepalen. De afstand van de woning tot de school, verkeersmoeilijkheden, de sfeer, het aantal klassen per graad, de staat der gebouwen, het onthaal en de personeelsbezetting zijn even belangrijk» — zo zegt de editorialist — «als het argument dat tot dusver door de Nederlandstaligen werd aangehaald, dat zij twee- of meertalig kunnen worden door in Vlaamse scholen in Brussel onderwijs te volgen».

M. R. Gillet. — Tous ces arguments sont inexacts. C'est incroyable!

De heer De Kerpel. — Ik denk dat dit een realistische taal is, Mijnheer Gillet.

Gelukkig zorgde de NCC zelf in haar enquête voor een begin van verklaring waarop men het beleid verder kan bouwen. Het houdt meer dan ooit rekening — zoals ik het bij het begin van mijn betoog heb gezegd — met de Brusselse realiteit, waar mensen een taalkeuze doen en van taalkeuze kunnen veranderen wanneer de omstandigheden veranderen, misschien onder bepaalde druk, of wegens bepaalde ongemakken en zekere belangen, kortom, wegens het milieu en de mentaliteit.

Het is begrijpelijk dat de meeste ouders hun kinderen naar de school achter het hoekje sturen, zonder veel belang te hechten aan het feit of het een Vlaamse of een Franstalige school is.

U zal toegeven dat er in Brussel meer Franstalige scholen zijn dan Nederlandstalige, zodat de kinderen dikwijls om reden van opportuniteit door de ouders naar een Franstalige school worden gestuurd.

Om te besluiten wil ik erop wijzen dat, gelet op het feit dat 7 000 kinderen uit homogeen Nederlandstalige gezinnen in Franstalige kleuterklassen of lager scholen zijn ingeschreven en 20 000 kinderen van taalgemengde gezinnen, dus gezinnen waar nog één ouder een binding heeft met de Nederlandstalige gemeenschap en met het Nederlandstalig gemeenschapsleven, Franstalig onderwijs volgen, een nuchtere aanpak van het problemen vereist is die tot optimistische stellingen aanleiding zou kunnen geven.

De Nederlandstalige gemeenschap, zowel in Vlaanderen als te Brussel, kan zich een dergelijke aderlating die met vrije keuze niets te maken heeft, niet permitteren. Het hele beleid inzake het Vlaams onderwijs te Brussel moet rekening houden met de gegevens die thans aan het licht zijn gekomen en op grond hiervan bepalen in welke richting moet worden verder gewerkt.

Hebben wij meer scholen nodig of niet?

Moeten deze scholen beter worden gespreid? Moet voor deze scholen meer propaganda worden gemaakt? Moet deze propaganda doeltreffender zijn? Moet die propaganda alleen in Nederlandstalige publicaties gebeuren? Moet de televisie worden ingeschakeld? Op welke manier moet men met de promotie en de propaganda starten? De minister zal het beter weten dan ik en ik stel dus vertrouwen in zijn beleid!

Wanneer men terugblijkt, blijkt dat de schuld voor deze misgroei, voor deze gebrekkige planning en voor de *status questionis* die ik heb aangehaald ligt — en de heer Gillet zal mij bijvallen — bij bepaalde politieke mandatarissen die verantwoordelijk zijn voor het gemeentelijk beleid.

Er zijn lofwaardige uitzonderingen. Ik neem het voorbeeld van de stad Brussel waar het Nederlandstalig onderwijs een evenwaardige promotie kreeg als het Franstalig onderwijs. Alle politici die de toestand in het Brusselse kennen, zullen echter toegeven dat heel wat gemeentebesturen uit het Brusselse de Nederlandstalige scholen hebben geboycot of afgebroken.

Het net van de gemeentescholen is in het Brusselse erg machtig. Dit was zelfs zo in de vorige eeuw toen de eerste Vlaamse scholen ontstonden in Anderlecht en Molenbeek. Het is niet langer toelaatbaar dat Franstalige verkozenen, die een gemeentelijk mandaat uitoefenen en aan wie het algemeen beleid van hun gemeente is toevertrouwd, soeverein dergelijke persoonsgebonden materie beheren die in de eerste plaats de Nederlandstalige gemeenschap aangaat.

Mijnheer de Voorzitter, Heren Ministers, het Nederlandstalig onderwijs te Brussel hoort in goede handen te zijn, en zeker niet in handen van mensen die zich gedragen als natuurlijke vijanden ervan. Zulks zou indruisen tegen de natuurlijke rechten van het kind zelf en tegen het principe van gelijke kansen voor alle kinderen.

Ik besluit mijn betoog met uw aandacht te vragen voor de toestand van het rijksonderwijs te Schaarbeek. U weet dat de werf voor een Nederlandstalige lagere rijksschool in de Victor-Hugostraat bijna een jaar stilligt na het faillissement van de aannemer. Deze school moest dienen als compensatie voor de afbraak door het gemeentebestuur van Schaarbeek van de enige Nederlandstalige gemeenteschool die was gevestigd in de oudste gebouwen van 1874. Op dit terrein wordt intussen in ijltempo een Franse school gebouwd, waarvan de prijs op een half miljard wordt geraamd en die wordt betaald met goed geld van alle Schaarbekenaars.

Mijnheer de Minister, graag had ik van u vernomen wanneer er effectief, daadwerkelijk opnieuw of de werf van de Victor Hugostraat zal worden gewerkt en wanneer uiteindelijk de mei zal steken op de nieuwe Vlaamse school.

Ik weet dat Schaarbeek u bijzonder na aan het hart ligt. U hebt uw krediet als minister nog niet verspeeld; u hebt uw gezag niet verbeurd. Ik herinner me dat u vorig jaar het schooljaar op een prettige manier, in een moderne, frisse en zonnige stijl samen met de kinderen hebt geopend in de school aan het Van-IJsendijckplein en dat u in de Vlaamse club te Brussel de dynamische aanpak van uw beleid en uw realistische visie op het Nederlandstalig onderwijs hebt uiteengezet.

Om al deze redenen wacht ik met vertrouwen uw antwoord af. Mijn fractie heeft vertrouwen in uw beleid. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

De Voorzitter. — Er is overeengekomen dat de ministers morgen antwoorden op de uiteenzettingen in verband met de begrotingen van Nationale Opvoeding en op de twee interpellaties.

Les ministres répondront demain aux divers orateurs qui les ont interrogés à l'occasion de la discussion de leur budget ainsi qu'aux deux interpellateurs.

La parole est à M. Roland Gillet pour développer son interpellation.

M. R. Gillet. — Monsieur le Président, Mesdames, Messieurs, je ne sortirai pas du cadre de mon interpellation, j'en serai même au cœur, en faisant remarquer à nos deux collègues, Mme Panneels et M. De Kerpel, que leurs propos sont révélateurs d'une effarante conception flamande de l'enseignement à Bruxelles.

Il ne suffit pas que nous vivions dans un climat de discrimination et que, contrairement au prescrit constitutionnel, les Belges ne soient pas égaux devant la loi pour ce qui concerne l'enseignement à Bruxelles, ...

De heer Vandezande. — Als de voorzitter mij morgen het woord geeft, zal ik ook anecdotes vertellen.

M. R. Gillet. — ... mais d'aucuns ont encore l'impudeur — pardonnez-moi, Madame — de se plaindre et d'exiger plus encore.

Vous avez parlé des locaux. Je vous répondrai qu'à côté de classes francophones surpeulées — 30 voire 35 élèves — les enfants des classes flamandes qui ne comptent que 15 élèves, moins parfois, vivent dans une ambiance feutrée.

Mme Panneels et M. De Kerpel s'en sont pris aux autorités communales bruxelloises qui, selon eux, ne s'intéresseraient pas à l'enseignement néerlandophone.

De heer De Kerpel. — Ik heb een bloem geworpen aan de stad Brussel.

M. R. Gillet. — J'oppose à cette affirmation le démenti le plus formel. Là où résident des néerlandophones, des écoles communales néerlandophones ont été créées. Dans les communes où l'Etat s'est substitué au pouvoir communal, il est évident que nous ne pouvions pas en créer. Je tiens cependant à déclarer que lorsque l'Etat octroie des subsides pour la création aussi bien d'écoles néerlandophones que francophones, les autorités communales des dix-neuf communes les ont installées. Je regrette d'ailleurs que M. le ministre de l'Education nationale du secteur néerlandais ne soit pas à son banc, car il confirmerait mes dires.

La mauvaise foi dont vous faites preuve est un appel à l'intolérance, dans le chef des administrateurs communaux de Bruxelles, qui, en toute bonne foi, continuent à soutenir un enseignement néerlandais qui n'est guère suivi, il faut le reconnaître. Pour ma part, je n'en tiendrai pas compte, mais je vous déclare que nous n'accepterons plus d'aussi injustes accusations et que, dans l'avenir, nous ferons comme vous, nous attaquerons.

Je voudrais d'ailleurs illustrer mon propos.

Dans ma commune, à côté de dix classes maternelles francophones surpeuplées — 30 à 35 élèves — existe une classe néerlandophone fréquentée par quatre élèves seulement! Qu'est-il arrivé? Contrairement à ce que vous avez déclaré, Madame, les parents francophones ne pouvant trouver de place pour leurs enfants dans les écoles francophones, les ont inscrits à l'école néerlandophone, avec pour conséquence qu'une classe flamande compte quatre élèves néerlandophones et dix-sept élèves francophones! Songez à la situation de l'institutrice maternelle qui, parce que la loi le lui interdit, ne peut exiger le silence en français, alors que la majorité de ses petits élèves ne comprend pas le néerlandais.

Puisque vous aimez vivre les situations, Madame, il fallait que je vous signale cet état de fait pour le moins aberrant.

De heer De Kerpel. — U veralgemeent!

M. le Président. — Je vous prie de rester dans le cadre de votre interpellation, Monsieur Gillet.

M. R. Gillet. — Ceci reste dans le cadre de mon interpellation, Monsieur le Président. Il s'agit, en l'occurrence, des normes de population dans les écoles gardiennes et je me limiterai à ce sujet.

Comment pouvez-vous être insensibles à la discrimination qui frappe des enfants qui partagent la même école, la même cour de récréation? Ils y sont entassés les uns sur les autres. Le mot n'est pas trop fort car, je le répète, les classes maternelles, tant à Bruxelles qu'en Flandre et en Wallonie, ont généralement de 30 à 35 élèves, à l'exception des classes maternelles flamandes de Bruxelles qui comptent peu d'élèves. Que diriez-vous, Madame, si c'était l'inverse? Quels cris entendrait-on pousser à cette tribune?

Il faut regretter la discrimination et non vouloir l'augmenter.

J'avais déposé ma demande d'interpellation, Monsieur le Président, à un moment où les négociations syndicales n'étaient pas encore en cours. Nous venons d'apprendre, au journal parlé de 19 heures, que ces négociations sont loin d'être terminées et qu'elles sont, sinon rompues, en tout cas suspendues, et nous ignorons encore de façon précise la solution que le gouvernement compte apporter au problème des écoles maternelles.

J'avais scrupule, Monsieur le Ministre, à développer cette interpellation devant le Parlement au moment où vous négociez avec les organisations syndicales, mais la discussion du budget ayant permis à d'autres orateurs de s'exprimer sur les normes des écoles maternelles, j'ai pensé pouvoir en parler à mon tour. Je ne crois pas que cela puisse empêcher une issue favorable aux négociations.

Je désire, au contraire, donner au Sénat l'occasion de soutenir les membres du gouvernement qui plaident au sein de celui-ci afin que, selon la déclaration gouvernementale, on puisse appliquer dès septembre de nouvelles normes dans les écoles maternelles. Permettez-moi de vous lire le texte de la déclaration gouvernementale sur ce sujet: « Les mesures de rationalisation des réseaux scolaires iront de pair avec la protection optimale de l'emploi dans le secteur, notamment via la réduction de certaines normes de population scolaire qui régissent la création ou le dédoublement des classes... Une priorité sera accordée à la réduction des normes de l'enseignement maternel. »

A la suite de multiples interpellations antérieures devant cette Chambre, ainsi qu'à l'issue du débat télévisé de dimanche dernier à la RTBF, les syndicats ont fait comprendre qu'il n'est plus possible que

des institutrices maternelles continuent à s'occuper d'enfants dans des classes de plus de trente élèves.

Le bruit court que l'on passerait bientôt à vingt-six élèves. Si la chose est exacte, j'aimerais que l'annonce en fût faite officiellement, là où elle doit l'être, c'est-à-dire devant les Chambres législatives. Je souhaiterais que ce fût ici, au Sénat, à l'occasion de la discussion du budget, et plus précisément de mon interpellation.

Quoi qu'il en soit, aucune date précise pour cette réduction éventuelle des normes n'a encore été annoncée, et je le regrette, car, si cette mesure est prise, les pouvoirs organisateurs auront bien des problèmes à résoudre rapidement, non seulement celui des nominations, mais encore celui des locaux scolaires, tant en Flandre qu'en Wallonie et à Bruxelles. Il serait donc souhaitable que des précisions à cet égard fussent données au plus tôt.

Quand la mesure sera-t-elle appliquée? Est-ce au mois de septembre 1979?

Selon les syndicats, il existe actuellement huit cents classes de trente-cinq élèves. Combien y en a-t-il de 34, 33, 32, 31 élèves?

Des dispositions devront être prises, si tel est le cas, par les pouvoirs organisateurs. Il conviendra de dénombrer les salles dont on disposera. Aurons-nous assez de locaux? Pour les écoles surpeuplées n'ayant pas de locaux disponibles, que ferez-vous?

Je voudrais, Messieurs les Ministres, rappeler une suggestion que j'avais déjà soumise à vos prédécesseurs.

Si vous envisagez des dédoublements, qui ne puissent se faire faute de locaux, ne pouvez-vous engager des aides maternelles?

En effet, la mission d'une institutrice maternelle n'est pas d'exécuter le travail qu'on lui impose aujourd'hui. Une institutrice maternelle n'est pas engagée pour faire du nettoyage, mais pour s'occuper de l'enfant, pour qu'il sente autour de lui — surtout à l'école gardienne — une présence chaleureuse qui compense l'absence des parents. La mission de l'institutrice maternelle est éducative. Elle doit contribuer à l'épanouissement de l'enfant et compenser les insuffisances du milieu familial. On attend d'un personnel formé à l'éducation qu'il exerce des fonctions qu'on ne lui donne pas toujours l'occasion de remplir.

C'est tellement vrai, que vous-mêmes, Messieurs les Ministres, avez écrit dans une circulaire officielle: « Les premières années de l'école maternelle doivent assurer la transition la plus harmonieuse entre le milieu familial ou son substitut et l'institution scolaire. Au moment où, pour la première fois, il aborde l'école, l'enfant doit y trouver un climat d'accueil et de sérénité propre à l'aider à s'intégrer. Complémentairement à la famille, ce milieu offre des stimulations nouvelles dans le respect du rythme naturel de la vie de l'enfant: repos, soins, activités. Toutes les dimensions de l'être en croissance y seront considérées. Cadres et équipements, diversité des situations assureront le succès des entreprises de l'enfant. »

Or, que voit-on aujourd'hui dans les classes maternelles comptant 31, 32 ou 35 élèves? Des institutrices gardiennes débordées, ne sachant à quel enfant se vouer et se préoccupant surtout de problèmes matériels, et je ne voudrais pas, devant le Sénat, en préciser la nature...

Je formule le vœu, Monsieur le Ministre, que cette décision souhaitée par tous: parents, institutrices, instituteurs, de même que par le Parlement, soit réellement appliquée.

Je voudrais aussi rappeler ce que les parents ont récemment écrit: « Pour les petits, aujourd'hui, les maîtresses ne sont plus disponibles. La surpopulation scolaire tue la pédagogie. Elle crée l'agressivité et provoque l'insécurité. Qu'en est-il de la fatigue physique et nerveuse, de la peur provoquée par tant de bruit et d'agitation? Le surnombre trahit la véritable mission des classes maternelles. C'est grave, car il s'agit des premiers contacts de l'enfant avec la société. »

Le sens de mon interpellation est loin du reproche. Je sais, Messieurs les Ministres, que vous êtes convaincus. Je voudrais que vous sentiez que le Sénat lui aussi est d'accord avec vous sur ce plan et souhaite vous soutenir dans vos réalisations.

Monsieur le Président, j'avais eu l'intention de déposer, à la fin de mon interpellation, une motion, mais je ne crois plus guère à l'utilité des motions.

Je vais vous relire celle qui a été votée par cette assemblée le 12 janvier 1978 et qui était signée par tous les chefs de groupe de la majorité: « Le Sénat, après avoir entendu l'interpellation... fait confiance au gouvernement pour qu'il envisage, dans le cadre des dispositions prévues pour la remise au travail des demandeurs d'emploi, une modification temporaire des normes de l'enseignement maternel. »

Ce vœu du Sénat, qui normalement aurait dû faire agir le précédent gouvernement, est resté lettre morte. Il me paraît donc inutile

de déposer une nouvelle motion. Celle-ci serait, je le crois, votée à l'unanimité, car le Sénat, comme les ministres, est convaincu et nous aurons probablement l'occasion d'entendre demain les deux nouvelles importantes que les institutrices et les parents de petits enfants attendent concernant la diminution des normes dans les écoles maternelles et leur date de mise en application.

Messieurs les Ministres, si vous répondez favorablement demain au souhait ainsi exprimé, vous donnerez l'occasion à l'enseignement maternel de mieux remplir sa mission. Vous permettrez de mettre un terme aux crises de dépression nerveuse de plus en plus fréquentes chez les institutrices maternelles; je n'entends pas abuser du temps du Sénat, mais je pourrais en rapporter de multiples exemples. Vous donnerez satisfaction aux parents. Vous éviterez les grèves qui se perpétuent, et qui, du moins pour les institutrices maternelles, seraient terminées si vous annonciez carrément vos intentions, lesquelles inmanquablement seront connues avant le mois de septembre. Faites-le donc demain, que le gouvernement prenne position à l'occasion de l'examen des budgets de l'Education nationale!

Je ne voudrais pas terminer sans vous adresser un appel en faveur des pouvoirs organisateurs qui se trouveront, si vous donnez satisfaction à cette demande, confrontés à des difficultés réelles. Je souhaite, Messieurs les Ministres, que vous y soyez attentifs.

Certains pouvoirs organisateurs ne disposent pas de locaux supplémentaires pour accueillir la population excédentaire des écoles maternelles et ne pourront vraisemblablement pas obtenir, avant un certain nombre d'années, les crédits nécessaires à leur extension. Nous serons alors, malgré votre bonne volonté, dans l'impossibilité d'organiser le dédoublement des classes et la décision bénéfique que vous prendriez ne pourrait être appliquée.

J'avais proposé en son temps au ministre de l'Emploi et du Travail, M. Spitaels, vice-Premier ministre actuel, de mettre pour ces écoles à la disposition des pouvoirs organisateurs, via le cadre spécial temporaire, des aides maternelles, c'est-à-dire des demandeuses d'emploi diplômées en puériculture, ce qui libérerait les institutrices maternelles à la tête de classes de 31 à 35 élèves de tâches qu'elles ne sont pas destinées à accomplir.

Sans doute ne me répondrez-vous pas sur ce point demain, Monsieur le Ministre; cette question est nouvelle pour vous, je le comprends. Mais je souhaite que vous y réfléchissiez et que vous puissiez vous concerter avec vos collègues du gouvernement sur la possibilité d'y donner une suite favorable. Cela ne coûterait d'ailleurs pas grand-chose; en effet, actuellement ces aides maternelles sont payées par les allocations de chômage. En accomplissant le geste que je vous demande, vous pourriez donc à la fois réduire le nombre des chômeuses et faciliter le travail des institutrices.

J'espère que mon interpellation aura été constructive, Monsieur le Ministre. J'ose croire que le souhait exprimé par le Sénat renforcera votre conviction et que le gouvernement pourra nous annoncer la bonne nouvelle qui permettra d'éviter des grèves inutiles et de donner satisfaction aux parents, aux enfants et aux institutrices. (*Applaudissements sur les bancs du FDF-RW.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Rouck.

De heer De Rouck. — Mijnheer de Voorzitter, Heren Ministers, geachte collega's, ik wil mij aansluiten bij de interpellatie van de heer Roland Gillet, op één punt na, waarover ik het straks zal hebben, in verband met de stakingsbeweging in het onderwijs, een bewijs van het groeiend ongenoegen zowel van de leerkrachten als van de ouders.

Indien ik zeg, op één punt na, gaat het over de gunstnormen te Brussel die volgens mij een compensatie zijn voor de invoering van de vrijheid van de huisvader te Brussel, compensatie waarbij een inspanning werd gedaan voor het Nederlandstalig onderwijs te Brussel.

In ieder geval hebben mijn collega's, Maurits Coppieters en Jan Caudron, in de Cultuurraad reeds gewezen, enerzijds, op de onverantwoorde inkrimping van het leervak geschiedenis en, anderzijds, op de bedreiging van de lichamelijke opvoeding in het secundair onderwijs.

Ik wil er op mijn beurt op wijzen dat in gans het net van het secundair onderwijs de vakken fysica, scheikunde en biologie op de helling worden gezet, dat verschillende uren tot de helft worden teruggebracht of complementair worden waarbij de vraag kan worden gesteld of deze urennormen vrij zullen zijn en blijven. Er is ook sprake van dat leraren al of niet kredieturen zullen krijgen zonder dat echter precieze richtlijnen daarover werden gegeven. Dientengevolge staan, op één maand van de vakantie, instellingshoofden, ouders en leraren met vele bange vragen en wachten zij op vele antwoorden.

Die opmerking geldt niet alleen de huidige ministers, maar ook de vorige, onder wie één van mijn streekgenoten.

Mijnheer de Minister, een dergelijke handelwijze is niet ernstig: op die manier kunnen onze leerkrachten, leerling en ouders niet verder worden behandeld. Als u — hier spreek ik als gewezen leerkracht — het onderwijs wil revaloriseren in dit land, dan zijn er volgens ons drie dingen nodig:

1. Een goed beheer; — ik zeg niet dat u een slecht beheerder bent, maar een goed beheerder wordt men niet in korte tijd;
2. Een goede pedagogische begeleiding en
3. Meer respect voor onze leerkrachten.

Dit gebrek aan respect voor de opdracht van de leerkrachten uit zich op verschillende gebieden.

In de jongste jaren werd het onderwijs als het ware dooreengeschud. Hoewel het statuut voor de leerkrachten syndicaal een verbetering betekende, toch stellen wij vast dat de politiek zich verplaatst heeft van de directe aanstelling naar het gevecht om een voldoende aantal dagen bijeen te scharrelen om stagiair te kunnen worden.

De Voorzitter. — Mijnheer De Rouck, u gaat buiten het onderwerp van de interpellatie.

De heer De Rouck. — Mijnheer de Voorzitter, de ontevredenheid in de onderwijsmilieus is een gevolg van dit alles.

Wij stellen vast, Mijnheer de Minister, en wij hebben u daarover een vraag gesteld, dat bij de publicatie van het Witboek een groot aantal betrekkingen op uw verzoek niet vacant werden verklaard. Wij hopen zeer vlug te reden te kennen.

Op die manier blijven jonge leerkrachten, en zelfs ouderen, gedurende jaren in de onzekerheid en verhuizen van de ene school naar de andere, soms drie- of viermaal per jaar, en hebben zij zeer dikwijls te weinig met hun wedde om de eindjes aan elkaar te knopen.

De veilige geslotenheid en de intieme sfeer van onze vroegere rijks-middelbare scholen en atheneas is daardoor volledig verloren gegaan. Iedere minister schijnt een hervormer te willen worden: een Luther, een Calvin, een Zwingli of een John Knox, maar hij schijnt daarbij te vergeten dat vele hervormers op de brandstapel zijn geëindigd.

Over het VSO is hier al veel gesproken. Er zitten vele goede dingen in maar wij moeten toch ook toegeven dat het VSO de A3-afdeling van de technische school volledig kapot heeft gemaakt.

Ik wil hier niet spreken over de toepassing van de verschillende reglementen maar wel over het lot van leerkrachten die vaak tot enkele jaren vóór hun oppensioenstelling in deze technische scholen tewerkgesteld waren en die soms tot 100 km van hun woonplaats, werden verplaatst. Ik meen dat ook op dit gebied met de leerkrachten werd gesold, niet alleen ouder uw ambstermijn, Mijnheer de Minister, maar ook ouder uw voorgangers. Ik heb collega's gezien die daardoor tot wanhoop werden gedreven. Ook in het avondonderwijs is dit het geval geweest. Het is juist dat in dit avondonderwijs vele misbruiken bestonden in verband met cumulaties, maar dat zal in het Parlement ook wel het geval zijn. Vele personen werden tot wanhoop gedreven.

In de jongste jaren hebben de opeenvolgende circulaire over examens, programma's, normen, schoolbevolking, splitsing van klassen en andere rationaliseringsmaatregelen het rijksonderwijs volledig door elkaar geschud zodanig dat instellingshoofden, leerkrachten en ouders er het noorden bij verliezen.

Daarbij dient opgemerkt dat het vrij onderwijs niet, of zeer aarzelend, volgde zodat er een kloof tussen beide onderwijssystemen ontstond, wat de pluralistische idee in het gedrang brengt.

Op het gebied van de administratie zijn sommige diensten viermaal verhuisd op enkele jaren tijd, wat een vertraging van de uitbetaling van de wedden met zich bracht en dossiers deden verloren gaan, dossiers die in de gangen van het ministerie trouwens uit de open kasten, door iedereen kunnen worden geraadpleegd. Ook dat zou in orde moeten worden gebracht.

Mijnheer de Minister, ik meen dat het onderwijs rust nodig heeft, goed beheer en eerbied, zeker voor de kinderen en de ouders, maar vooral ook voor de instellingshoofden en leerkrachten en ik kan dan ook niet aannemen dat circulaire op enkele weken vóór de vakantie worden rondgestuurd, dan nog zonder volledige toelichtingen, zodat er onder het onderwijzend personeel een geest van onverschilligheid en bijna van wanhoop ontstaat.

Ik hoop, dat u, zoals er in een syndicaal blad stond te lezen, niet blind en doof zal blijven voor deze algemene opmerkingen die ik,

aansluitend bij de interpellatie van de heer Gillet, ten beste heb gegeven. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

De Voorzitter. — Vraagt nog iemand het woord in verband met de interpellatie van de heer Roland Gillet? Zo neen, dan is nu aan de orde de interpellatie van de heer De Rouck.

Het woord is aan de interpellant.

De heer De Rouck. — Mijnheer de Voorzitter, Mijnheer de Minister, ik zal trachten deze zeer explosieve stof rustiger te behandelen dan mijn voorganger, omdat ik in een geest van wederkerigheid, zoals de heer Moureaux het daarstraks heeft gevraagd, op enkele punten de nadruk wil leggen.

Op een vraag van de heer Diegenant, waarbij ook de heer Valkeniers zich heeft aangesloten, vraag nummer 99 de dato 9 februari 1978 in verband met de Vlaamse leerlingen in de Franstalige scholen van de randgemeenten, antwoordde u, Mijnheer de Minister, dat er u één randgemeente met faciliteiten bekend was waar voor de kinderen fictieve verblijfplaatsen werden opgegeven en die aldaar waren ingeschreven in de Franstalige lagere school. Het betrof de Franstalige lagere school van Linkebeek en u antwoordde tot slot dat u dringende maatregelen genomen had om deze onwettige toestand ongedaan te maken.

Graag zou ik weten welke maatregelen u intussen hebt getroffen om aan deze onwettige toestand een einde te maken.

Op 9 februari 1979 werd de schorsing van de werkingstoelagen door u bevestigd.

Op 2 maart 1979 was er in dat verband een onderhoud op uw kabinet. Graag zou ik vernemen wat daar beslist werd in verband met de omstreden gevallen en of er sindsdien geen nieuwe gevallen zijn bij gekomen. Duidelijk zouden wij willen weten of intussen de subsidies geschorst blijven of werden uitbetaald.

In het algemeen wil ik erop wijzen dat de wet waarbij de verblijfplaats van de ouders de gemeente moet zijn waar de school gevestigd is en ook de moedertaal van het kind zo het in de faciliteitsafdeling gaat, het Frans moet zijn, zeer vaak wordt overtreden in verband met de kinderen van vreemdelingen. Ons zijn talrijke gevallen bekend waar de wet niet wordt toegepast, noch in de randgemeenten, noch in de Vlaamse gemeenten langs de taalgrens waar de kinderen van vreemdelingen dan, zonder fictieve verblijfplaats op te geven, in de faciliteitsafdeling worden ingeschreven.

Over een tweede geval, «Ecole professionnelle horticole d'enseignement spécial, rue de Lorraine 31, Uccle», zou ik eveneens uitleg willen. Een afdeling van deze school is gevestigd te Beersel. Deze afdeling is trouwens vermeld in het telefoonboek. De vestiging van deze afdeling te Beersel in de «Home le Nid» is in strijd met artikel 4 van de wet van 30 juli 1963 houdende taalregeling in het onderwijs, niet alleen omdat daar praktijklessen tuinbouw worden gegeven, maar ook gewone lessen, wat u gemakkelijk kan vernemen als u het in het telefoonboek vermelde nummer opbelt. Zo heb ik onder meer vernomen dat daar «cours de cuisine» worden gegeven, waarvan ik veronderstel dat zij niet in de tuin, maar wel in de keuken worden onderwezen. Ook worden er algemene cursussen gegeven.

M. Moureaux. — D'après vous, l'organisation des classes de mer d'enseignement français à la côte belge est-elle contraire à la loi?

Si oui, faut-il envisager d'organiser ces classes ailleurs qu'en Flandre?

De heer De Rouck. — De gemeente Beersel is een eentalige Vlaamse gemeente.

M. Moureaux. — Les communes de la côte sont également unilingues flamandes.

De heer De Rouck. — Dat is niet te vergelijken met wat in Beersel gebeurt. Ik zou graag van u vernemen, Mijnheer de Minister, of u dit al dan niet beschouwt als een overtreding van de taalwet.

Menselijk gezien, Mijnheer Moureaux, zouden wij niet zo zwaar tillen aan deze overtredingen van de taalwet, mochten zij in aantal beperkt blijven en aan beide zijden van de taalgrens even menselijk worden behandeld. Dit is echter niet het geval. U hebt daarstraks gesproken, Mijnheer Moureaux, over de kinderen van Linkebeek. Het gaat niet over de kinderen van Linkebeek, maar wel over kinderen die buiten Linkebeek wonen. En dus kan u de vergelijking niet doortrekken met een collega van de CVP die daarstraks zei dat de Vlaamstalige kinderen die in Komen wonen ter plaatse geen enkele Nederlandstalige school hebben. Wij moeten de kinderen die te Lin-

kebeek woonachtig zijn vergelijken met de kinderen van Komen, Moeskroen, Edingen en de gebieden langs de taalgrens in het algemeen. Die kinderen hebben geen Nederlandstalige school. De kinderen van Linkebeek hebben er wel een. Het gaat echter om de kinderen van buiten die gemeente.

Ik herhaal dat wij deze overtredingen niet zo erg zouden vinden als zij beperkt zouden blijven en wij niet de indruk zouden krijgen dat sommigen menen dat de taalwetten alleen van toepassing zijn in Vlaanderen.

Reeds bij de bespreking van de regeringsverklaring heb ik enkele cijfers geciteerd waaruit blijkt dat de nationale taalwet langs de twee kanten van de taalgrens verschillend wordt toegepast.

In het basisonderwijs moet langs de taalgrens en in Brussel de tweede landstaal worden onderwezen, — sommige collega's hebben dit reeds gezegd — en moeten de onderwijzers, die dit onderwijs tweede landstaal geven, een diploma bezitten waaruit hun grondige kennis van de tweede landstaal blijkt. Nog niet zolang geleden werd langs Nederlandstalige zijde een maatregel uitgevaardigd waardoor een belangrijk aantal Vlaamse onderwijzers te Brussel en langs de taalgrens met afzetting werden bedreigd omdat ze het vereiste examen grondige kennis Frans niet hadden afgelegd. Het Christelijk Onderwijzersverbond van Brussel heeft daartegen geprotesteerd.

Aan Waalse zijde wordt deze maatregel niet zo toegepast. Voor de benoemde leerkrachten en de stagiaires werd deze maatregel ingetrokken. Wat betreft de tijdelijken, hebben alle onderwijskrachten lager onderwijs Nederlandstalig regime moeten deelnemen aan dit examen.

In Wallonië niet. Het examen werd officieel uitgeschreven, de leerkrachten werden niet gewaarschuwd en ze hebben er niet aan deelgenomen.

Wanneer deze personen het diploma niet hebben, blijven zij hun betrekking behouden, ze geven ofwel geen les, ofwel wat ze kunnen, maar ze worden in ieder geval niet geschorst en niet verplaatst.

Er zijn, en mijn collega Vandezande heeft er ook op gewezen, 147 Franstaligen die het examen grondige kennis hebben afgelegd voor Brussel en voor heel de taalgrens in het basisonderwijs. Nu blijkt dat deze 147 leerkrachten het examen niet enkel in het Frans, maar ook in het Duits en in het Engels hebben afgelegd, zodat het officieel aantal slechts een twintigtal leerkrachten zou bedragen.

Dit is in Wallonië geenszins een reden om deze leerkrachten af te zetten of aan een examen te doen deelnemen. In deze scholen wordt het onderwijs Nederlands ofwel slecht ofwel niet gegeven.

In andere gevallen geven regenten het onderwijs Nederlands. Zij vervangen dan de onderwijzer. Deze onderwijzer krijgt dan voor zijn onkunde 3 of 5 uur cadeau. Er zijn scholen waar het onderwijs in de tweede landstaal gewoon niet wordt gegeven of waar een onderwijzer die wel een bekwaamheidsbewijs bezit, het onderwijs geeft. De twee ministers zullen het met mij eens zijn dat nationaal overleg noodzakelijk is, zodanig dat de taalwet inzake onderwijs aan beide kanten gelijkaardig wordt toegepast.

Ook ten aanzien van het secundair onderwijs wil ik op een zeer eigenaardige ontwikkeling wijzen. In de taalgrensgemeenten beperkt zich dat tot de rijkstechnische scholen van Ronse en Moeskroen en de rijksverpleegstersschool te Ronse, in theorie enkel toegankelijk voor leerlingen die in het anderstalige landsgedeelte wonen. Ik zeg, in theorie, want in de praktijk gebeurt het zeer vaak dat men — nadat men zijn basisonderwijs heeft genoten — plots van domicilie verandert en terecht komt in het secundair onderwijs.

In Moeskroen is dat in de praktijk bijna niet mogelijk, want daar is voor de Vlaamse inwoners geen basisonderwijs meer. Het gaat om leerlingen die uit de omgeving komen.

Sta me toe te wijzen op een eigenaardige ontwikkeling in Ronse. Door de taalwet van 1963 inzake onderwijs werd het Franstalig middelbaar onderwijs overgebracht naar het nieuwe Waalse atheneum te Anvaing. Het atheneum te Ronse werd ééntalig Nederlands, terwijl het technisch onderwijs een Franstalige afdeling bleef behouden, reden waarom de berichtgeving naar binnen en buiten tweetalig bleef. Ook dat wordt in de rijkstechnische school van Moeskroen niet toegepast; de berichtgeving is enkel ééntalig. Door het samenvoegen echter van middelbaar en technisch onderwijs in één secundaire school, werd het geheel opnieuw tweetalig. Als nu deze Franstalige technische afdelingen worden omgebouwd tot VSO, dan heeft men opnieuw een net van secundair Franstalig onderwijs in een Vlaamse taalgrensstad, iets wat door de wet van 1963 werd afgeschaft.

Daarnaast funktioneert te Ronse nog een Franstalige afdeling van de rijksverpleegstersschool met volledig gelijklopend programma van de Nederlandstalige afdeling. Daar is geen tegenhanger in Wallonië,

noch in Moeskroen, noch in een andere taalgrensgemeente. Deze school — dat is het eigenaardige — is zelfs één van de twee rijksverpleegsterscholen die Wallonië, bij mijn weten, bezit zodat we hier voor de eigenaardige toestand komen te staan dat op de kosten van het budget van de Vlaamse gemeenschap de werkingskosten voor een Franstalige school werden betaald, een school die dan nog dient om in Ronse verder Franstalige druk mogelijk te maken.

Uit deze vergelijking tussen de toepassingswijzen van de taalwet in het onderwijs tussen Wallonië en Vlaanderen, moeten wij besluiten dat ofwel de wet aan beide zijden van de taalgrens op een gelijke manier wordt toegepast, ofwel wat Vlaanderen van Wallonië betreft, op gelijke wijze niet moet worden toegepast.

Wij dringen dan ook erop aan dat de minister van Nationale Opvoeding met zijn Franstalige collega overleg zou plegen ten einde te komen tot een gelijke toepassing van de taalwetten zowel in Vlaanderen als in Wallonië.

Het spreekt vanzelf dat wij, wat Brussel betreft, eveneens wederkerigheid vragen, en een gelijke toepassing eisen van de taalwetten en dat het onderwijs van de tweede landstaal zowel voor Nederlandstaligen als voor Franstaligen op een even goede manier zou worden gegeven. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

De Voorzitter. — Er zijn geen sprekers ingeschreven bij de behandeling van deze interpellatie. De minister zal morgen antwoorden.

VOORSTEL VAN WET — PROPOSITION DE LOI

Indiening — Dépôt

De Voorzitter. — Het volgende voorstel van wet werd ingediend door de heer Jorissen, tot wijziging van artikel 1253^{quinquies} van het Gerechtelijk Wetboek, ingevoegd bij de wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels.

La proposition de loi ci-après a été déposée par M. Jorissen, modifiant l'article 1253^{quinquies} du Code judiciaire, inséré par la loi du 14 juillet 1976 relative aux droits et devoirs respectifs des époux et aux régimes matrimoniaux.

Dit voorstel van wet zal worden gedrukt en rondgedeeld.

Cette proposition de loi sera imprimée et distribuée.

Er zal later over zijn inoverwegingneming worden beslist.

Il sera statué ultérieurement sur sa prise en considération.

Le Sénat se réunira demain jeudi 31 mai 1979 à 15 heures.

De Senaat vergadert opnieuw morgen donderdag 31 mei 1979 te 15 uur.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(*La séance est levée à 21 h 25 m.*)

(*De vergadering wordt gesloten te 21 u. 25 m.*)